

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Poznań, dnia 20 kwietnia 2004 r.

Nr 51

TREŚĆ

Poz.:

ROZPORZĄDZENIA DYREKTORA REGIONALNEGO ZARZĄDU GOSPODARKI WODNEJ W POZNANIU

1166	– z dnia 30 marca 2004 r. w sprawie ustanowienia strefy ochronnej komunalnego ujęcia wody podziemnej w Słupcy	4168
1167	– z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Kopel.....	4171
1168	– z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Olszynka	4181
1169	– z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Oszczynica	4191
1170	– z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzek Pogona i Dąbrówka	4201
1171	– z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni Rowu Racockiego (Rowu Wysokość)	4212
1172	– z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Sama.....	4222
1173	– z dnia 31 marca 2004 r. w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzek Samica Sęszewska i Mogilnica	4232

UCHWAŁY RAD GMIN

1174	– nr XIII/105/04 Rady Gminy Kościan z dnia 29 stycznia 2004 r. zmieniająca uchwałę nr X/77/03 Rady Gminy Kościan z dnia 13 listopada 2003 r. w sprawie ustalenia wysokości podatków i opłat lokalnych na rok 2004	4243
1175	– nr XVII/72/2004 Rady Gminy Godziesze Wielkie z dnia 5 lutego 2004 r. w sprawie nadania nazw ulicom w obrębie wsi Żydów	4243
1176	– nr XII/88/04 Rady Miejskiej w Zdunach z dnia 5 lutego 2004 r. w sprawie upoważnienia Kierownika Miejsko - Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Zdunach do załatwiania indywidualnych spraw z zakresu administracji publicznej	4246
1177	– nr XII/64/04 Rady Gminy Szczytniki z dnia 20 lutego 2004 r. w sprawie utworzenia sołectwa Murowaniec ...	4246
1178	– nr XII/65/04 Rady Gminy Szczytniki z dnia 20 lutego 2004 r. zmieniająca uchwałę w sprawie przyznania pierwszeństwa w nabywaniu lokali ich najemcom.....	4250
1179	– nr XV/84/04 Rady Gminy Trzcinica z dnia 24 lutego 2004 r. w sprawie obniżenia wskaźników procentowych od których uzależniona jest wysokość dodatku mieszkaniowego łącznie z ryczałtem	4250
1180	– nr XV/85/04 Rady Gminy Trzcinica z dnia 24 lutego 2004 r. w sprawie ustalenia wysokości stawek opłaty za zajęcie pasa drogowego dróg, których zarządcą jest Gmina Trzcinica	4251
1181	– nr XV/86/04 Rady Gminy Trzcinica z dnia 24 lutego 2004 r. zmieniająca uchwałę w sprawie urzędowego wykazu nazw ulic w miejscowości Laski	4251
1182	– nr 82/XI/04 Rady Gminy Brzeziny z dnia 25 lutego 2004 r. w sprawie zmiany uchwały nr 121/XVIII/2000 Rady Gminy Brzeziny z dnia 5 września 2000 r. w sprawie ustalenia regulaminu określającego niektóre zasady wynagradzania za pracę oraz zasady przyznawania nauczycielom zatrudnionym w oświatowych jednostkach organizacyjnych na terenie gminy Brzeziny dodatków do wynagrodzeń i nagród	4253

1183	– nr XVIII/134/2004 Rady Miejskiej w Krotoszynie z dnia 26 lutego 2004 r. w sprawie ustalenia wysokości opłaty targowej	4253
1184	– nr XIII/71/2004 Rady Gminy Sieroszewice z dnia 26 lutego 2004 r. w sprawie zwolnień od podatku od nieruchomości	4254
1185	– nr XVI/84/2004 Rady Gminy Wijewo z dnia 26 lutego 2004 r. w sprawie określenia stawek opłat za zajęcie pasa drogowego dróg gminnych, dla których zarządcą jest gmina Wijewo, na cele niezwiązane z potrzebami zarządzania drogami lub potrzebami ruchu	4256
1186	– nr XIII/68/04 Rady Gminy Szczytniki z dnia 2 marca 2004 r. w sprawie stawek odpłatności za usługi opiekuńcze świadczone przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Szczytnikach	4257
1187	– nr XL/417/IV/2004 Rady Miasta Poznania z dnia 9 marca 2004 r. w sprawie nazewnictwa ulic Poznania	4258
1188	– nr XL/418/IV/2004 Rady Miasta Poznania z dnia 9 marca 2004 r. w sprawie nazewnictwa ulic Poznania	4260

1166

ROZPORZĄDZENIE DYREKTORA REGIONALNEGO ZARZĄDU GOSPODARKI WODNEJ W POZNANIU

z dnia 30 marca 2004 r.

w sprawie ustanowienia strefy ochronnej komunalnego ujęcia wody podziemnej w Słupcy

Na podstawie art. 58 ust. 1 oraz art. 92 ust. 2 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne (Dz.U. Nr 115, poz. 1229, Nr 154, poz. 1803, z 2002 r. Nr 113, poz. 984, Nr 130, poz. 1112, Nr 233, poz. 1957 i Nr 238, poz. 2022 oraz z 2003 r. Nr 80, poz. 717 i Nr 165 poz. 1592 Nr 190 poz. 1865 i Nr 228 poz.2259), zarządza się, co następuje:

§1. Ustanawia się strefę ochronną ujęcia wody podziemnej w Słupcy, o powierzchni 96,91 ha, obejmującą teren ochrony bezpośredniej o powierzchni 0,332 ha, i teren ochrony pośredniej o powierzchni 96,558 ha, stanowiącego własność Miasta Słupca.

§2. 1. Teren ochrony bezpośredniej stanowią trwale opłotowane części działek i tak:

- 1) dla studni nr 5 wygradzony teren będący częścią działek o numerze ewidencyjnym 1142/1 oraz 1242/2 o powierzchni 1880 m²;
- 2) dla studni nr 7 wygradzony teren będący częścią działek o numerze ewidencyjnym 1175/1, 1192/1 oraz 1182/1 o powierzchni 860 m²;
- 3) dla studni nr 9 wygradzony teren będący częścią działki o numerze ewidencyjnym 1136 o powierzchni 480 m².

2. Określa się przebieg granicy terenu ochrony pośredniej oznaczony linią przerywaną na mapach w skali 1:5.000, stanowiących załącznik nr 1 do rozporządzenia.

§3. 1. Określa się przebieg granicy terenu ochrony pośredniej obejmujący grunty położone na terenie Miasta Słupca.

2. Przebieg granicy terenu ochrony pośredniej określony jest w załączniku nr 2 do rozporządzenia, oraz oznaczony linią ciągłą na mapach stanowiących załącznik nr 1, o którym mowa w §2 ust. 2.

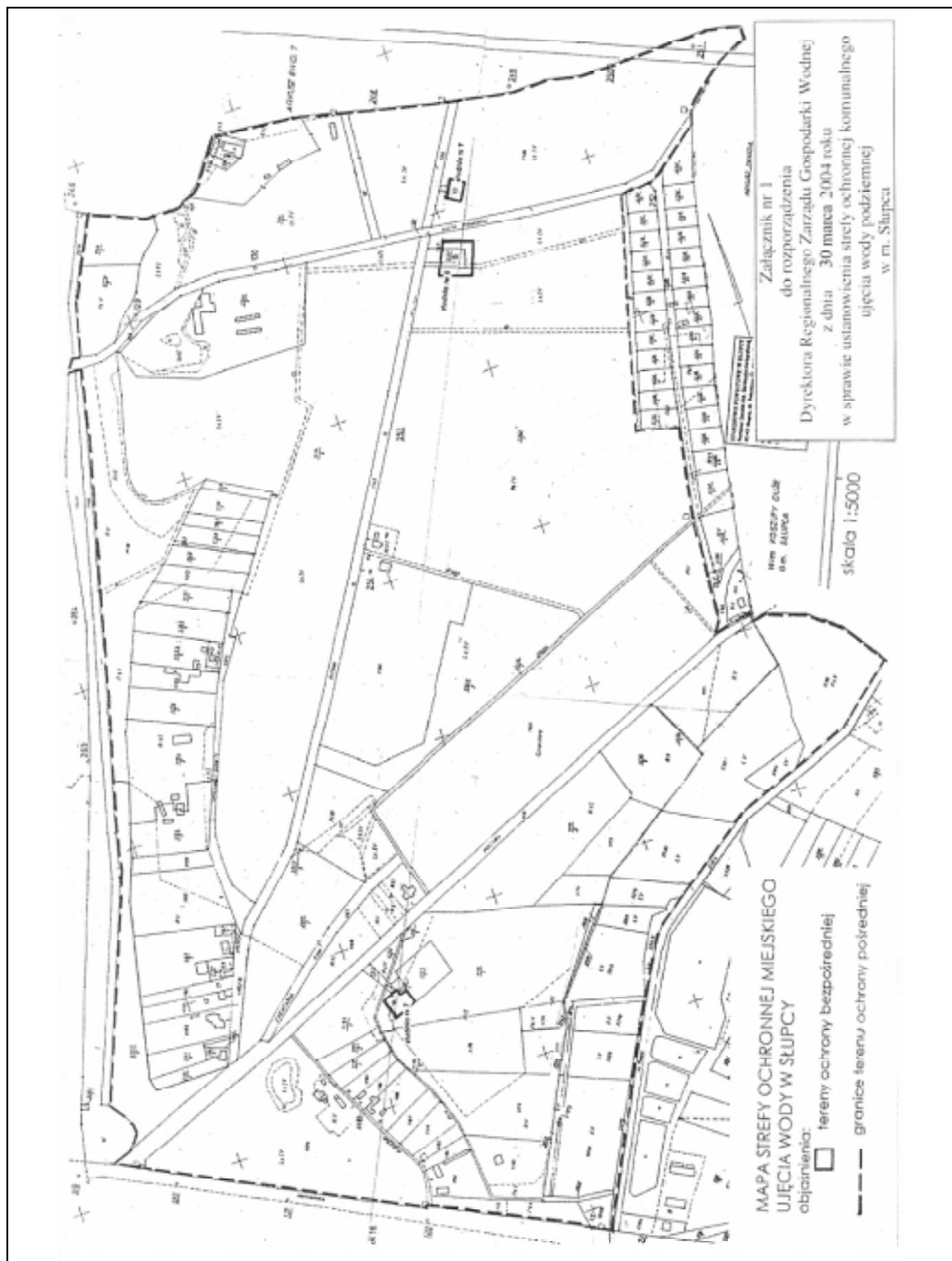
§4. 1. Teren ochrony bezpośredniej winien być trwale ogrodzony oraz oznakowany tablicami zawierającymi informacje o ujęciu wody i zakazie wstępu osób nieupoważnionych.

2. Na terenie ochrony bezpośredniej zabrania się użytkowania gruntów w celach nie związanych z eksploatacją ujęcia wody.

§5. 1. Granice terenu ochrony pośredniej należy oznaczyć przez rozmieszczenie w punktach przecięcia się granic ze szlakami komunikacyjnymi i w innych charakterystycznych punktach terenu, tablic zawierających informacje o ustanowieniu strefy.

2. Na terenie ochrony pośredniej zakazuje się:

- 1) wprowadzania ścieków do ziemi oraz wykonywania dołów chłonnych i szybków w celu gromadzenia w nich odpadów i wylewania do nich nieczystości;
- 2) rolniczego wykorzystania ścieków na gruntach rolnych i leśnych;
- 3) przechowywania i składowania odpadów promieniotwórczych;
- 4) budowy i rozbudowy osiedli mieszkaniowych bez skanalizowania;

- 5) budowy dróg tranzytowych o dużym natężeniu ruchu bez odpowiednich zabezpieczeń uniemożliwiających przedostawanie się z pasów jezdni zanieczyszczeń do gruntu i wód podziemnych;
- 6) lokalizowania przedsięwzięć kwalifikowanych, zgodnie z obowiązującymi przepisami, jako mogące znacząco oddziaływać na środowisko i na które wymagane jest lub może być wymagane sporządzenie raportu oddziaływania na środowisko;
- 7) lokalizowania magazynów produktów ropopochodnych i innych substancji chemicznych oraz rurociągów do ich transportu;
- 8) lokalizowania wysypisk i wylewisk odpadów komunalnych i przemysłowych;
- 9) lokalizowania nowych cmentarzy i rozbudowy istniejącego;
- 10) urządzania grzebielisk i składowania odpadów organicznych;
- 11) urządzania parkingów nie posiadających zorganizowanego odprowadzania ścieków opadowych i ich oczyszczania;
- 12) lokalizowania nowych ujęć wody bez zgody właściciela ujęcia komunalnego poza zwykłym korzystaniem z wody.

§6. Na terenie ochrony pośredniej wprowadza się następujące ograniczenia:

- 1) rolniczego stosowania nawozów naturalnych i sztucznych powyżej dawek określonych na podstawie bilansu nawożenia wykonanego przez Stację Chemiczno - Rolniczą na zlecenie właściciela ujęcia;
- 2) stosowania środków ochrony roślin zgodnie wykazem środków ochrony roślin dopuszczonych do obrotu i stosowania, ogłaszanym corocznie przez Ministra właściwego do spraw rolnictwa w Monitorze Polskim.

§7. Koszty ustanowienia strefy, w szczególności związane z wykonaniem obowiązków nałożonych w §4 i 5 rozporządzenia obciążają właściciela ujęcia wody - Miasto Słupca, które zobowiązane jest nadto zgodnie z art. 61 ust. 1 ustawy Prawo Wodne do wypłacenia odszkodowań w przypadku ewentualnych roszczeń uzasadnionych wprowadzonymi zakazami, nakazami i ograniczeniami.

§8. Traci moc decyzja Wojewody Konińskiego nr SGW:7211/1/30/83 z dnia 01.12.1983 r.; ustanawiająca strefę ochronną miejskiego ujęcia wody podziemnej w miejscowości Słupca.

§9. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Dyrektor
(-) mgr inż. Janusz Wiśniewski

Załącznik nr 2
do rozporządzenia
Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej
z dnia 30 marca 2004 r.
w sprawie ustanowienia strefy ochronnej
komunalnego ujęcia wody podziemnej w Słupcy

PRZEBIEG GRANICY TERENU OCHRONY POŚREDNIEJ

Granica terenu ochrony pośredniej rozpoczyna się w północnym narożniku działki nr 1134/2, dalej przebiega północną granicą tej działki w kierunku wschodnim dochodząc do działki nr 1134/5 i biegnie jej północną krawędzią do drogi (działka nr 1135), przecinają i biegnie dalej na wschód północną krawędzią działki nr 1136 i dochodząc do jej północno-wschodniego narożnika zmienia kierunek na południowo zachodni i wschodnią granicą działki nr 1136 dochodzi do Alei Tysiąclecia (działka nr 1137), przecina ją dochodząc do północno-wschodniego narożnika działki nr 1138/16, biegnie dalej w kierunku południowo zachodnim jej północnym skrajem dochodząc do drogi nr 1138/3, przecinają dochodząc do północno-wschodniego narożnika działki nr 1138/15 i biegnie dalej wzdłuż jej północnej krawędzi do północno-wschodniego narożnika działki nr 1142/2, gdzie zmienia swój kierunek na południowy i biegnie jej wschodnią krawędzią dochodzi do południowo zachodniego narożnika działki nr 1136/4, skręca na wschód dochodząc do drogi (działka nr 1138/3) skręcając

ponownie na południe i dalej wschodnią granicą działki nr 1142/2 dochodzi do drogi nr 236/2, przecina ją i dalej biegnie wschodnią granicą cmentarza dochodząc do północnego skraju ulicy Koszuckiej (dz. nr 1170), przecinają i dochodząc do północnej granicy działki nr 1171 skręca na wschód. Dochodzi do działki nr 2193 i jej północnym skrajem dochodzi do rzeki Meszny (działka nr 2194) zmieniając kierunek na południowo zachodni jej zachodnim brzegiem dochodzi do ul. Warszawskiej i jej północnym skrajem dochodzi do skrzyżowania z ul. Koszucką, przecinają i na jej północnym skraju zmienia kierunek na wschodni i dochodząc południowo zachodniego skraju działki nr 2303/2 ponownie zmienia kierunek na północny i zachodnim skrajem działki nr 2303/2 dochodzi do działki nr 1145, nie zmieniając dotychczasowego kierunku biegnie jej zachodnim skrajem i dochodzi do Alei Tysiąclecia, przecina ją, dochodzi do południowo zachodniego narożnika działki nr 1134/3 i jej zachodnim skrajem dochodzi do działki nr 1134/2 i dalej do punktu wyjścia.

1167

ROZPORZĄDZENIE DYREKTORA REGIONALNEGO ZARZĄDU GOSPODARKI WODNEJ W POZNANIU

z dnia 31 marca 2004 r.

w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Kopel

Na podstawie art. 47 ust. 7 oraz art. 92 ust. 2 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz.U. Nr 115 poz. 1229 zm.: Dz.U. z 2001 r. Nr 154 poz. 1803, z 2002 r. Nr 113 poz. 984, Nr 130 poz. 1112, Nr 233 poz. 1957 i Nr 238 poz. 2022 oraz z 2003 r. Nr 80 poz. 717, Nr 165 poz. 1592, Nr 190 poz. 1865 i Nr 228 poz. 2259) zarządza się co następuje:

§1. 1. Wprowadza się „Program działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Kopel” określonego rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz

obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć (Dz.U. Woj. Wielkopolskiego Nr 192 poz. 3568), zwany dalej „programem”. Program stanowi załącznik do rozporządzenia.

2. Okres realizacji programu ustala się na 4 lata począwszy od dnia wejścia rozporządzenia w życie.

§2. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Dyrektor
(-) mgr inż. Janusz Wiśniewski

Załącznik
do rozporządzenia Dyrektora Regionalnego
Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu
z dnia 31 marca 2004 r.
w sprawie programu działań mających na celu
ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych
dla obszaru zlewni rzeki Kopel

PROGRAM DZIAŁAŃ MAJĄCYCH NA CELU OGRANICZENIE ODPIYU AZOTU ZE ŹRÓDEŁ ROLNICZYCH DLA OBSZARU ZLEWNI RZEKI KOPEL

określonego rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć

ROZDZIAŁ I

Obszar objęty zakresem obowiązywania programu

Program obejmuje obszar szczególnie narażony zlewni rzeki Kopel, z którego odpływ azotu ze źródeł rolniczych do wód należy ograniczyć obejmujący obszar hydrograficzny zlewni rzeki Kopel (od źródeł do ujścia do rzeki Warty), o powierzchni 322,8 km².

Uwzględniając podział administracyjny, obszar zlewni rzeki Kopel znajduje się na terenie województwa wielkopolskiego, powiatu poznańskiego, miasta Poznań oraz gmin: Kleszczewo, Kostrzyn Wielkopolski, Kórnik, Mosina, Swarzędz.

Szczegółowy opis granicy obszaru zlewni rzeki Kopel oraz jego przedstawienie na mapach regionu wodnego Warty

i poszczególnych gmin zawiera rozporządzenie Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć (Dz.U. Woj. Wielkopolskiego Nr 192 poz. 3568).

ROZDZIAŁ II

Naruszone standardy jakości środowiska

Na obszarze zlewni rzeki Kopel jakość wód powierzchniowych nie odpowiada wymaganym standardom.

We wszystkich zidentyfikowanych wodach wrażliwych położonych na terenie zlewni stwierdzono silną eutrofizację - wskaźniki eutrofizacji przekraczają dopuszczalne normy: azot ogólny o 67 - 234%, fosfor ogólny o 144 - 852%. Dodatkowo w przypadku Dopływu z Sokolnik Drążgowskich oraz Dopływu spod Węgierskich zaobserwowano przekroczenie wartości granicznej stężenia azotanów rzędu 50 mg NO₃/dm³ o 32%.

W analizowanym okresie 1996 - 2001 stężenia azotanów uległy znacznemu zwiększeniu rzędu nawet 140% (punkt pomiarowo - kontrolny w Skalowie na rzece Kopel).

Wytypowany obszar szczególnie narażony stanowiący obszar zasilania wód wrażliwych jest terenem wybitnie rolniczym o dużym udziale gruntów ornych (dla gmin położonych w zlewni średnio 57%). Ich nawożenie przyczynia się do wzbogacania środowiska naturalnego w substancje biogenne, które ze spływami powierzchniowymi trafiają do wód i w konsekwencji powodują ich eutrofizację. Pomimo obecności istotnych zanieczyszczeń punktowych (na rzece Kopel - oczyszczalnia ścieków w Kostrzynie, a na Dopływie spod Drążgowskich - oczyszczalnia w Czerlejnii), zanieczyszczenia obszarowe mają istotny wpływ na jakość wód powierzchniowych. Świadczyć o tym może wspomniany punkt pomiarowo - kontrolny w Skalowie, gdzie w pięcioleciu 1996 - 2001 zaobserwowano bardzo duży wzrost koncentracji związków azotu w wodach rzeki Kopel - punkt ten położony jest na źródłowym odcinku rzeki Kopel, zaledwie 2,2 km od źródeł ciek i nie występują tam zrzuły punktowe. Podobną sytuację stwierdzono w przypadku dopływu Michałówka - stężenie azotanów w latach 1996 - 2001 wzrosło o 24%, pomimo braku zanieczyszczeń punktowych.

ROZDZIAŁ III

Podstawowe kierunki i zakres działań niezbędnych do przywracania standardów środowiska

Celem programu jest poprawa naruszonych standardów środowiska i przywracanie wymaganych standardów jakości wód powierzchniowych.

W czasie realizacji pierwszego czteroletniego okresu obowiązywania program będzie ukierunkowany na eliminowanie błędów występujących podczas stosowania nawozów, poprzez wdrożenie do obowiązkowego stosowania przez rolników określonych środków zaradczych. Dla realizacji założonych celów, niezbędne są działania wspomagające realizację zadań kierowanych do rolników, służb doradczych, jednostek szkoleniowych i jednostek kontrolnych oraz monitoringowych.

Na podstawie powyższych założeń, program dla danego obszaru wrażliwego obejmuje następujące kierunki:

- 1) poprawa praktyki rolniczej, obejmująca środki zaradcze związane z poprawą procesów nawożenia, gospodarki nawozami i gospodarki gruntami w gospodarstwach rolnych;

- 2) uwrażliwienie rolników na zaistniałe problemy środowiskowe poprzez ich edukację i doradztwo, obejmujące działania związane ze szkoleniem rolników w zakresie dobrej praktyki rolniczej;
- 3) stałe diagnozowanie zagrożeń wynikających z zanieczyszczenia poprzez kontrolę rolniczych źródeł zanieczyszczenia, obejmujące działania związane z kontrolą wypełniania przez rolników obowiązków wynikających z programu;
- 4) monitoring skuteczności programu, umożliwiający oszacowanie efektów zastosowanych środków zaradczych w okresie czteroletnim i podjęcie decyzji dotyczących dalszych działań na terenie wyznaczonego obszaru szczególnie narażonego, obejmujący monitoring stanu rolnictwa umożliwiający stałą optymalizację efektywności wdrażanych obowiązkowych środków zaradczych oraz monitoring ich efektów na stan zasobności profilu glebowego na obszarze programu działania i jakość wód powierzchniowych w punktach charakteryzujących wpływ rolnictwa na zanieczyszczenie wód związkami azotu ze źródeł rolniczych;
- 5) działania wspomagające wraz z zapewnieniem możliwego wsparcia, od którego zależy realizacja i efekt programu.

Określone w programie środki zaradcze wynikają z następujących przepisów prawa:

- 1) ustawa z dnia 26 lipca 2000 r. o nawozach i nawożeniu (Dz.U. Nr 89, poz. 991);
- 2) rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 czerwca 2001 r. w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania (Dz.U. Nr 60, poz. 616);
- 3) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych (Dz.U. z 2003 r. Nr 4, poz. 44).

§1. Poprawa praktyki rolniczej.

1. Okresy, w których nie wolno stosować nawozów.
  - 1) Nawozy nie mogą być stosowane w okresach i w warunkach, gdy zawarte w nich składniki mineralne, szczególnie związki azotu, narażone są na wymywanie do wód gruntowych lub zmywanie do wód powierzchniowych powodując ich zanieczyszczenie.
  - 2) Wprowadza się ograniczenia stosowania nawozów w okresach:

Uwarunkowania	Nawozy organiczne (w tym nawozy naturalne)		Nawozy azotowe mineralne
	Płynne (gnojowica, gnojówka)	Stałe (obornik)	
Gleby nie uprawiane	Cały rok	cały rok	cały rok
Gleby uprawiane bez względu na przebieg pogody i stan gleby	1 XII – 28 II	1 XII – 28 II	1 X – 28 II
Zboża ozime	Pogłównie	pogłównie	od 20 VI do zbioru
Zboża jare	Pogłównie	pogłównie	od 20 VI do zbioru
Rzepak	Pogłównie ¹⁾	pogłównie	1 IX – 30 IX od 1 V do zbioru
Buraki cukrowe i pastewne	Pogłównie	pogłównie	od 1 VI do zbioru

Ziemniaki	Pogłównie ¹⁾	pogłównie	od początku kwitnienia do zbioru
Kukurydza	Pogłównie ¹⁾	pogłównie	od 1 VII do zbioru
Strączkowe	Pogłównie	pogłównie	w całym okresie wegetacji roślin
Motylkowe wieloletnie	Pogłównie	pogłównie	cały rok
Łąki	1 XII - 28 II od 1 VII do ostatniego pokosu	1 XII - 28 II od 1 IV do ostatniego pokosu	1 I – 28 II 15 VII – 31 XII
Pastwiska	1 XII - 28 II od 1 V do ostatniego wypasu	1 XII - 28 II od 1 IV do ostatniego wypasu	1 I – 28 II 15 VIII – 31 XII

1) dopuszczalne jest stosowanie pogłównie wiosną w międzyrzędzia jedynie przy aplikowaniu dogłębowym specjalnym sprzętem: rzepak - do 15 IV; ziemniaki - do 20 V; kukurydza - do 30 VI.

2. Dawki i sposoby nawożenia.

Z uwagi na fakt, że przedawkowanie nawozu w stosunku do zapotrzebowania upraw, powoduje straty składników nawozowych (azotu, fosforu), które spływają do wód powodując ich zanieczyszczenie należy:

- 1) dawki nawozowe ustalać na podstawie potrzeb nawozowych upraw, przy uwzględnieniu takich czynników jak: potencjał samego pola, sposoby uprawy pola, ilość azotu dostarczanego przez glebę oraz pochodzącego z nawozów naturalnych i mineralnych, mając na uwadze dopuszczalną roczną dawkę nawozu naturalnego odpowiadającą 170 kg azotu całkowitego na 1 ha użytków rolnych;
  - 2) dostosować obsadę zwierząt do możliwości wykorzystania nawozów naturalnych lub zabezpieczyć odbiór nadwyżki ilości tych nawozów;
  - 3) prowadzić nawożenie w optymalnych terminach, według opracowanych harmonogramów i w dawkach dostosowanych do stadium rozwoju nawożonych roślin;
  - 4) stosować nawozy naturalne i mineralne równomiernie na powierzchni pól oraz w podzielonych dawkach w zależności od stadium rozwoju roślin;
  - 5) unikać stosowania nawozów azotowych w późnym okresie wzrostu i rozwoju roślin;
  - 6) przy ustalaniu dawek nawozów na pastwiska, brać pod uwagę ilość składników pozostawianych przez zwierzęta w formie odchodów;
  - 7) na polach o dużym nachyleniu (większym niż 10%) unikać stosowania nawozów łącznie ze środkami ochrony roślin, nawet jeżeli pozwalają na to instrukcje stosowania tych środków;
  - 8) przy stosowaniu płynnych nawozów organicznych dawkować je w ten sposób, żeby maksymalna jednorazowa dawka nie przekraczała 50 m³/ha.
- ## 3. Stosowanie nawozów na glebach podmokłych, zalanych, zamrzniętych i pokrytych śniegiem.
- 1) Na glebach zamrzniętych powierzchniowo można stosować nawozy, jeżeli uzasadniają to względy organiza-

cyjne lub agrotechniczne. Dotyczy to w szczególności pierwszej, wiosennej dawki nawozów azotowych na uprawach roślin ozimych.

- 2) Na glebach o poziomie wody gruntowej znajdującej się płycej niż 1,2 m od powierzchni terenu nie należy stosować nawozów naturalnych w formie płynnej.
  - 3) Na gleby o wysokim poziomie wody gruntowej pod trwałymi użytkami zielonymi nawozy mineralne, a szczególnie azotowe i potasowe, należy stosować w sposób dawkowany, po każdym pokosie (przepasieniu).
- ## 4. Nawożenie pól w pobliżu cieków i zbiorników wodnych oraz ograniczanie zanieczyszczeń azotanami w strefach ochrony wód.
- 1) Zabieg nawożenia należy prowadzić przy sprzyjającym kierunku wiatru, zapobiegającym znoszeniu cząstek lub kropli nawozu na powierzchnię wody czy obszaru chronionego.
  - 2) Mycie rozsiewaczy nawozów i opryskiwaczy nie może się odbywać w pobliżu wód powierzchniowych czy stref ochrony wód. Wodę z mycia sprzętu należy równomiernie rozlać po powierzchni przeznaczonej do nawożenia, oddalonej o co najmniej 20 m od brzegów zbiorników i cieków wodnych.
  - 3) Pastwiska znajdujące się w bezpośrednim sąsiedztwie linii brzegowej wód powierzchniowych nie powinny być obciążone zbyt dużą liczbą zwierząt.
  - 4) Nie wolno lokalizować wodopojów bezpośrednio na zbiorniku lub cieku wodnym.
- ## 5. Użytkowanie gruntów i organizacja produkcji na użytkach rolnych.
- Ryzyko zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi z uprawianych gleb powinno być postrzegane w ogólnym kontekście gospodarki gruntami, w skali zarówno całego gospodarstwa jak i na poziomie konkretnego pola. Wobec powyższego należy stosować się do poniższych zasad.
- 1) Użytkowanie gruntów powinno być dostosowane do warunków naturalnych, w których zlokalizowane jest gospodarstwo, a organizacja produkcji rolniczej powinna opierać się na płodozmianie.
  - 2) Na terenach równinnych około 60% powierzchni gruntów ornych powinno pozostawać przez cały rok pod okrywą roślinną.

- 3) Racjonalny płodozmian powinien obejmować 3 - 4 gatunki roślin na glebach lekkich i 4 - 5 gatunków na glebach cięższych.
  - 4) W ogniwie zmianowania rośliny ozime/rośliny jare zaleca się stosować międzyplony.
  - 5) Część gruntów w gospodarstwie może być okresowo ugorowana lub odłogowana, ale pod stałą okrywą roślinną. Okrywa musi być pielęgnowana, w przypadku traw przynajmniej raz do roku koszona.
  - 6) Trwałe użytki zielone o zdegradowanej runi powinny być odnawiane.
  - 7) Tylko wyjątkowo można stosować przeoranie darni i ponowny obsiew użytku zielonego.
  - 8) Użytków zielonych położonych w pobliżu zabudowań inwentarskich nie można traktować jako stałych wybiegów dla zwierząt.
  - 9) Na polach o dużym nachyleniu (większym niż 10%) gleby należy utrzymywać w dobrej strukturze, a przede wszystkim należy zapobiegać ich zagęszczeniu i zaskorupieniu.
  - 10) Na gruntach ornych o dużym nachyleniu (większym niż 10%) wszystkie zabiegi uprawowe należy prowadzić w kierunku poprzecznym do nachylenia pola.
6. Magazynowanie nawozów naturalnych oraz pasz soczystych.
- Bezpośrednie odprowadzanie na grunty nawozów naturalnych w postaci płynnej (gnojowicy) i stałej (obornika) z budynków gospodarskich uniemożliwia zachowanie okresów, kiedy stosowanie nawożenia jest niewskazane i powoduje zanieczyszczenia wód poprzez spływanie lub przesiąkanie, wobec czego należy:
- 1) wszystkie powstające w gospodarstwie płynne i stałe odchody zwierzęce i odpady przechowywać w specjalnych, szczelnych zbiornikach lub na płytach;
  - 2) eliminować przechowywanie obornika w przyzmach połowych bezpośrednio na gruncie;
  - 3) zapewnić pojemność płyt gnojowych, umożliwiającą gromadzenie i przechowywanie obornika przynajmniej w okresach objętych zakazem nawożenia lub okresach, kiedy nawożenie zgodnie z ustalonym planem nawożenia nie będzie realizowane; zaleca się zapewnienie powierzchni umożliwiającej gromadzenie 6 - miesięcznej produkcji nawozu;
  - 4) zapewnić pojemność zbiorników na gnojowicę i na gnojówkę, umożliwiającą przechowywanie minimum 4 - miesięcznej lub zalecanej 6 - miesięcznej produkcji tych nawozów;
  - 5) zapewnić szczelność zbiorników na płynne odchody zwierzęce oraz bezodpływowych zbiorników do gromadzenia nieczystości ciekłych;
  - 6) zabezpieczyć podłogi pomieszczeń inwentarskich i płyt gnojowe przed przenikaniem wycieków do gruntu
- i zaopatrzyć w instalacje odprowadzające wycieki do zbiorników na gnojówkę lub gnojowicę;
- 7) stosować utwardzenie wybiegów i innych miejsc przebywania zwierząt, z możliwością odprowadzenia wód opadowych z tych miejsc do zbiornika na płynne odchody zwierzęce;
  - 8) nie odprowadzać substancji pochodzących z domowych instalacji sanitarnych do zbiornika na gnojowicę lub gnojówkę;
  - 9) wszystkie produkowane w gospodarstwie pasze soczyste przechowywać w specjalnych zbiornikach (silosach) lub na płytach, wyposażonych w studzienki zbierające wyciekające soki;
  - 10) eliminować przyzmy kiszonkowe sporządzane bezpośrednio na gruncie.
7. Dokumentacja prowadzona w gospodarstwach.
- 1) Racjonalne podejście do nawożenia w gospodarstwie rolnym powinno uwzględniać różnorodność sytuacji (rodzaj gleby, rodzaje upraw), w jakiej znajdują się poszczególne pola. Umożliwia to nie tylko ograniczenie zanieczyszczenia wód azotanami, lecz poprawia ekonomikę gospodarstwa. Wobec powyższego we wszystkich gospodarstwach rolnych i hodowlanych należy prowadzić następujące dokumenty:
    - a) roczny bilans azotu;
    - b) roczny plan nawozowy, polegający na prawidłowym rozdziale nawozów naturalnych, organicznych, organiczno - mineralnych i mineralnych pod poszczególne rośliny płodozmianu, uwzględniając ich zapotrzebowanie na podstawowe makroskładniki (N, P, K) oraz zasobność gleb w przyswajalne składniki pokarmowe;
    - c) karty dokumentacyjne pól.
  - 2) karty dokumentacyjne pól powinny zawierać dane:
    - a) numer ewidencyjny działki, na której położone jest pole,
    - b) powierzchnia pola,
    - c) rodzaj uprawy i dane o uzyskanych plonach,
    - d) daty nawożenia,
    - e) objętości i ilości zastosowanych związków azotu z określeniem ich pochodzenia:
      - nawozy naturalne, w tym odchody zwierzęce,
      - nawozy organiczne, w tym odpady, komposty,
      - mineralne nawozy azotowe.
  - 3) Bilanse azotu i plany nawozowe należy opracowywać zgodnie z załącznikiem nr 2 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych.

- 4) Dokumenty wymienione w pkt 1 właściciele lub użytkownicy gospodarstw rolnych i hodowlanych zobowiązani są przechowywać w czasie obowiązywania programu i przez okres nie krótszy niż 1 rok po jego zakończeniu.

§2. Edukacja i doradztwo dla rolników.

1. Powodzenie realizacji programu uzależnione jest od świadomości wszystkich stron zaangażowanych w jego realizację, wobec czego należy prowadzić:

- 1) szeroką akcję informacyjną o programie w gminach objętych programem i skierowaną do:

- a) społeczeństwa właściwych gmin,
- b) wszystkich instytucji wspierających realizację programu,
- c) wszystkich sołtysów i przedstawicieli organizacji rolniczych;

- 2) obowiązkowe szkolenia dla właściwych terytorialnie doradców rolnych, szkolących rolników w zakresie realizacji programu;

- 3) obowiązkowe szkolenia dla rolników w zakresie:

- a) podniesienia poziomu świadomości społecznej w zakresie istnienia i ważności problemu zanieczyszczeń ze źródeł rolniczych,
- b) identyfikacji potencjalnych źródeł zanieczyszczenia z gospodarstw,
- c) wypracowania wśród rolników umiejętności samodzielnego rozpoznawania, oceny i likwidacji zanieczyszczeń na terenie własnego gospodarstwa rolnego,
- d) promocji i wdrażania dobrych praktyk rolniczych, szczególnie tych wynikających z Rozdz. III §1 programu,
- e) sporządzania bilansu azotu, tworzenia planów nawozowych i prowadzenia kart dokumentacyjnych pól;

- 4) specjalistyczne doradztwo dla rolników, w zakresie:

- a) sporządzania bilansu azotu, tworzenia planów nawozowych i prowadzenia kart dokumentacyjnych pól,
- b) gospodarowania nawozami naturalnymi (odchodami zwierzęcymi),
- c) właściwego urządzania przyzmi kiszonkowych,
- d) stosowania właściwych systemów płodozmianu,
- e) racjonalnego nawożenia.

2. Mając na uwadze realizację powyższych zadań, jednostki odpowiedzialne za ich przeprowadzenie:

- 1) rozpowszechnią w terminie 2 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu

azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Kopel w zwyczajowych lokalnych środkach przekazu informację o:

- a) objęciu obszaru gminy lub jej części programem i o wynikających z tego faktu konsekwencjach,
- b) planowanych szkoleniach;

- 2) zorganizują, najpóźniej w terminie 2 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Kopel, spotkanie informacyjne dla wszystkich instytucji wspierających realizację programu oraz wszystkich sołtysów i przedstawicieli organizacji rolniczych w całej gminie.

Na spotkaniu tym należy w szczególności:

- a) omówić Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej,
- b) zaprezentować działania zaradcze wynikające z programu,
- c) omówić zadania instytucji wspomagających,
- d) omówić zasady identyfikacji działalności rolniczej gospodarstw znajdujących się w granicach objętych programem i wynikających z nich zagrożeń;

- 3) zorganizują, najpóźniej w terminie 5 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Kopel, obowiązkowe szkolenia dla właściwych terytorialnie doradców rolnych, szkolących rolników w zakresie realizacji programu;

- 4) przygotowują, w terminie 2 miesięcy od zakończenia identyfikacji gospodarstw rolnych i hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu, czteroletni plan obowiązkowych szkoleń dla rolników przy następujących założeniach:

- a) szkolenia muszą odbywać się co roku i obejmować użytkowników wszystkich gospodarstw znajdujących się w granicach objętych programem,
- b) program szkoleń musi odpowiadać wytycznym Ministerstwa Środowiska dotyczącym prowadzenia szkoleń z zakresu upowszechniania dobrej praktyki rolniczej w kontekście wdrażania dyrektywy 91/676/EWG,
- c) szkolenia będą organizowane w sezonie jesienno-zimowym tj. od 1 listopada do 30 marca.

- 5) przygotowują, w terminie 2 miesięcy od zakończenia identyfikacji gospodarstw rolnych i hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu, wytyczne organizacji i realizacji systemu doradztwa dla gospodarstw rolnych i hodowlanych objętych progra-

mem, uwzględniające realizację zadań wymienionych w pkt 4 powyżej.

§3. Kontrola rolniczych źródeł zanieczyszczenia.

1. Wdrażanie programu na terenie obszaru zlewni rzeki Kopel podlega kontroli. W tym celu, na obszarze objętym programem należy kontrolować:

- 1) gospodarstwa w zakresie przestrzegania warunków prowadzenia działalności rolniczej i hodowlanej, wprowadzonych jako obowiązujące na podstawie programu oraz wynikające z innych obowiązujących aktów prawnych;
- 2) gospodarstwa rolne i hodowlane powodujące szkodliwą dla zasobów wodnych emisję azotu, szczególnie w wyniku niewłaściwego magazynowania i zagospodarowania nawozów naturalnych, niezgodnego z warunkami ich rolniczego wykorzystania na własnych lub cudzych użytkach rolnych lub ich zagospodarowania jako odpadu;
- 3) przynajmniej 1 raz w okresie obowiązywania programu wszystkie fermy hodowlane, podlegające obowiązkowi uzyskania pozwolenia zintegrowanego - zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych lub środowiska jako całości lub tzw. dyrektywą IPPC (dyrektywą Rady Nr 96/61/WE) w sprawie zintegrowanego zapobiegania i zmniejszania zanieczyszczeń. W przypadku stwierdzenia przekroczenia obowiązujących przepisów lub standardów, kontrole należy powtórzyć zgodnie z obowiązującą procedurą Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska.

2. W trakcie kontroli sprawdzeniu podlega m.in.:

- 1) prowadzenie dokumentacji, do której prowadzący gospodarstwo jest zobowiązany na podstawie niniejszego programu oraz saldo bilansu azotu za ubiegły rok;
- 2) aktualność danych dotyczących powierzchni i struktury użytków rolnych;
- 3) aktualność danych charakteryzujących typ hodowli oraz ilość i rodzaj hodowanych zwierząt;
- 4) wyposażenie gospodarstw w infrastrukturę do przechowywania nawozów naturalnych i pasz soczystych;
- 5) zgodność warunków przechowywania nawozów naturalnych w gospodarstwie z obowiązującymi wymogami;
- 6) stosowanie się do ograniczeń okresów nawożenia określonych w programie oraz dawek nawożenia określonych w planach nawozowych;
- 7) sposób zagospodarowania nadwyżek nawozów naturalnych, których ilość przekracza możliwości ich rolniczego wykorzystania na własnych użytkach rolnych;
- 8) umowy na przekazanie lub przyjęcie nadwyżek nawozów naturalnych do rolniczego wykorzystania.

3. Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu może, biorąc pod uwagę obowiązujące go wymagania, uszczegółowić zakres wykonywania kontroli i formę opracowywania ich wyników, umożliwiające mu, jako organowi wprowadzającemu program, jednolite opracowanie i przygotowanie sprawozdań w tym zakresie.

§4. Monitoring skuteczności programu.

Dla oceny skuteczności programu należy prowadzić:

1. monitoring efektów realizacji programu w zakresie:
    - a) zasobności gleb i płytkich wód gruntowych w profilu glebowym z częstotliwością jeden raz do roku - zgodnie z metodyką Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa,
    - b) oceny stanu i jakości wód powierzchniowych - zgodnie z metodyką Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska,
    - c) oceny jakości wód podziemnych, pobieranych do zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia - zgodnie z metodyką Państwowej Inspekcji Sanitarnej;
  - 1) Jednostka odpowiedzialna za prowadzenie monitoringu zasobności gleb i płytkich wód gruntowych w profilu glebowym przygotowuje projekt w tym zakresie w terminie 2 miesięcy od zakończenia identyfikacji gospodarstw rolnych lub hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu.
  - 2) Liczba punktów sieci oraz zakres monitoringu zasobności gleb i płytkich wód gruntowych w profilu glebowym powinny uwzględniać zarówno potrzeby, jak również ich hierarchię, ustalone w oparciu o wykonaną identyfikację gospodarstw rolnych lub hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu.
  - 3) Liczba i rozmieszczenie punktów monitoringowych wód powierzchniowych oraz zasobności gleb i płytkich wód gruntowych podlegają corocznej ocenie i weryfikacji pod kątem potrzeb oceny jakości wód i wpływu rolnictwa na ich jakość.
2. monitoring stanu rolnictwa - w zakresie zmian dotyczących pogłowia zwierząt, struktury gospodarstw, struktury użytkowania gruntów, przeciętnej wielkości nawożenia mineralnego i organicznego, wyposażenia gospodarstw w infrastrukturę do magazynowania nawozów naturalnych oraz istotnych zmian w zakresie gospodarki wodno - ściekowej na obszarze obowiązywania programu.
    - 1) Na potrzeby monitoringu stanu rolnictwa na obszarze obowiązywania programu wykonuje się identyfikację gospodarstw rolnych lub hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu.
    - 2) W zakres danych charakteryzujących gospodarstwa rolne i hodowlane objęte identyfikacją wchodzi m.in.:
      - a) numer identyfikacyjny w krajowym rejestrze urzędowym podmiotów gospodarki narodowej (REGON), jeżeli numer taki został nadany;

- b) powierzchnia gospodarstwa rolnego, w tym identyfikatory oraz powierzchnie wchodzących w jego skład działek ewidencyjnych, na których położone są działki rolne;
- c) dane umożliwiające identyfikację działek rolnych wchodzących w skład gospodarstwa rolnego, dotyczące w szczególności:
- powierzchni działek rolnych wykazanej w hektarach,
  - lokalizacji działek rolnych, z podaniem numerów działek ewidencyjnych, na których są one położone,
  - sposobu wykorzystania działek;
- d) dane charakteryzujące prowadzoną hodowlę z podaniem jej rodzaju oraz liczby, gatunków i grup produkcyjno - użytkowych hodowanych zwierząt;
- e) dane dotyczące ilości, miejsca i sposobu zagospodarowania nawozów naturalnych, z uwzględnieniem pochodzenia i ilości nawozów naturalnych przyjmowanych z hodowli obcych lub przekazywanych do zagospodarowania poza własnym gospodarstwem;
- f) dane dotyczące ilości i miejsca zastosowanych nawozów mineralnych;
- g) dane dotyczące posiadanej infrastruktury technicznej do przechowywania nawozów naturalnych i pasz soczystych.
- 3) Gospodarstwa rolne lub hodowlane mogące stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze objętym programem podlegają monitoringowi stanu rolnictwa w czasie jego obowiązywania.
- 4) Jako mogące stanowić istotne źródło emisji związków azotu i podlegające monitoringowi kwalifikują się gospodarstwa spełniające jeden z poniższych warunków:
- a) łączna powierzchnia użytków rolnych gospodarstwa przewyższa 10 ha,
  - b) liczba zwierząt hodowlanych w gospodarstwie przewyższa 15 DJP,
  - c) użytki rolne gospodarstwa zlokalizowane są w bezpośrednim sąsiedztwie wód określonych rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu jako wrażliwe na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych.
- 5) Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu może w drodze decyzji zakwalifikować jako istotne źródło emisji związków azotu i objąć monitoringiem stanu rolnictwa również inne gospodarstwa, których działalność rolnicza w kontekście lokalnych uwarunkowań stanowi istotne zagrożenie dla jakości zasobów wodnych.
- 6) Dla przeprowadzenia niezbędnej identyfikacji jak i prowadzenia monitoringu stanu rolnictwa wszystkie gospodarstwa rolne i hodowlane, których użytki rolne znajdują się w granicach obszaru objętego programem, właściwe terytorialnie organy administracji oraz podległe im jednostki zobowiązane są do bezpłatnego udostępniania danych, określonych w pkt 2 powyżej.
- 7) Monitoring stanu rolnictwa przeprowadza się poprzez porównanie danych charakteryzujących zakwalifikowane gospodarstwa, uzyskanych z identyfikacji wykonanej na początku obowiązywania programu oraz jej kolejnych aktualizacji.
- 8) Identyfikacja gospodarstw spełniających warunki o których mowa w pkt 4 powyżej, wykonana zostanie najpóźniej w terminie 5 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Kopel. Dane zakwalifikowanych do monitoringu gospodarstw aktualizuje się nie rzadziej niż co 2 lata.
- 9) Monitoring stanu rolnictwa zakwalifikowanych gospodarstw realizowany będzie w oparciu o wszystkie dostępne dane, będące w posiadaniu jednostek biorących udział przy jego prowadzeniu, dokumentacje do których prowadzenia zobowiązane są gospodarstwa na podstawie niniejszego programu, wyniki przeprowadzanych kontroli oraz w miarę potrzeb o uzupełniającą ankietyzację.
- 10) Dane gospodarstw rolnych i hodowlanych objętych identyfikacją i monitoringiem opracowuje się w formie indywidualnych kart identyfikacyjnych.
- 11) Dane gospodarstw rolnych i hodowlanych ujęte w indywidualnych kartach identyfikacyjnych przetwarzają się w rejestrze prowadzonym w formie elektronicznej.
- 12) Dane indywidualne gospodarstw objętych identyfikacją i monitoringiem są dostępne stronom związanym z realizacją programu, określonym w Rozdziale V, tylko na potrzeby wykonywanych w ramach tego programu zadań.
- 13) W celu analizy efektów programu oraz zapewnienia danych do sprawozdawczości dane indywidualne gospodarstw objętych identyfikacją i monitoringiem gromadzi się dodatkowo przez 1 rok po okresie, w jakim gospodarstwo znajdowało się w granicach ustanowionego obszaru szczególnie narażonego.
- 14) Dane indywidualne gospodarstw objętych identyfikacją i monitoringiem gromadzi się i przetwarza w sposób zapewniający ich ochronę i zabezpieczenie przed ich utratą oraz nieuprawnionym dostępem do nich.
- §5. Działania wspomagające.**
1. Mając na względzie zapewnienie maksymalnej efektywności działań podejmowanych w ramach programu, podstawą ich realizacji tj. szczegółowego ustalenia zakresu i harmonogramu są szczegółowe informacje o źródłach i wielkości emisji związków azotu uzyskane z monitoringu stanu rolnictwa na obszarze obowiązywania programu.

2. Skuteczna realizacja programu wymaga udzielania maksymalnej pomocy zaangażowanym stronom. W związku z powyższym należy:

1) udzielać priorytetowej pomocy finansowej na warunkach preferencyjnych:

- rolnikom w zakresie przedsięwzięć związanych z realizacją wymagań programu,
- jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za edukację i doradztwo dla rolników,
- jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za monitoring skuteczności programu,
- jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za kontrolę rolniczych źródeł zanieczyszczenia,
- jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za prowadzenie monitoringu stanu rolnictwa gospodarstw rolnych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu;

2) udzielać pomocy organizacyjnej i formalnej:

- wszystkim stronom związanym z realizacją programu w zakresie dostępu do danych i materiałów potrzebnych do realizacji programu oraz bezpłatnego ich udostępniania,
- rolnikom w zakresie:

- zrzeczania się w związki i grupy producenckie, dla wspólnej realizacji zadań związanych z ochroną środowiska,
- pozyskiwania środków finansowych na realizację przedsięwzięć ochrony środowiska w gospodarstwie,
- pozyskiwania typowych projektów, opracowywania i uzgadniania dokumentacji związanej z budową urządzeń do gromadzenia i przechowywania nawozów naturalnych;

3) traktować działania inwestycyjne z zakresu sanitacji wsi w granicach obszaru objętego programem jako priorytetowe, od których pośrednio uzależniona jest wypadkowa ocena jakości wód, współdecydująca o ich ponadnormatywnej kwalifikacji i ustanowieniu obszaru zlewni rzeki Kopel.

ROZDZIAŁ IV

Harmonogram rzeczowo - finansowy planowanych działań

1. Program zakłada realizację określonych zadań, których wykonanie w zdecydowanej większości wymaga przewidywania określonych kwot w budżetach realizujących je jednostek. Zakładane koszty realizacji poszczególnych zadań, rozłożone na lata obowiązywania programu przedstawiają się następująco:

Lp.	Opis zadania	Suma	Lata			
			2004	2005	2006	2007
1	Identyfikacja i monitoring gospodarstw mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu	60.000	30.000	10.000	10.000	10.000
2	Edukacja rolników	184.000	46.000	46.000	46.000	46.000
3	Doradztwo i współpraca w zakresie wykonywania przez rolników bilansu składników mineralnych, planów nawożenia i prowadzeniu kart dokumentacyjnych	796.000	199.000	199.000	199.000	199.000
4	Monitoring skuteczności programu w zakresie środowiska glebowo – wodnego (monitoring specjalistyczny)	432.000	108.000	108.000	108.000	108.000
5	50% kosztów działań inwestycyjnych w zakresie budowy urządzeń do przechowywania nawozów naturalnych (po uwzględnieniu maksymalnego udziału rolników w wys. 50% kosztów)	2.933.000	0	978.000	978.000	977.000
	Razem	4.405.000	383.000	1.341.000	1.341.000	1.340.000

2. Źródłem finansowania realizacji zadań określonych w programie są środki własne podmiotów i jednostek, do których kieruje się określone obowiązki.
3. Z uwagi na ustawowy charakter programu, podmioty i jednostki, do których kieruje się określone obowiązki, mają prawo starać się o priorytetowe dofinansowanie na realizację określonych działań ze źródeł zewnętrznych a w szczególności ze wskazanych w Rozdz. V §1 pkt 14, 15 i 16.

ROZDZIAŁ V

Podmioty, do których skierowane są obowiązki ustalone w programie oraz dodatkowe obowiązki podmiotów korzystających ze środowiska

§1. Podmioty, do których są kierowane obowiązki ustalone w programie

Obowiązki określone w Rozdziale III kieruje się:

- 1) obowiązki, o których mowa w §1 ust. 1 - 7 - do podmiotów prowadzących działalność rolniczą w zakresie upraw rolnych, chowu lub hodowli zwierząt, ogrodnictwa lub warzywnictwa w granicach obszaru objętego programem;
- 2) obowiązki, o których mowa w §2 ust. 1 pkt 1, ust. 2 pkt 1 i 2 - do Wójta Gminy Kleszczewo, Burmistrza Miasta i Gminy Kostrzyn Wielkopolski, Burmistrza Gminy Kórnik, Burmistrza Gminy Mosina, Burmistrza Miasta i Gminy Swarzędz oraz Prezydenta Miasta Poznania;
- 3) obowiązki, o których mowa w §2 ust. 1 pkt 2, ust. 2 pkt 3 - do Krajowego Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w Poznaniu;
- 4) obowiązki, o których mowa w §2 ust. 1 pkt 3 i 4, ust. 2 pkt 4 i 5 - do Wielkopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Poznaniu;
- 5) obowiązki, o których mowa w §3 ust. 1 pkt 1 - do:
  - a) Wójta Gminy Kleszczewo, Burmistrza Miasta i Gminy Kostrzyn Wielkopolski, Burmistrza Gminy Kórnik, Burmistrza Gminy Mosina, Burmistrza Miasta i Gminy Swarzędz oraz Prezydenta Miasta Poznania - w pełnym zakresie, zgodnie z art. 379 i 380 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - b) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu - w zakresie kompetencji;
- 6) obowiązki, o których mowa w §3 ust. 1 pkt 2 i 3 - do Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Poznaniu;
- 7) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 lit. a - do Stacji Chemiczno - Rolniczej w Poznaniu;
- 8) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 lit. b - do Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Poznaniu;
- 9) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 lit. c - do Wojewódzkiej Stacji Sanitarno - Epidemiologicznej w Poznaniu;
- 10) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 pkt 3 - do:
  - a) jednostek realizujących monitoring w ramach §4 ust. 1 lit. a, b,
  - b) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu;
- 11) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 1 i 3 - do Wójta Gminy Kleszczewo, Burmistrza Miasta i Gminy Kostrzyn Wielkopolski, Burmistrza Gminy Kórnik, Burmistrza Gminy Mosina, Burmistrza Miasta i Gminy Swarzędz oraz Prezydenta Miasta Poznania w zakresie:
  - identyfikacji gospodarstw rolnych i hodowlanych w granicach obszaru objętego programem,
  - kwalifikacji gospodarstw jako istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu zgodnie z warunkami identyfikacji, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 4 i 5,
  - prowadzenie indywidualnych kart identyfikacyjnych gospodarstw,
  - pozyskiwania danych i materiałów na potrzeby identyfikacji i monitoringu stanu rolnictwa oraz wizualizacji przebiegu i wyników programu;przy pomocy:
  - a) Wielkopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Poznaniu, Krajowego Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w Poznaniu, Stacji Chemiczno - Rolniczej w Poznaniu w zakresie:
    - kwalifikacji gospodarstw jako istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu zgodnie z warunkami identyfikacji, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 4 i 5,
    - udostępniania danych na potrzeby identyfikacji i monitoringu stanu rolnictwa, pozyskiwanych w ramach prowadzonej działalności;
  - b) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w zakresie:
    - prowadzenia elektronicznego rejestru indywidualnych kart identyfikacyjnych gospodarstw,
    - przetwarzania danych o gospodarstwach objętych identyfikacją i monitoringiem stanu rolnictwa,
    - wizualizacji przebiegu i wyników programu;
- 12) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 10 - do jednostek realizujących monitoring w ramach §4 ust. 2 pkt 1 i 3;
- 13) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 11- do Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu;
- 14) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 1 b, c - do Wojewody województwa wielkopolskiego - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania;
- 15) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 1 a, b, c - do:
  - a) Marszałka województwa wielkopolskiego - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy,

- w tym również środków Unii Europejskiej, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania,
- b) Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa Oddział Wielkopolski - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, w tym również środków Unii Europejskiej, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania,
  - c) Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA) - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, w tym również środków Unii Europejskiej, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania,
  - d) właściwych terytorialnie gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, zgodnie z art. 406 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - e) Powiatowych Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Powiatu Poznańskiego oraz Miasta Poznania, zgodnie z art. 406, oraz art. 407 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - f) Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu, zgodnie z art. 406, art. 407 oraz art. 409 ustawy Prawo ochrony środowiska;
- 16) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 1 d, e - do:
- a) właściwych terytorialnie gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, zgodnie z art. 406 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - b) Powiatowych Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Powiatu Poznańskiego oraz Miasta Poznania, zgodnie z art. 406, oraz art. 407 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - c) Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu, zgodnie z art. 406, art. 407 oraz art. 409 ustawy Prawo ochrony środowiska;
- 17) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 2 - do:
- a) Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi,
  - b) Marszałka i Wojewody województwa wielkopolskiego oraz wszystkich podległych im struktur i jednostek,
  - c) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu;
- 18) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 3 - do:
- a) zarządów właściwych terytorialnie gmin oraz Zarządu Miasta Poznania,
  - b) Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu,
  - c) właściwych terytorialnie gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej i Powiatowych Funduszy Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Powiatu Poznańskiego oraz Miasta Poznania.
- §2. Dodatkowe obowiązki podmiotów korzystających ze środowiska.**
- 1. Właściciele lub użytkownicy ferm hodowlanych, podlegający obowiązkowi uzyskania pozwolenia zintegrowanego,

zgodnie z wymaganiami określonymi w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych lub środowiska jako całości lub zgodnie z tzw. Dyrektywą IPPC (dyrektywa Rady Nr 96/61/WE w sprawie zintegrowanego zapobiegania i zmniejszania zanieczyszczeń) zobowiązani są do:

- 1) prowadzenia pomiarów wielkości emisji oraz poziomów substancji i energii w środowisku,
  - 2) przekazywania, ze wskazaną częstotliwością, wyników prowadzonych pomiarów oraz informacji dotyczących przestrzegania wymagań określonych w posiadanych pozwoleniach,
  - 3) dokumentowania i przekazywania informacji o sposobie gospodarowania nawozami naturalnymi, organicznymi i mineralnymi.
2. Informacje, o których mowa w ust. 1 pkt 2 i 3, przekazuje się Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w terminie do końca stycznia za każdy ubiegły rok obowiązywania programu oraz w ciągu 1 miesiąca po zakończeniu programu.

ROZDZIAŁ VI

Sposób kontroli oraz dokumentowania realizacji programu

Sposób kontroli oraz dokumentowania realizacji programu działań na obszarze szczególnie narażonym, z którego odpływ azotu ze źródeł rolniczych do wód wrażliwych należy ograniczyć jest podporządkowany wymaganiom Dyrektywy 91/676/EWG a opisany w aktualnych wytycznych do opracowania sprawozdań przez państwa członkowskie.

1. Organem sprawozdawczym z realizacji przez Polskę programów działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych jest Minister Środowiska, którego w tym zakresie na obszarze regionu wodnego Warty reprezentuje Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu.
2. Dla celów kontrolnych i sprawozdawczych realizacji programu należy prowadzić następującą dokumentację:
  - 1) Wójt Gminy Kleszczewo, Burmistrz Miasta i Gminy Kostrzyn Wielkopolski, Burmistrz Gminy Kórnik, Burmistrz Gminy Mosina, Burmistrz Miasta i Gminy Swarzędz oraz Prezydent Miasta Poznania:
    - a) rejestr przeprowadzonych działań propagandowych,
    - b) rejestr przeprowadzonych kontroli - zawierający daty kontroli, nazwiska kontrolowanych i kontrolujących, wyniki kontroli,
    - c) wykaz zrealizowanych inwestycji w zakresie sanitacji wsi i budowy oczyszczalni ścieków na obszarze objętym programem.
  - 2) Starosta Poznański oraz Prezydent Miasta Poznania - rejestr złożonych zawiadomień i wydanych pozwoleń

- na budowę obiektów służących magazynowaniu płynnych i stałych odchodów zwierzęcych i pasz soczystych.
- 3) Wielkopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Poznaniu:
- a) rejestr prowadzonych szkoleń - zawierający terminy szkoleń, lokalizację, nazwiska wykładowców, ilość rolników; załącznik stanowi listy obecności i programy szkoleń,
  - b) rejestr realizowanych działań doradczych dla rolników.
- 4) Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu:
- a) rejestr przeprowadzanych badań monitoringowych wód powierzchniowych, zawierający właściwy metodologicznie opis realizowanych badań oraz ich wyniki i analizę.
- b) rejestr przeprowadzonych kontroli - zawierający daty kontroli, nazwiska kontrolowanych i kontrolujących, wyniki kontroli.
- 5) Stacja Chemiczno - Rolnicza w Poznaniu oraz Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Poznaniu - rejestr przeprowadzonych badań monitoringowych, zawierający właściwy metodologicznie opis realizowanych badań oraz ich wyniki i analizę.
3. Wymienione w ust. 2 informacje, wraz ze sprawozdaniem z realizacji poszczególnych zadań, wskazane jednostki przekazują Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu do końca stycznia za każdy ubiegły rok obowiązywania programu oraz w ciągu 1 miesiąca po zakończeniu programu.
4. Zakres, forma jak i harmonogram przekazywania Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu informacji na cele sprawozdawcze z realizacji programu może ulec zmianie w zależności od aktualnych wymagań.

1168

ROZPORZĄDZENIE DYREKTORA REGIONALNEGO ZARZĄDU GOSPODARKI WODNEJ W POZNANIU

z dnia 31 marca 2004 r.

w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Olszynka

Na podstawie art. 47 ust. 7 oraz art. 92 ust. 2 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz.U. Nr 115 poz. 1229 zm.: Dz.U. z 2001 r.: Nr 154 poz. 1803, z 2002 r.: Nr 113 poz. 984, Nr 130 poz. 1112, Nr 233 poz. 1957 i Nr 238 poz. 2022 oraz z 2003 r.: Nr 80 poz. 717, Nr 165 poz. 1592, Nr 190 poz. 1865 i Nr 228 poz. 2259) zarządza się co następuje:

§1. 1. Wprowadza się „Program działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Olszynka” określonego rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz

obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć (Dz.U. Woj. Wielkopolskiego Nr 192 poz. 3568), zwany dalej „programem”. Program stanowi załącznik do rozporządzenia.

2. Okres realizacji programu ustala się na 4 lata począwszy od dnia wejścia rozporządzenia w życie.

§2. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Dyrektor
(-) mgr inż. Janusz Wiśniewski

Załącznik
do rozporządzenia Dyrektora Regionalnego
Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu
z dnia 31 marca 2004 r.
w sprawie programu działań mających na celu
ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych
dla obszaru zlewni rzeki Olszynka

PROGRAM DZIAŁAŃ MAJĄCYCH NA CELU OGRANICZENIE ODPLYWU AZOTU ZE ŹRÓDEŁ ROLNICZYCH DLA OBSZARU ZLEWNI RZEKI OLSZYŃKA

określonego rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć

ROZDZIAŁ I

Obszar objęty zakresem obowiązywania programu

Program obejmuje obszar szczególnie narażony zlewni rzeki Olszynka, z którego odpływ azotu ze źródeł rolniczych do wód należy ograniczyć obejmujący obszar hydrograficzny zlewni rzeki Olszynka (od źródeł do km 9,2 - miejscowość Tarnowo Stare), o powierzchni 54,5 km².

Uwzględniając podział administracyjny, obszar zlewni rzeki Olszynka znajduje się na terenie województwa wielkopolskiego, powiatu kościańskiego oraz gmin Czempin i Kościan.

Szczegółowy opis granicy obszaru zlewni rzeki Olszynka oraz jego przedstawienie na mapach regionu wodnego Warty i poszczególnych gmin zawiera rozporządzenie Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć (Dz.U. Woj. Wielkopolskiego Nr 192 poz. 3568).

ROZDZIAŁ II

Naruszone standardy jakości środowiska

Na obszarze zlewni rzeki Olszynka jakość wód powierzchniowych nie odpowiada wymaganym standardom.

Wytypowany jako wody wrażliwe odcinek rzeki Olszynka jest silnie zeutrofizowany, stężenia azotu ogólnego przekraczają wartości dopuszczalne o 85 - 150% a fosforu ogólnego miejscami o 44% (na podstawie badań państwowego monitoringu środowiska z 1998 r.). Największe zanieczyszczenie związkami azotu ma miejsce na odcinku źródłowym, zwłaszcza powyżej stanowiącej główne źródło zanieczyszczenia miejscowości Czempin (oczyszczalnia gminna), gdzie nie występują jeszcze zrzuty punktowe - stężenie azotanów powyżej 40 mg/dm³.

Olszynka nie posiada większych dopływów, natomiast cała zlewnia pokryta jest siecią drobnych kanałów i rowów melioracyjnych odprowadzających przy sprzyjających warun-

kach pogodowych zanieczyszczenia pochodzące z pól. Średnia wielkość gruntów ornych w gminach położonych na terenie zlewni Olszynki jest bardzo duża i wynosi 64,5%. Znaczna jest także wielkość obsady zwierząt - 1,16 DJP/ha użytków rolnych. Dodatkowym niekorzystnym czynnikiem jest bardzo duża wartość salda bilansu azotu mogącego przedostać się do środowiska - rzędu ok. 50 kg N/ha.

ROZDZIAŁ III

Podstawowe kierunki i zakres działań niezbędnych do przywracania standardów środowiska

Celem programu jest poprawa naruszonych standardów środowiska i przywracanie wymaganych standardów jakości wód powierzchniowych.

W czasie realizacji pierwszego czteroletniego okresu obowiązywania program będzie ukierunkowany na eliminowanie błędów występujących podczas stosowania nawozów, poprzez wdrożenie do obowiązkowego stosowania przez rolników określonych środków zaradczych. Dla realizacji założonych celów, niezbędne są działania wspomagające realizację zadań kierowanych do rolników, służb doradczych, jednostek szkoleniowych i jednostek kontrolnych oraz monitoringowych.

Na podstawie powyższych założeń, program dla danego obszaru wrażliwego obejmuje następujące kierunki:

- 1) poprawa praktyki rolniczej, obejmująca środki zaradcze związane z poprawą procesów nawożenia, gospodarki nawozami i gospodarki gruntami w gospodarstwach rolnych;
- 2) uwrażliwienie rolników na zaistniałe problemy środowiskowe poprzez ich edukację i doradztwo, obejmujące działania związane ze szkoleniem rolników w zakresie dobrej praktyki rolniczej;
- 3) stałe diagnozowanie zagrożeń wynikających z zanieczyszczenia poprzez kontrolę rolniczych źródeł zanieczyszczenia, obejmujące działania związane z kontrolą wypełniania przez rolników obowiązków wynikających z programu;
- 4) monitoring skuteczności programu, umożliwiający oszacowanie efektów zastosowanych środków zaradczych w okresie czteroletnim i podjęcie decyzji dotyczących dalszych działań na terenie wyznaczonego obszaru szczególnie narażonego, obejmujący monitoring stanu rolnictwa umożliwiający stałą optymalizację efektywności wdrażanych obowiązkowych środków zaradczych oraz monitoring ich efektów na stan zasobności profilu glebowego na

obszarze programu działania i jakość wód powierzchniowych w punktach charakteryzujących wpływ rolnictwa na zanieczyszczenie wód związkami azotu ze źródeł rolniczych;

5) działania wspomagające wraz z zapewnieniem możliwego wsparcia, od którego zależy realizacja i efekt programu.

Określone w programie środki zaradcze wynikają z następujących przepisów prawa:

- 1) ustawa z dnia 26 lipca 2000 r. o nawozach i nawożeniu (Dz.U. Nr 89, poz. 991);
- 2) rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 czerwca 2001 r. w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania (Dz.U. Nr 60, poz. 616);

3) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych (Dz.U. z 2003 r. Nr 4, poz. 44).

§1. Poprawa praktyki rolniczej.

1. Okresy, w których nie wolno stosować nawozów.

- 1) Nawozy nie mogą być stosowane w okresach i w warunkach, gdy zawarte w nich składniki mineralne, szczególnie związki azotu, narażone są na wymywanie do wód gruntowych lub zmywanie do wód powierzchniowych powodując ich zanieczyszczenie.
- 2) Wprowadza się ograniczenia stosowania nawozów w okresach:

Uwarunkowania	Nawozy organiczne (w tym nawozy naturalne)		Nawozy azotowe mineralne
	Płynne (gnojowica, gnojówka)	Stałe (obornik)	
Gleby nie uprawiane	cały rok	cały rok	cały rok
Gleby uprawiane bez względu na przebieg pogody i stan gleby	1 XII – 28 II	1 XII – 28 II	1 X – 28 II
Zboża ozime	Pogłównie	pogłównie	od 20 VI do zbioru
Zboża jare	Pogłównie	pogłównie	od 20 VI do zbioru
Rzepak	Pogłównie ¹⁾	pogłównie	1 IX – 30 IX od 1 V do zbioru
Buraki cukrowe i pastewne	Pogłównie	pogłównie	od 1 VI do zbioru
Ziemniaki	Pogłównie ¹⁾	pogłównie	od początku kwitnienia do zbioru
Kukurydza	Pogłównie ¹⁾	pogłównie	od 1 VII do zbioru
Strączkowe	Pogłównie	pogłównie	w całym okresie wegetacji roślin
Motylkowe wieloletnie	Pogłównie	pogłównie	cały rok
Łąki	1 XII – 28 II od 1 VII do ostatniego pokosu	1 XII - 28 II od 1 IV do ostatniego pokosu	1 I - 28 II 15 VII – 31 XII
Pastwiska	1 XII – 28 II od 1 V do ostatniego wypasu	1 XII - 28 II od 1 IV do ostatniego wypasu	1 I - 28 II 15 VIII – 31 XII

¹⁾ dopuszczalne jest stosowanie pogłównie wiosną w międzyrzędzia jedynie przy aplikowaniu dogłębowym specjalnym sprzętem: rzepak - do 15 IV; ziemniaki - do 20 V; kukurydza - do 30 VI.

2. Dawki i sposoby nawożenia.

Z uwagi na fakt, że przedawkowanie nawozu w stosunku do zapotrzebowania upraw, powoduje straty składników nawozowych (azotu, fosforu), które spływają do wód powodując ich zanieczyszczenie należy:

- 1) dawki nawozowe ustalać na podstawie potrzeb nawozowych upraw, przy uwzględnieniu takich czynników jak: potencjał samego pola, sposoby uprawy pola, ilość azotu dostarczanego przez glebę oraz pochodzącego z nawozów naturalnych i mineralnych, mając na uwadze dopuszczalną roczną dawkę nawozu naturalnego odpowiadającą 170 kg azotu całkowitego na 1 ha użytków rolnych;
- 2) dostosować obsadę zwierząt do możliwości wykorzystania nawozów naturalnych lub zabezpieczyć odbiór nadwyżki ilości tych nawozów;

3) prowadzić nawożenie w optymalnych terminach, według opracowanych harmonogramów i w dawkach dostosowanych do stadium rozwoju nawożonych roślin;

- 4) stosować nawozy naturalne i mineralne równomiernie na powierzchni pól oraz w podzielonych dawkach w zależności od stadium rozwoju roślin;
- 5) unikać stosowania nawozów azotowych w późnym okresie wzrostu i rozwoju roślin;
- 6) przy ustalaniu dawek nawozów na pastwiska, brać pod uwagę ilość składników pozostawianych przez zwierzęta w formie odchodów;
- 7) na polach o dużym nachyleniu (większym niż 10%) unikać stosowania nawozów łącznie ze środkami ochrony roślin, nawet jeżeli pozwalają na to instrukcje stosowania tych środków;
- 8) przy stosowaniu płynnych nawozów organicznych dawkować je w ten sposób, żeby maksymalna jednorazowa dawka nie przekraczała 50 m³/ha.

3. Stosowanie nawozów na glebach podmokłych, zalanych, zamrzniętych i pokrytych śniegiem.

- 1) Na glebach zamrzniętych powierzchniowo można stosować nawozy, jeżeli uzasadniają to względy organizacyjne lub agrotechniczne. Dotyczy to w szczególności pierwszej, wiosennej dawki nawozów azotowych na uprawach roślin ozimych.
- 2) Na glebach o poziomie wody gruntowej znajdującej się głębiej niż 1,2 m od powierzchni terenu nie należy stosować nawozów naturalnych w formie płynnej.
- 3) Na gleby o wysokim poziomie wody gruntowej pod trwałymi użytkami zielonymi nawozy mineralne, a szczególnie azotowe i potasowe, należy stosować w sposób dawkowany, po każdym pokosie (przepasieniu).

4. Nawożenie pól w pobliżu cieków i zbiorników wodnych oraz ograniczanie zanieczyszczeń azotanami w strefach ochrony wód.

- 1) Zabieg nawożenia należy prowadzić przy sprzyjającym kierunku wiatru, zapobiegającym znoszeniu cząstek lub kropli nawozu na powierzchnię wody czy obszaru chronionego.
- 2) Mycie rozsiewaczy nawozów i opryskiwaczy nie może się odbywać w pobliżu wód powierzchniowych czy stref ochrony wód. Wodę z mycia sprzętu należy równomiernie rozlać po powierzchni przeznaczonej do nawożenia, oddalonej o co najmniej 20 m od brzegów zbiorników i cieków wodnych.
- 3) Pastwiska znajdujące się w bezpośrednim sąsiedztwie linii brzegowej wód powierzchniowych nie powinny być obciążone zbyt dużą liczbą zwierząt.
- 4) Nie wolno lokalizować wodopojów bezpośrednio na zbiorniku lub cieku wodnym.

5. Użytkowanie gruntów i organizacja produkcji na użytkach rolnych.

Ryzyko zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi z uprawianych gleb powinno być postrzegane w ogólnym kontekście gospodarki gruntami, w skali zarówno całego gospodarstwa jak i na poziomie konkretnego pola. Wobec powyższego należy stosować się do poniższych zasad.

- 1) Użytkowanie gruntów powinno być dostosowane do warunków naturalnych, w których zlokalizowane jest gospodarstwo, a organizacja produkcji rolniczej powinna opierać się na płodozmianie.
- 2) Na terenach równinnych około 60% powierzchni gruntów ornych powinno pozostawać przez cały rok pod okrywą roślinną.
- 3) Racjonalny płodozmiian powinien obejmować 3 - 4 gatunki roślin na glebach lekkich i 4 - 5 gatunków na glebach cięższych.
- 4) W ogniwie zmianowania rośliny ozime/rośliny jare zaleca się stosować międzyplony.

5) Część gruntów w gospodarstwie może być okresowo ugorowana lub odlogowana, ale pod stałą okrywą roślinną. Okrywa musi być pielęgnowana, w przypadku traw przynajmniej raz do roku koszona.

6) Trwałe użytki zielone o zdegradowanej runi powinny być odnawiane.

7) Tylko wyjątkowo można stosować przeoranie darni i ponowny obsiew użytku zielonego.

8) Użytków zielonych położonych w pobliżu zabudowań inwentarskich nie można traktować jako stałych wybiegów dla zwierząt.

9) Na polach o dużym nachyleniu (większym niż 10%) gleby należy utrzymywać w dobrej strukturze, a przede wszystkim należy zapobiegać ich zagęszczeniu i zaskorupieniu.

10) Na gruntach ornych o dużym nachyleniu (większym niż 10%) wszystkie zabiegi uprawowe należy prowadzić w kierunku poprzecznym do nachylenia pola.

6. Magazynowanie nawozów naturalnych oraz pasz soczystych.

Bezpośrednie odprowadzanie na grunty nawozów naturalnych w postaci płynnej (gnojowicy) i stałej (obornika) z budynków gospodarskich uniemożliwia zachowanie okresów, kiedy stosowanie nawożenia jest niewskazane i powoduje zanieczyszczenia wód poprzez spływanie lub przesiąkanie, wobec czego należy:

- 1) wszystkie powstające w gospodarstwie płynne i stałe odchody zwierzęce i odpady przechowywać w specjalnych, szczelnych zbiornikach lub na płytach;
- 2) eliminować przechowywanie obornika w przyzmach polowych bezpośrednio na gruncie;
- 3) zapewnić pojemność płyt gnojowych, umożliwiającą gromadzenie i przechowywanie obornika przynajmniej w okresach objętych zakazem nawożenia lub okresach, kiedy nawożenie zgodnie z ustalonym planem nawożenia nie będzie realizowane; zaleca się zapewnienie powierzchni umożliwiającej gromadzenie 6 - miesięcznej produkcji nawozu;
- 4) zapewnić pojemność zbiorników na gnojowicę i na gnojówkę, umożliwiającą przechowywanie minimum 4 - miesięcznej lub zalecanej 6 - miesięcznej produkcji tych nawozów;
- 5) zapewnić szczelność zbiorników na płynne odchody zwierzęce oraz bezodpływowych zbiorników do gromadzenia nieczystości ciekłych;
- 6) zabezpieczyć podłogi pomieszczeń inwentarskich i płyty gnojowe przed przenikaniem wycieków do gruntu i zaopatrzyć w instalacje odprowadzające wycieki do zbiorników na gnojówkę lub gnojowicę;
- 7) stosować utwardzenie wybiegów i innych miejsc przebywania zwierząt, z możliwością odprowadzenia wód opadowych z tych miejsc do zbiornika na płynne odchody zwierzęce;

- 8) nie odprowadzać substancji pochodzących z domowych instalacji sanitarnych do zbiornika na gnojowicę lub gnojówkę;
  - 9) wszystkie produkowane w gospodarstwie pasze soczyste przechowywać w specjalnych zbiornikach (silosach) lub na płytach, wyposażonych w studzienki zbierające wyciekające soki;
  - 10) eliminować przyzmy kiszonkowe sporządzane bezpośrednio na gruncie.
7. Dokumentacja prowadzona w gospodarstwach.
- 1) Racjonalne podejście do nawożenia w gospodarstwie rolnym powinno uwzględniać różnorodność sytuacji (rodzaj gleby, rodzaje upraw), w jakiej znajdują się poszczególne pola. Umożliwia to nie tylko ograniczenie zanieczyszczenia wód azotanami, lecz poprawia ekonomikę gospodarstwa. Wobec powyższego we wszystkich gospodarstwach rolnych i hodowlanych należy prowadzić następujące dokumenty:
    - a) roczny bilans azotu;
    - b) roczny plan nawozowy, polegający na prawidłowym rozdziale nawozów naturalnych, organicznych, organiczno - mineralnych i mineralnych pod poszczególne rośliny płodozmianu, uwzględniając ich zapotrzebowanie na podstawowe makroskładniki (N, P, K) oraz zasobność gleb w przyswajalne składniki pokarmowe;
    - c) karty dokumentacyjne pól.
  - 2) karty dokumentacyjne pól powinny zawierać dane:
    - a) numer ewidencyjny działki, na której położone jest pole,
    - b) powierzchnia pola,
    - c) rodzaj uprawy i dane o uzyskanych plonach,
    - d) daty nawożenia,
    - e) objętości i ilości zastosowanych związków azotu z określeniem ich pochodzenia:
      - nawozy naturalne, w tym odchody zwierzęce,
      - nawozy organiczne, w tym odpady, komposty,
      - mineralne nawozy azotowe.
  - 3) Bilanse azotu i plany nawozowe należy opracowywać zgodnie z załącznikiem nr 2 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych.
  - 4) Dokumenty wymienione w pkt 1 właściciele lub użytkownicy gospodarstw rolnych i hodowlanych zobowiązani są przechowywać w czasie obowiązywania programu i przez okres nie krótszy niż 1 rok po jego zakończeniu.
52. Edukacja i doradztwo dla rolników.
1. Powodzenie realizacji programu uzależnione jest od świadomości wszystkich stron zaangażowanych w jego realizację, wobec czego należy prowadzić:
    - 1) szeroką akcję informacyjną o programie w gminach objętych programem i skierowaną do:
      - a) społeczeństwa właściwych gmin,
      - b) wszystkich instytucji wspierających realizację programu,
      - c) wszystkich sołtysów i przedstawicieli organizacji rolniczych;
    - 2) obowiązkowe szkolenia dla właściwych terytorialnie doradców rolnych, szkolących rolników w zakresie realizacji programu;
    - 3) obowiązkowe szkolenia dla rolników w zakresie:
      - a) podniesienia poziomu świadomości społecznej w zakresie istnienia i ważności problemu zanieczyszczeń ze źródeł rolniczych,
      - b) identyfikacji potencjalnych źródeł zanieczyszczenia z gospodarstw,
      - c) wypracowania wśród rolników umiejętności samodzielnego rozpoznawania, oceny i likwidacji zanieczyszczeń na terenie własnego gospodarstwa rolnego,
      - d) promocji i wdrażania dobrych praktyk rolniczych, szczególnie tych wynikających z Rozdz. III §1 programu,
      - e) sporządzania bilansu azotu, tworzenia planów nawozowych i prowadzenia kart dokumentacyjnych pól;
    - 4) specjalistyczne doradztwo dla rolników, w zakresie:
      - a) sporządzania bilansu azotu, tworzenia planów nawozowych i prowadzenia kart dokumentacyjnych pól,
      - b) gospodarowania nawozami naturalnymi (odchodami zwierzęcymi),
      - c) właściwego urządzania przyzmy kiszonkowych,
      - d) stosowania właściwych systemów płodozmianu,
      - e) racjonalnego nawożenia.
  2. Mając na uwadze realizację powyższych zadań, jednostki odpowiedzialne za ich przeprowadzenie:
    - 1) rozpowszechnią w terminie 2 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Olszynka w zwyczajowych lokalnych środkach przekazu informację o:
      - a) objęciu obszaru gminy lub jej części programem i o wynikających z tego faktu konsekwencjach,
      - b) planowanych szkoleniach;

- 2) zorganizują, najpóźniej w terminie 2 miesiące od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Olszynka, spotkanie informacyjne dla wszystkich instytucji wspierających realizację programu oraz wszystkich sołtysów i przedstawicieli organizacji rolniczych w całej gminie.

Na spotkaniu tym należy w szczególności:

- a) omówić Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej,
  - b) zaprezentować działania zaradcze wynikające z programu,
  - c) omówić zadania instytucji wspomagających,
  - d) omówić zasady identyfikacji działalności rolniczej gospodarstw znajdujących się w granicach objętych programem i wynikających z nich zagrożeń;
- 3) zorganizują, najpóźniej w terminie 5 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Olszynka, obowiązkowe szkolenia dla właściwych terytorialnie doradców rolnych, szkolących rolników w zakresie realizacji programu;
  - 4) przygotowują, w terminie 2 miesiące od zakończenia identyfikacji gospodarstw rolnych i hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu, czteroletni plan obowiązkowych szkoleń dla rolników przy następujących założeniach:
    - a) szkolenia muszą odbywać się co roku i obejmować użytkowników wszystkich gospodarstw znajdujących się w granicach objętych programem,
    - b) program szkoleń musi odpowiadać wytycznym Ministerstwa Środowiska dotyczącym prowadzenia szkoleń z zakresu upowszechniania dobrej praktyki rolniczej w kontekście wdrażania dyrektywy 91/676/EWG,
    - c) szkolenia będą organizowane w sezonie jesienno-zimowym tj. od 1 listopada do 30 marca.
  - 5) przygotowują, w terminie 2 miesiące od zakończenia identyfikacji gospodarstw rolnych i hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu, wytyczne organizacji i realizacji systemu doradztwa dla gospodarstw rolnych i hodowlanych objętych programem, uwzględniające realizację zadań wymienionych w pkt 4 powyżej.

§3. Kontrola rolniczych źródeł zanieczyszczenia.

1. Wdrażanie programu na terenie obszaru zlewni rzeki Olszynka podlega kontroli. W tym celu, na obszarze objętym programem należy kontrolować:

- 1) gospodarstwa w zakresie przestrzegania warunków prowadzenia działalności rolniczej i hodowlanej, wprowadzonych jako obowiązujące na podstawie programu oraz wynikające z innych obowiązujących aktów prawnych;
- 2) gospodarstwa rolne i hodowlane powodujące szkodliwą dla zasobów wodnych emisję azotu, szczególnie w wyniku niewłaściwego magazynowania i zagospodarowania nawozów naturalnych, niezgodnego z warunkami ich rolniczego wykorzystania na własnych lub cudzych użytkach rolnych lub ich zagospodarowania jako odpadu;
- 3) przynajmniej 1 raz w okresie obowiązywania programu wszystkie fermy hodowlane, podlegające obowiązkowi uzyskania pozwolenia zintegrowanego - zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych lub środowiska jako całości lub tzw. dyrektywą IPPC (dyrektywą Rady Nr 96/61/WE) w sprawie zintegrowanego zapobiegania i zmniejszania zanieczyszczeń. W przypadku stwierdzenia przekroczenia obowiązujących przepisów lub standardów, kontrole należy powtórzyć zgodnie z obowiązującą procedurą Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska.

2. W trakcie kontroli sprawdzeniu podlega m.in.:

- 1) prowadzenie dokumentacji, do której prowadzący gospodarstwo jest zobowiązany na podstawie niniejszego programu oraz saldo bilansu azotu za ubiegły rok;
- 2) aktualność danych dotyczących powierzchni i struktury użytków rolnych;
- 3) aktualność danych charakteryzujących typ hodowli oraz ilość i rodzaj hodowanych zwierząt;
- 4) wyposażenie gospodarstw w infrastrukturę do przechowywania nawozów naturalnych i pasz soczystych;
- 5) zgodność warunków przechowywania nawozów naturalnych w gospodarstwie z obowiązującymi wymogami;
- 6) stosowanie się do ograniczeń okresów nawożenia określonych w programie oraz dawek nawożenia określonych w planach nawozowych;
- 7) sposób zagospodarowania nadwyżek nawozów naturalnych, których ilość przekracza możliwości ich rolniczego wykorzystania na własnych użytkach rolnych;
- 8) umowy na przekazanie lub przyjęcie nadwyżek nawozów naturalnych do rolniczego wykorzystania.

3. Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu może, biorąc pod uwagę obowiązujące go wymagania, uszczegółwić zakres wykonywania kontroli i formę opracowywania ich wyników, umożliwiające mu, jako organowi wprowadzającemu program, jednolite opracowanie i przygotowanie sprawozdań w tym zakresie.

§4. Monitoring skuteczności programu.

Dla oceny skuteczności programu należy prowadzić:

1. monitoring efektów realizacji programu w zakresie:
    - a) zasobności gleb i płytkich wód gruntowych w profilu glebowym z częstotliwością jeden raz do roku - zgodnie z metodyką Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa,
    - b) oceny stanu i jakości wód powierzchniowych - zgodnie z metodyką Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska,
    - c) oceny jakości wód podziemnych, pobieranych do zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia - zgodnie z metodyką Państwowej Inspekcji Sanitarnej;
  - 1) Jednostka odpowiedzialna za prowadzenie monitoringu zasobności gleb i płytkich wód gruntowych w profilu glebowym przygotowuje projekt w tym zakresie w terminie 2 miesiące od zakończenia identyfikacji gospodarstw rolnych lub hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu.
  - 2) Liczba punktów sieci oraz zakres monitoringu zasobności gleb i płytkich wód gruntowych w profilu glebowym powinny uwzględniać zarówno potrzeby, jak również ich hierarchię, ustalone w oparciu o wykonaną identyfikację gospodarstw rolnych lub hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu.
  - 3) Liczba i rozmieszczenie punktów monitoringowych wód powierzchniowych oraz zasobności gleb i płytkich wód gruntowych podlegają corocznej ocenie i weryfikacji pod kątem potrzeb oceny jakości wód i wpływu rolnictwa na ich jakość.
2. monitoring stanu rolnictwa - w zakresie zmian dotyczących pogłowia zwierząt, struktury gospodarstw, struktury użytkowania gruntów, przeciętnej wielkości nawożenia mineralnego i organicznego, wyposażenia gospodarstw w infrastrukturę do magazynowania nawozów naturalnych oraz istotnych zmian w zakresie gospodarki wodno - ściekowej na obszarze obowiązywania programu.
    - 1) Na potrzeby monitoringu stanu rolnictwa na obszarze obowiązywania programu wykonuje się identyfikację gospodarstw rolnych lub hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu.
    - 2) W zakres danych charakteryzujących gospodarstwa rolne i hodowlane objęte identyfikacją wchodzi m.in.:
      - a) numer identyfikacyjny w krajowym rejestrze urzędowym podmiotów gospodarki narodowej (REGON), jeżeli numer taki został nadany;
      - b) powierzchnia gospodarstwa rolnego, w tym identyfikatory oraz powierzchnie wchodzących w jego skład działek ewidencyjnych, na których położone są działki rolne;
      - c) dane umożliwiające identyfikację działek rolnych wchodzących w skład gospodarstwa rolnego, dotyczące w szczególności:
        - powierzchni działek rolnych wykazanej w hektarach,
        - lokalizacji działek rolnych, z podaniem numerów działek ewidencyjnych, na których są one położone,
        - sposobu wykorzystania działek;
    - d) dane charakteryzujące prowadzoną hodowlę z podaniem jej rodzaju oraz liczby, gatunków i grup produkcyjno - użytkowych hodowanych zwierząt;
    - e) dane dotyczące ilości, miejsca i sposobu zagospodarowania nawozów naturalnych, z uwzględnieniem pochodzenia i ilości nawozów naturalnych przyjmowanych z hodowli obcych lub przekazywanych do zagospodarowania poza własnym gospodarstwem;
    - f) dane dotyczące ilości i miejsca zastosowanych nawozów mineralnych;
    - g) dane dotyczące posiadanej infrastruktury technicznej do przechowywania nawozów naturalnych i pasz soczystych.
  - 3) Gospodarstwa rolne lub hodowlane mogące stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze objętym programem podlegają monitoringowi stanu rolnictwa w czasie jego obowiązywania.
  - 4) Jako mogące stanowić istotne źródło emisji związków azotu i podlegające monitoringowi kwalifikują się gospodarstwa spełniające jeden z poniższych warunków:
    - a) łączna powierzchnia użytków rolnych gospodarstwa przewyższa 10 ha,
    - b) liczba zwierząt hodowlanych w gospodarstwie przewyższa 15 DJP,
    - c) użytki rolne gospodarstwa zlokalizowane są w bezpośrednim sąsiedztwie wód określonych rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu jako wrażliwe na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych.
  - 5) Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu może w drodze decyzji zakwalifikować jako istotne źródło emisji związków azotu i objąć monitoringiem stanu rolnictwa również inne gospodarstwa, których działalność rolnicza w kontekście lokalnych uwarunkowań stanowi istotne zagrożenie dla jakości zasobów wodnych.
  - 6) Dla przeprowadzenia niezbędnej identyfikacji jak i prowadzenia monitoringu stanu rolnictwa wszystkie gospodarstwa rolne i hodowlane, których użytki rolne znajdują się w granicach obszaru objętego programem, właściwe terytorialnie organy administracji oraz podległe im jednostki zobowiązane są do bezpłatnego udostępniania danych, określonych w pkt 2 powyżej.
  - 7) Monitoring stanu rolnictwa przeprowadza się poprzez porównanie danych charakteryzujących zakwalifikowane gospodarstwa, uzyskanych z identyfikacji wykonanej na początku obowiązywania programu oraz jej kolejnych aktualizacji.

- 8) Identyfikacja gospodarstw spełniających warunki o których mowa w pkt 4 powyżej, wykonana zostanie najpóźniej w terminie 5 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Olszynka. Dane zakwalifikowanych do monitoringu gospodarstw aktualizuje się nie rzadziej niż co 2 lata.
- 9) Monitoring stanu rolnictwa zakwalifikowanych gospodarstw realizowany będzie w oparciu o wszystkie dostępne dane, będące w posiadaniu jednostek biorących udział przy jego prowadzeniu, dokumentacje do których prowadzenia zobowiązane są gospodarstwa na podstawie niniejszego programu, wyniki przeprowadzanych kontroli oraz w miarę potrzeb o uzupełniającą ankietyzację.
- 10) Dane gospodarstw rolnych i hodowlanych objętych identyfikacją i monitoringiem opracowuje się w formie indywidualnych kart identyfikacyjnych.
- 11) Dane gospodarstw rolnych i hodowlanych ujęte w indywidualnych kartach identyfikacyjnych przetwarzają się w rejestrze prowadzonym w formie elektronicznej.
- 12) Dane indywidualne gospodarstw objętych identyfikacją i monitoringiem są dostępne stronom związanym z realizacją programu, określonym w Rozdziale V, tylko na potrzeby wykonywanych w ramach tego programu zadań.
- 13) W celu analizy efektów programu oraz zapewnienia danych do sprawozdawczości dane indywidualne gospodarstw objętych identyfikacją i monitoringiem gromadzi się dodatkowo przez 1 rok po okresie, w jakim gospodarstwo znajdowało się w granicach ustanowionego obszaru szczególnie narażonego.
- 14) Dane indywidualne gospodarstw objętych identyfikacją i monitoringiem gromadzi się i przetwarza w sposób zapewniający ich ochronę i zabezpieczenie przed ich utratą oraz nieuprawnionym dostępem do nich.
- §5. Działania wspomagające.**
1. Mając na względzie zapewnienie maksymalnej efektywności działań podejmowanych w ramach programu, podstawą ich realizacji tj. szczegółowego ustalenia zakresu i harmonogramu są szczegółowe informacje o źródłach i wielkości emisji związków azotu uzyskane z monitoringu stanu rolnictwa na obszarze obowiązywania programu.
2. Skuteczna realizacja programu wymaga udzielania maksymalnej pomocy zaangażowanym stronom. W związku z powyższym należy:
- 1) udzielać priorytetowej pomocy finansowej na warunkach preferencyjnych:
    - a) rolnikom w zakresie przedsięwzięć związanych z realizacją wymagań programu,
    - b) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za edukację i doradztwo dla rolników,
    - c) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za monitoring skuteczności programu,
    - d) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za kontrolę rolniczych źródeł zanieczyszczenia,
    - e) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za prowadzenie monitoringu stanu rolnictwa gospodarstw rolnych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu;
  - 2) udzielać pomocy organizacyjnej i formalnej:
    - a) wszystkim stronom związanym z realizacją programu w zakresie dostępu do danych i materiałów potrzebnych do realizacji programu oraz bezpłatnego ich udostępniania,
    - b) rolnikom w zakresie:
      - zrzeszania się w związki i grupy producenckie, dla wspólnej realizacji zadań związanych z ochroną środowiska,
      - pozyskiwania środków finansowych na realizację przedsięwzięć ochrony środowiska w gospodarstwie,
      - pozyskiwania typowych projektów, opracowywania i uzgadniania dokumentacji związanej z budową urządzeń do gromadzenia i przechowywania nawozów naturalnych;
  - 3) traktować działania inwestycyjne z zakresu sanitacji wsi w granicach obszaru objętego programem jako priorytetowe, od których pośrednio uzależniona jest wypadkowa ocena jakości wód, współdecydująca o ich ponadnormatywnej kwalifikacji i ustanowieniu obszaru zlewni rzeki Olszynka.

ROZDZIAŁ IV

Harmonogram rzeczowo - finansowy planowanych działań

1. Program zakłada realizację określonych zadań, których wykonanie w zdecydowanej większości wymaga przewidzenia określonych kwot w budżetach realizujących je jednostek. Zakładane koszty realizacji poszczególnych zadań, rozłożone na lata obowiązywania programu przedstawiają się następująco:

Lp.	Opis zadania	Suma	Lata			
			2004	2005	2006	2007
1	Identyfikacja i monitoring gospodarstw mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu	30.000	15.000	5.000	5.000	5.000

2	Edukacja rolników	28.000	7.000	7.000	7.000	7.000
3	Doradztwo i współpraca w zakresie wykonywania przez rolników bilansu składników mineralnych, planów nawożenia i prowadzenia kart dokumentacyjnych	116.000	29.000	29.000	29.000	29.000
4	Monitoring skuteczności programu w zakresie środowiska glebowo – wodnego (monitoring specjalistyczny)	88.000	22.000	22.000	22.000	22.000
5	50% kosztów działań inwestycyjnych w zakresie budowy urządzeń do przechowywania nawozów naturalnych (po uwzględnieniu maksymalnego udziału rolników w wys. 50% kosztów)	681.000	0	227.000	227.000	227.000
	Razem	943.000	73.000	290.000	290.000	290.000

2. Źródłem finansowania realizacji zadań określonych w programie są środki własne podmiotów i jednostek, do których kieruje się określone obowiązki.
3. Z uwagi na ustawowy charakter programu, podmioty i jednostki, do których kieruje się określone obowiązki, mają prawo starać się o priorytetowe dofinansowanie na realizację określonych działań ze źródeł zewnętrznych a w szczególności ze wskazanych w Rozdz. V §1 pkt 14, 15 i 16.

ROZDZIAŁ V

Podmioty, do których skierowane są obowiązki ustalone w programie oraz dodatkowe obowiązki podmiotów korzystających ze środowiska

§1. Podmioty, do których są kierowane obowiązki ustalone w programie.

Obowiązki określone w Rozdziale III kieruje się:

- 1) obowiązki, o których mowa w §1 ust. 1 - 7 - do podmiotów prowadzących działalność rolniczą w zakresie upraw rolnych, chowu lub hodowli zwierząt, ogrodnictwa lub warzywnictwa w granicach obszaru objętego programem;
- 2) obowiązki, o których mowa w §2 ust. 1 pkt 1, ust. 2 pkt 1 i 2 - do Burmistrza Miasta i Gminy Czempień oraz Wójta Gminy Kościan;
- 3) obowiązki, o których mowa w §2 ust. 1 pkt 2, ust. 2 pkt 3 - do Krajowego Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w Poznaniu;
- 4) obowiązki, o których mowa w §2 ust. 1 pkt 3 i 4, ust. 2 pkt 4 i 5 - do Wielkopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Poznaniu;
- 5) obowiązki, o których mowa w §3 ust. 1 pkt 1 - do:
  - a) Burmistrza Miasta i Gminy Czempień oraz Wójta Gminy Kościan - w pełnym zakresie, zgodnie z art. 379 i 380 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - b) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu - w zakresie kompetencji;

- 6) obowiązki, o których mowa w §3 ust. 1 pkt 2 i 3 - do Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Poznaniu;
- 7) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 lit. a - do Stacji Chemiczno - Rolniczej w Poznaniu;
- 8) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 lit. b - do Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Poznaniu;
- 9) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 lit. c - do Wojewódzkiej Stacji Sanitarno - Epidemiologicznej w Poznaniu;
- 10) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 pkt 3 - do:
  - a) jednostek realizujących monitoring w ramach §4 ust. 1 lit. a, b,
  - b) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu;
- 11) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 1 i 3 - do Burmistrza Miasta i Gminy Czempień oraz Wójta Gminy Kościan w zakresie:
  - identyfikacji gospodarstw rolnych i hodowlanych w granicach obszaru objętego programem,
  - kwalifikacji gospodarstw jako istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu zgodnie z warunkami identyfikacji, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 4 i 5,
  - prowadzenie indywidualnych kart identyfikacyjnych gospodarstw,
  - pozyskiwania danych i materiałów na potrzeby identyfikacji i monitoringu stanu rolnictwa oraz wizualizacji przebiegu i wyników programu;

przy pomocy:

  - a) Wielkopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Poznaniu, Krajowego Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w Poznaniu, Stacji Chemiczno - Rolniczej w Poznaniu w zakresie:
    - kwalifikacji gospodarstw jako istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu zgodnie z warunkami identyfikacji, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 4 i 5,

- udostępniania danych na potrzeby identyfikacji i monitoringu stanu rolnictwa, pozyskiwanych w ramach prowadzonej działalności;
  - b) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w zakresie:
    - prowadzenia elektronicznego rejestru indywidualnych kart identyfikacyjnych gospodarstw,
    - przetwarzania danych o gospodarstwach objętych identyfikacją i monitoringiem stanu rolnictwa,
    - wizualizacji przebiegu i wyników programu;
  - 12) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 10 - do jednostek realizujących monitoring w ramach §4 ust. 2 pkt 1 i 3;
  - 13) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 11 - do Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu;
  - 14) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 1 b, c - do Wojewody województwa wielkopolskiego - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania;
  - 15) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 1 a, b, c - do:
    - a) Marszałka województwa wielkopolskiego - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, w tym również środków Unii Europejskiej, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania,
    - b) Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa Oddział Wielkopolski - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, w tym również środków Unii Europejskiej, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania,
    - c) Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA) - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, w tym również środków Unii Europejskiej, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania,
    - d) właściwych terytorialnie gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, zgodnie z art. 406 ustawy Prawo ochrony środowiska,
    - e) Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Powiatu Kościańskiego, zgodnie z art. 406 oraz art. 407 ustawy Prawo ochrony środowiska,
    - f) Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu, zgodnie z art. 406, art. 407 oraz art. 409 ustawy Prawo ochrony środowiska;
  - 16) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 1 d, e - do:
    - a) właściwych terytorialnie gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, zgodnie z art. 406 ustawy Prawo ochrony środowiska,
    - b) Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Powiatu Kościańskiego, zgodnie z art. 406 oraz art. 407 ustawy Prawo ochrony środowiska,
    - c) Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu, zgodnie z art. 406, art. 407 oraz art. 409 ustawy Prawo ochrony środowiska;
  - 17) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 2 - do:
    - a) Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi,
    - b) Marszałka i Wojewody województwa wielkopolskiego oraz wszystkich podległych im struktur i jednostek,
    - c) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu;
  - 18) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 3 - do:
    - a) zarządów właściwych terytorialnie gmin,
    - b) Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu,
    - c) właściwych terytorialnie gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej i Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Powiatu Kościańskiego.
- §2.** Dodatkowe obowiązki podmiotów korzystających ze środowiska.
1. Właściciele lub użytkownicy ferm hodowlanych, podlegający obowiązkowi uzyskania pozwolenia zintegrowanego, zgodnie z wymaganiami określonymi w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych lub środowiska jako całości lub zgodnie z tzw. Dyrektywą IPPC (dyrektywa Rady Nr 96/61/WE w sprawie zintegrowanego zapobiegania i zmniejszania zanieczyszczeń) zobowiązani są do:
    - 1) prowadzenia pomiarów wielkości emisji oraz poziomów substancji i energii w środowisku,
    - 2) przekazywania, ze wskazaną częstotliwością, wyników prowadzonych pomiarów oraz informacji dotyczących przestrzegania wymagań określonych w posiadanych pozwoleniach,
    - 3) dokumentowania i przekazywania informacji o sposobie gospodarowania nawozami naturalnymi, organicznymi i mineralnymi.
  2. Informacje, o których mowa w ust. 1 pkt 2 i 3, przekazuje się Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w terminie do końca stycznia za każdy ubiegły rok obowiązywania programu oraz w ciągu 1 miesiąca po zakończeniu programu.
- ROZDZIAŁ VI
- Sposób kontroli oraz dokumentowania realizacji programu**
- Sposób kontroli oraz dokumentowania realizacji programu działań na obszarze szczególnie narażonym, z którego odpływ azotu ze źródeł rolniczych do wód wrażliwych należy ograniczyć jest podporządkowany wymaganiom Dyrektywy 91/676/EWG a opisany w aktualnych wytycznych do opracowania sprawozdań przez państwa członkowskie.
1. Organem sprawozdawczym z realizacji przez Polskę programów działań mających na celu ograniczenie odpływu

- azotu ze źródeł rolniczych jest Minister Środowiska, którego w tym zakresie na obszarze regionu wodnego Warty reprezentuje Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu.
2. Dla celów kontrolnych i sprawozdawczych realizacji programu należy prowadzić następującą dokumentację:
- 1) Burmistrz Miasta i Gminy Czempień oraz Wójt Gminy Kościan:
    - a) rejestr przeprowadzonych działań propagandowych,
    - b) rejestr przeprowadzonych kontroli - zawierający daty kontroli, nazwiska kontrolowanych i kontrolujących, wyniki kontroli,
    - c) wykaz zrealizowanych inwestycji w zakresie sanitacji wsi i budowy oczyszczalni ścieków na obszarze objętym programem.
  - 2) Starosta Kościański - rejestr złożonych zawiadomień i wydanych pozwoleń na budowę obiektów służących magazynowaniu płynnych i stałych odchodów zwierzęcych i pasz soczystych.
  - 3) Wielkopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Poznaniu:
    - a) rejestr prowadzonych szkoleń - zawierający terminy szkoleń, lokalizację, nazwiska wykładowców, ilość rolników; załącznik stanowią listy obecności i programy szkoleń,
    - b) rejestr realizowanych działań doradczych dla rolników.
  - 4) Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu:
    - a) rejestr przeprowadzanych badań monitoringowych wód powierzchniowych, zawierający właściwy metodologicznie opis realizowanych badań oraz ich wyniki i analizę.
    - b) rejestr przeprowadzonych kontroli - zawierający daty kontroli, nazwiska kontrolowanych i kontrolujących, wyniki kontroli.
  - 5) Stacja Chemiczno - Rolnicza w Poznaniu oraz Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Poznaniu - rejestr przeprowadzonych badań monitoringowych, zawierający właściwy metodologicznie opis realizowanych badań oraz ich wyniki i analizę.
3. Wymienione w ust. 2 informacje, wraz ze sprawozdaniem z realizacji poszczególnych zadań, wskazane jednostki przekazują Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu do końca stycznia za każdy ubiegły rok obowiązywania programu oraz w ciągu 1 miesiąca po zakończeniu programu.
4. Zakres, forma jak i harmonogram przekazywania Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu informacji na cele sprawozdawcze z realizacji programu może ulec zmianie w zależności od aktualnych wymagań.

1169

ROZPORZĄDZENIE DYREKTORA REGIONALNEGO ZARZĄDU GOSPODARKI WODNEJ W POZNANIU

z dnia 31 marca 2004 r.

w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Oszczyńca

Na postawie art. 47 ust. 7 oraz art. 92 ust. 2 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz.U. Nr 115 poz. 1229 zm.: Dz.U. z 2001 r.: Nr 154 poz. 1803, z 2002 r.: Nr 113 poz. 984, Nr 130 poz. 1112, Nr 233 poz. 1957 i Nr 238 poz. 2022 oraz z 2003 r.: Nr 80 poz. 717, Nr 165 poz. 1592, Nr 190 poz. 1865 i Nr 228 poz. 2259) zarządza się co następuje:

§1. 1. Wprowadza się „Program działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Oszczyńca” określonego rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł

rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć (Dz.U. Woj. Wielkopolskiego Nr 192 poz. 3568), zwany dalej „programem”. Program stanowi załącznik do rozporządzenia.

2. Okres realizacji programu ustala się na 4 lata począwszy od dnia wejścia rozporządzenia w życie.

§2. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Dyrektor
(-) mgr inż. Janusz Wiśniewski

Załącznik
do rozporządzenia Dyrektora Regionalnego
Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu
z dnia 31 marca 2004 r.
w sprawie programu działań mających na celu
ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych
dla obszaru zlewni rzeki Oszczynica

PROGRAM DZIAŁAŃ MAJĄCYCH NA CELU OGRANICZENIE ODPLYWU AZOTU ZE ŹRÓDEŁ ROLNICZYCH DLA OBSZARU ZLEWNI RZEKI OSZCZYNICA

określonego rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć

ROZDZIAŁ I

Obszar objęty zakresem obowiązywania programu

Program obejmuje obszar szczególnie narażony zlewni rzeki Oszczynica, z którego odpływ azotu ze źródeł rolniczych do wód należy ograniczyć obejmujący obszar hydrograficzny zlewni Jeziora Chrzypskiego i Jeziora Radziszewskiego, o powierzchni 21,6 km².

Uwzględniając podział administracyjny, obszar szczególnie narażony znajduje się na terenie województwa wielkopolskiego, powiatu międzychodzkiego i gminy Chrzypsko Wielkie.

Szczegółowy opis granicy obszaru zlewni rzeki Oszczynica oraz jego przedstawienie na mapach regionu wodnego Warty i gminy zawiera rozporządzenie Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć (Dz.U. Woj. Wielkopolskiego Nr 192 poz. 3568).

ROZDZIAŁ II

Naruszone standardy jakości środowiska

Na obszarze zlewni rzeki Oszczynica jakość wód powierzchniowych nie odpowiada wymaganym standardom.

Kryterium zidentyfikowania Jeziora Chrzypskiego i Jeziora Radziszewskiego jako wody wrażliwe stanowiło zjawisko eutrofizacji. W przypadku Jeziora Chrzypskiego wartość dopuszczalna azotu ogólnego została przekroczona o 83%, fosforu ogólnego - o 63% a chlorofilu a niemal o 600%. Przekroczenia w przypadku Jeziora Radziszewskiego są rzędu: 340% (azot ogólny) i 115% (chlorofil a).

Jezioro Chrzypskie, położone na rzece Oszczynicy, o powierzchni 304,3 ha i pojemności 18.654 tys. m³ stanowi miejsce rekreacji. Badania wojewódzkiego inspektoratu ochro-

ny środowiska wykazują jednak, że głównym źródłem zanieczyszczeń są spływy zanieczyszczeń z pól w zlewni bezpośredniej, które w większości przylegają bezpośrednio do jeziora, a także dopływ zanieczyszczeń z wodami dopływających cieków. Udział gruntów ornych w zlewni bezpośredniej jeziora wynosi 48% a użytków zielonych - 15%. Niekorzystny stan jakości wód Jeziora Chrzypskiego pogarsza jego wysoka podatność na degradację.

Jezioro Radziszewskie (powierzchnia 40,7 ha, pojemność 1.438,9 tys. m³) jest zbiornikiem bardzo podatnym na degradację. Mała powierzchnia i głębokość (średnio 3,5 m) a także słaba wymiana wody zmniejszają odporność zbiornika na degradację. Spływające z przeważających w zlewni bezpośredniej pól uprawnych związki biogenne powodują pogorszenie jakości wód jeziora.

ROZDZIAŁ III

Podstawowe kierunki i zakres działań niezbędnych do przywracania standardów środowiska

Celem programu jest poprawa naruszonych standardów środowiska i przywracanie wymaganych standardów jakości wód powierzchniowych.

W czasie realizacji pierwszego czteroletniego okresu obowiązywania programu będzie ukierunkowany na eliminowanie błędów występujących podczas stosowania nawozów, poprzez wdrożenie do obowiązkowego stosowania przez rolników określonych środków zaradczych. Dla realizacji założonych celów, niezbędne są działania wspomagające realizację zadań kierowanych do rolników, służb doradczych, jednostek szkoleniowych i jednostek kontrolnych oraz monitoringowych.

Na podstawie powyższych założeń, program dla danego obszaru wrażliwego obejmuje następujące kierunki:

- 1) poprawa praktyki rolniczej, obejmująca środki zaradcze związane z poprawą procesów nawożenia, gospodarki nawozami i gospodarki gruntami w gospodarstwach rolnych;
- 2) uwrażliwienie rolników na zaistniałe problemy środowiskowe poprzez ich edukację i doradztwo, obejmujące działania związane ze szkoleniem rolników w zakresie dobrej praktyki rolniczej;
- 3) stałe diagnozowanie zagrożeń wynikających z zanieczyszczenia poprzez kontrolę rolniczych źródeł zanieczyszczenia, obejmujące działania związane z kontrolą wypełniania przez rolników obowiązków wynikających z programu;

- 4) monitoring skuteczności programu, umożliwiający oszacowanie efektów zastosowanych środków zaradczych w okresie czteroletnim i podjęcie decyzji dotyczących dalszych działań na terenie wyznaczonego obszaru szczególnie narażonego, obejmujący monitoring stanu rolnictwa umożliwiający stałą optymalizację efektywności wdrażanych obowiązkowych środków zaradczych oraz monitoring ich efektów na stan zasobności profilu glebowego na obszarze programu działania i jakość wód powierzchniowych w punktach charakteryzujących wpływ rolnictwa na zanieczyszczenie wód związkami azotu ze źródeł rolniczych;
- 5) działania wspomagające wraz z zapewnieniem możliwego wsparcia, od którego zależy realizacja i efekt programu.

Określone w programie środki zaradcze wynikają z następujących przepisów prawa:

- 1) ustawa z dnia 26 lipca 2000 r. o nawozach i nawożeniu (Dz.U. Nr 89, poz. 991);

- 2) rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 czerwca 2001 r. w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania (Dz.U. Nr 60, poz. 616);
- 3) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych (Dz.U. z 2003 r. Nr 4, poz. 44).

§1. Poprawa praktyki rolniczej.

1. Okresy, w których nie wolno stosować nawozów,
  - 1) Nawozy nie mogą być stosowane w okresach i w warunkach, gdy zawarte w nich składniki mineralne, szczególnie związki azotu, narażone są na wymywanie do wód gruntowych lub zmywanie do wód powierzchniowych powodując ich zanieczyszczenie.
  - 2) Wprowadza się ograniczenia stosowania nawozów w okresach:

Uwarunkowania	Nawozy organiczne (w tym nawozy naturalne)		Nawozy azotowe mineralne
	Płynne (gnojowica, gnojówka)	Stałe (obornik)	
Gleby nie uprawiane	Cały rok	cały rok	cały rok
Gleby uprawiane bez względu na przebieg pogody i stan gleby	1 XII – 28 II	1 XII – 28 II	1 X – 28 II
Zboża ozime	Pogłównie	pogłównie	od 20 VI do zbioru
Zboża jare	Pogłównie	pogłównie	od 20 VI do zbioru
Rzepak	Pogłównie ¹⁾	pogłównie	1 IX – 30 IX od 1 V do zbioru
Buraki cukrowe i pastewne	Pogłównie	pogłównie	od 1 VI do zbioru
Ziemniaki	Pogłównie ¹⁾	pogłównie	od początku kwitnienia do zbioru
Kukurydza	Pogłównie ¹⁾	pogłównie	od 1 VII do zbioru
Strączkowe	Pogłównie	pogłównie	w całym okresie wegetacji roślin
Motylkowe wieloletnie	Pogłównie	pogłównie	cały rok
Łąki	1 XII - 28 II od 1 VII do ostatniego pokosu	1 XII - 28 II od 1 IV do ostatniego pokosu	1 I – 28 II 15 VII – 31 XII
Pastwiska	1 XII - 28 II od 1 V do ostatniego wypasu	1 XII - 28 II od 1 IV do ostatniego wypasu	1 I – 28 II 15 VIII – 31 XII

- 1) dopuszczalne jest stosowanie pogłównie wiosną w międzyrzędzia jedynie przy aplikowaniu dogłębnym specjalnym sprzętem: rzepak - do 15 IV; ziemniaki - do 20 V; kukurydza - do 30 VI.

2. Dawki i sposoby nawożenia.

Z uwagi na fakt, że przedawkowanie nawozu w stosunku do zapotrzebowania upraw, powoduje straty składników nawozowych (azotu, fosforu), które spływają do wód powodując ich zanieczyszczenie należy:

- 1) dawki nawozowe ustalać na podstawie potrzeb nawozowych upraw, przy uwzględnieniu takich czynników jak: potencjał samego pola, sposoby uprawy pola, ilość azotu dostarczanego przez glebę oraz pochodzącego z nawozów naturalnych i mineralnych, mając na uwadze dopuszczalną roczną dawkę nawozu natural-

nego odpowiadającą 170 kg azotu całkowitego na 1 ha użytków rolnych;

- 2) dostosować obsadę zwierząt do możliwości wykorzystania nawozów naturalnych lub zabezpieczyć odbiór nadwyżki ilości tych nawozów;
- 3) prowadzić nawożenie w optymalnych terminach, według opracowanych harmonogramów i w dawkach dostosowanych do stadium rozwoju nawożonych roślin;
- 4) stosować nawozy naturalne i mineralne równomiernie na powierzchni pól oraz w podzielonych dawkach w zależności od stadium rozwoju roślin;
- 5) unikać stosowania nawozów azotowych w późnym okresie wzrostu i rozwoju roślin;

- 6) przy ustalaniu dawek nawozów na pastwiska, brać pod uwagę ilość składników pozostawianych przez zwierzęta w formie odchodów;
  - 7) na polach o dużym nachyleniu (większym niż 10%) unikać stosowania nawozów łącznie ze środkami ochrony roślin, nawet jeżeli pozwalają na to instrukcje stosowania tych środków;
  - 8) przy stosowaniu płynnych nawozów organicznych dawkować je w ten sposób, żeby maksymalna jednorazowa dawka nie przekraczała 50 m³/ha.
3. Stosowanie nawozów na glebach podmokłych, zalanych, zamrzniętych i pokrytych śniegiem.
- 1) Na glebach zamrzniętych powierzchniowo można stosować nawozy, jeżeli uzasadniają to względy organizacyjne lub agrotechniczne. Dotyczy to w szczególności pierwszej, wiosennej dawki nawozów azotowych na uprawach roślin ozimych.
  - 2) Na glebach o poziomie wody gruntowej znajdującej się płycej niż 1,2 m od powierzchni terenu nie należy stosować nawozów naturalnych w formie płynnej.
  - 3) Na gleby o wysokim poziomie wody gruntowej pod trwałymi użytkami zielonymi nawozy mineralne, a szczególnie azotowe i potasowe, należy stosować w sposób dawkowany, po każdym pokosie (przepasieniu).
4. Nawożenie pól w pobliżu cieków i zbiorników wodnych oraz ograniczanie zanieczyszczeń azotanami w strefach ochrony wód.
- 1) Zabieg nawożenia należy prowadzić przy sprzyjającym kierunku wiatru, zapobiegającym znoszeniu cząstek lub kropli nawozu na powierzchnię wody czy obszaru chronionego.
  - 2) Mycie rozsiewaczy nawozów i opryskiwaczy nie może się odbywać w pobliżu wód powierzchniowych czy stref ochrony wód. Wodę z mycia sprzętu należy równomiernie rozlać po powierzchni przeznaczonej do nawożenia, oddalonej o co najmniej 20 m od brzegów zbiorników i cieków wodnych.
  - 3) Pastwiska znajdujące się w bezpośrednim sąsiedztwie linii brzegowej wód powierzchniowych nie powinny być obciążone zbyt dużą liczbą zwierząt.
  - 4) Nie wolno lokalizować wodopojów bezpośrednio na zbiorniku lub cieku wodnym.
5. Użytkowanie gruntów i organizacja produkcji na użytkach rolnych.
- Ryzyko zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi z uprawianych gleb powinno być postrzegane w ogólnym kontekście gospodarki gruntami, w skali zarówno całego gospodarstwa jak i na poziomie konkretnego pola. Wobec powyższego należy stosować się do poniższych zasad.
- 1) Użytkowanie gruntów powinno być dostosowane do warunków naturalnych, w których zlokalizowane jest gospodarstwo, a organizacja produkcji rolniczej powinna opierać się na płodozmianie.
  - 2) Na terenach równinnych około 60% powierzchni gruntów ornych powinno pozostawać przez cały rok pod okrywą roślinną.
  - 3) Racjonalny płodozmian powinien obejmować 3 - 4 gatunki roślin na glebach lekkich i 4 - 5 gatunków na glebach cięższych.
  - 4) W ogniwie zmianowania rośliny ozime/rośliny jare zaleca się stosować międzyplony.
  - 5) Część gruntów w gospodarstwie może być okresowo ugorowana lub odłogowana, ale pod stałą okrywą roślinną. Okrywa musi być pielęgnowana, w przypadku traw przynajmniej raz do roku koszona.
  - 6) Trwałe użytki zielone o zdegradowanej runi powinny być odnawiane.
  - 7) Tylko wyjątkowo można stosować przeoranie darni i ponowny obsiew użytku zielonego.
  - 8) Użytków zielonych położonych w pobliżu zabudowań inwentarskich nie można traktować jako stałych wybiegów dla zwierząt.
  - 9) Na polach o dużym nachyleniu (większym niż 10%) gleby należy utrzymywać w dobrej strukturze, a przede wszystkim należy zapobiegać ich zagęszczeniu i zaskorupieniu.
  - 10) Na gruntach ornych o dużym nachyleniu (większym niż 10%) wszystkie zabiegi uprawowe należy prowadzić w kierunku poprzecznym do nachylenia pola.
6. Magazynowanie nawozów naturalnych oraz pasz soczystych.
- Bezpośrednie odprowadzanie na grunty nawozów naturalnych w postaci płynnej (gnojowicy) i stałej (obornika) z budynków gospodarskich uniemożliwia zachowanie okresów, kiedy stosowanie nawożenia jest niewskazane i powoduje zanieczyszczenia wód poprzez spływanie lub przesiąkanie, wobec czego należy:
- 1) wszystkie powstające w gospodarstwie płynne i stałe odchody zwierzęce i odpady przechowywać w specjalnych, szczelnych zbiornikach lub na płytach;
  - 2) eliminować przechowywanie obornika w przyzmach polowych bezpośrednio na gruncie;
  - 3) zapewnić pojemność płyt gnojowych, umożliwiającą gromadzenie i przechowywanie obornika przynajmniej w okresach objętych zakazem nawożenia lub okresach, kiedy nawożenie zgodnie z ustalonym planem nawożenia nie będzie realizowane; zaleca się zapewnienie powierzchni umożliwiającej gromadzenie 6 - miesięcznej produkcji nawozu;
  - 4) zapewnić pojemność zbiorników na gnojowicę i na gnojówkę, umożliwiającą przechowywanie minimum 4 - miesięcznej lub zalecanej 6 - miesięcznej produkcji tych nawozów;
  - 5) zapewnić szczelność zbiorników na płynne odchody zwierzęce oraz bezodpływowych zbiorników do gromadzenia nieczystości ciekłych;

- 6) zabezpieczyć podłogi pomieszczeń inwentarskich i płyty gnojowe przed przenikaniem wycieków do gruntu i zaopatrzyć w instalacje odprowadzające wycieki do zbiorników na gnojówkę lub gnojowicę;
  - 7) stosować utwardzenie wybiegów i innych miejsc przebywania zwierząt, z możliwością odprowadzenia wód opadowych z tych miejsc do zbiornika na płynne odchody zwierzęce;
  - 8) nie odprowadzać substancji pochodzących z domowych instalacji sanitarnych do zbiornika na gnojowicę lub gnojówkę;
  - 9) wszystkie produkowane w gospodarstwie pasze soczyste przechowywać w specjalnych zbiornikach (silosach) lub na płytach, wyposażonych w studzienki zbierające wyciekające soki;
  - 10) eliminować przyzmy kiszonkowe sporządzane bezpośrednio na gruncie.
7. Dokumentacja prowadzona w gospodarstwach.
- 1) Racjonalne podejście do nawożenia w gospodarstwie rolnym powinno uwzględniać różnorodność sytuacji (rodzaj gleby, rodzaje upraw), w jakiej znajdują się poszczególne pola. Umożliwia to nie tylko ograniczenie zanieczyszczenia wód azotanami, lecz poprawia ekonomikę gospodarstwa. Wobec powyższego we wszystkich gospodarstwach rolnych i hodowlanych należy prowadzić następujące dokumenty:
    - a) roczny bilans azotu;
    - b) roczny plan nawozowy, polegający na prawidłowym rozdziale nawozów naturalnych, organicznych, organiczno - mineralnych i mineralnych pod poszczególne rośliny płodozmianu, uwzględniając ich zapotrzebowanie na podstawowe makroskładniki (N, P, K) oraz zasobność gleb w przyswajalne składniki pokarmowe;
    - c) karty dokumentacyjne pól.
  - 2) karty dokumentacyjne pól powinny zawierać dane:
    - a) numer ewidencyjny działki, na której położone jest pole,
    - b) powierzchnia pola,
    - c) rodzaj uprawy i dane o uzyskanych plonach,
    - d) daty nawożenia,
    - e) objętości i ilości zastosowanych związków azotu z określeniem ich pochodzenia:
      - nawozy naturalne, w tym odchody zwierzęce,
      - nawozy organiczne, w tym odpady, komposty,
      - mineralne nawozy azotowe.
  - 3) Bilanse azotu i plany nawozowe należy opracowywać zgodnie z załącznikiem nr 2 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych.
- 4) Dokumenty wymienione w pkt 1 właściciele lub użytkownicy gospodarstw rolnych i hodowlanych zobowiązani są przechowywać w czasie obowiązywania programu i przez okres nie krótszy niż 1 rok po jego zakończeniu.
- §2. Edukacja i doradztwo dla rolników.**
1. Powodzenie realizacji programu uzależnione jest od świadomości wszystkich stron zaangażowanych w jego realizację, wobec czego należy prowadzić:
    - 1) szeroką akcję informacyjną o programie w gminach objętych programem i skierowaną do:
      - a) społeczeństwa właściwych gmin,
      - b) wszystkich instytucji wspierających realizację programu,
      - c) wszystkich sołtysów i przedstawicieli organizacji rolniczych;
    - 2) obowiązkowe szkolenia dla właściwych terytorialnie doradców rolnych, szkolących rolników w zakresie realizacji programu;
    - 3) obowiązkowe szkolenia dla rolników w zakresie:
      - a) podniesienia poziomu świadomości społecznej w zakresie istnienia i ważności problemu zanieczyszczeń ze źródeł rolniczych,
      - b) identyfikacji potencjalnych źródeł zanieczyszczenia z gospodarstw,
      - c) wypracowania wśród rolników umiejętności samodzielnego rozpoznawania, oceny i likwidacji zanieczyszczeń na terenie własnego gospodarstwa rolnego,
      - d) promocji i wdrażania dobrych praktyk rolniczych, szczególnie tych wynikających z Rozdz. III §1 programu,
      - e) sporządzania bilansu azotu, tworzenia planów nawozowych i prowadzenia kart dokumentacyjnych pól;
    - 4) specjalistyczne doradztwo dla rolników, w zakresie:
      - a) sporządzania bilansu azotu, tworzenia planów nawozowych i prowadzenia kart dokumentacyjnych pól,
      - b) gospodarowania nawozami naturalnymi (odchodami zwierzęcymi),
      - c) właściwego urządzania przyzmy kiszonkowych,
      - d) stosowania właściwych systemów płodozmianu,
      - e) racjonalnego nawożenia.
  2. Mając na uwadze realizację powyższych zadań, jednostki odpowiedzialne za ich przeprowadzenie:

1) rozpowszechnią w terminie 2 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Oszczynica w zwyczajowych lokalnych środkach przekazu informację o:

- a) objęciu obszaru gminy lub jej części programem i o wynikających z tego faktu konsekwencjach,
- b) planowanych szkoleniach;

2) zorganizują, najpóźniej w terminie 2 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Oszczynica, spotkanie informacyjne dla wszystkich instytucji wspierających realizację programu oraz wszystkich sołtysów i przedstawicieli organizacji rolniczych w całej gminie.

Na spotkaniu tym należy w szczególności:

- a) omówić Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej,
- b) zaprezentować działania zaradcze wynikające z programu,
- c) omówić zadania instytucji wspomagających,
- d) omówić zasady identyfikacji działalności rolniczej gospodarstw znajdujących się w granicach objętych programem i wynikających z nich zagrożeń;

3) zorganizują, najpóźniej w terminie 5 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Oszczynica, obowiązkowe szkolenia dla właściwych terytorialnie doradców rolnych, szkolących rolników w zakresie realizacji programu;

4) przygotowują, w terminie 2 miesięcy od zakończenia identyfikacji gospodarstw rolnych i hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu, czteroletni plan obowiązkowych szkoleń dla rolników przy następujących założeniach:

- a) szkolenia muszą odbywać się co roku i obejmować użytkowników wszystkich gospodarstw znajdujących się w granicach objętych programem,
- b) program szkoleń musi odpowiadać wytycznym Ministerstwa Środowiska dotyczącym prowadzenia szkoleń z zakresu upowszechniania dobrej praktyki rolniczej w kontekście wdrażania dyrektywy 91/676/EWG,
- c) szkolenia będą organizowane w sezonie jesienno - zimowym tj. od 1 listopada do 30 marca.

5) przygotowują, w terminie 2 miesięcy od zakończenia identyfikacji gospodarstw rolnych i hodowlanych

mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu, wytyczne organizacji i realizacji systemu doradztwa dla gospodarstw rolnych i hodowlanych objętych programem, uwzględniające realizację zadań wymienionych w pkt 4 powyżej.

53. Kontrola rolniczych źródeł zanieczyszczenia.

1. Wdrażanie programu na terenie obszaru zlewni rzeki Oszczynica podlega kontroli. W tym celu, na obszarze objętym programem należy kontrolować:

- 1) gospodarstwa w zakresie przestrzegania warunków prowadzenia działalności rolniczej i hodowlanej, wprowadzonych jako obowiązujące na podstawie programu oraz wynikające z innych obowiązujących aktów prawnych;
- 2) gospodarstwa rolne i hodowlane powodujące szkodliwą dla zasobów wodnych emisję azotu, szczególnie w wyniku niewłaściwego magazynowania i zagospodarowania nawozów naturalnych, niezgodnego z warunkami ich rolniczego wykorzystania na własnych lub cudzych użytkach rolnych lub ich zagospodarowania jako odpadu;
- 3) przynajmniej 1 raz w okresie obowiązywania programu wszystkie fermy hodowlane, podlegające obowiązkowi uzyskania pozwolenia zintegrowanego - zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych lub środowiska jako całości lub tzw. dyrektywą IPPC (dyrektywą Rady Nr 96/61/WE) w sprawie zintegrowanego zapobiegania i zmniejszania zanieczyszczeń. W przypadku stwierdzenia przekroczenia obowiązujących przepisów lub standardów, kontrole należy powtórzyć zgodnie z obowiązującą procedurą Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska.

2. W trakcie kontroli sprawdzeniu podlega m.in.:

- 1) prowadzenie dokumentacji, do której prowadzący gospodarstwo jest zobowiązany na podstawie niniejszego programu oraz saldo bilansu azotu za ubiegły rok;
- 2) aktualność danych dotyczących powierzchni i struktury użytków rolnych;
- 3) aktualność danych charakteryzujących typ hodowli oraz ilość i rodzaj hodowanych zwierząt;
- 4) wyposażenie gospodarstw w infrastrukturę do przechowywania nawozów naturalnych i pasz soczystych;
- 5) zgodność warunków przechowywania nawozów naturalnych w gospodarstwie z obowiązującymi wymogami;
- 6) stosowanie się do ograniczeń okresów nawożenia określonych w programie oraz dawek nawożenia określonych w planach nawozowych;
- 7) sposób zagospodarowania nadwyżek nawozów naturalnych, których ilość przekracza możliwości ich rolniczego wykorzystania na własnych użytkach rolnych;

- 8) umowy na przekazanie lub przyjęcie nadwyżek nawozów naturalnych do rolniczego wykorzystania.
3. Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu może, biorąc pod uwagę obowiązujące go wymagania, uszczegółowić zakres wykonywania kontroli i formę opracowywania ich wyników, umożliwiające mu, jako organowi wprowadzającemu program, jednolite opracowanie i przygotowanie sprawozdań w tym zakresie.
- 54. Monitoring skuteczności programu.**
- Dla oceny skuteczności programu należy prowadzić:
1. monitoring efektów realizacji programu w zakresie:
    - a) zasobności gleb i płytkich wód gruntowych w profilu glebowym z częstotliwością jeden raz do roku - zgodnie z metodyką Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa,
    - b) oceny stanu i jakości wód powierzchniowych - zgodnie z metodyką Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska,
    - c) oceny jakości wód podziemnych, pobieranych do zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia - zgodnie z metodyką Państwowej Inspekcji Sanitarnej;
  - 1) Jednostka odpowiedzialna za prowadzenie monitoringu zasobności gleb i płytkich wód gruntowych w profilu glebowym przygotowuje projekt w tym zakresie w terminie 2 miesięcy od zakończenia identyfikacji gospodarstw rolnych lub hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu.
  - 2) Liczba punktów sieci oraz zakres monitoringu zasobności gleb i płytkich wód gruntowych w profilu glebowym powinny uwzględniać zarówno potrzeby, jak również ich hierarchię, ustalone w oparciu o wykonaną identyfikację gospodarstw rolnych lub hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu.
  - 3) Liczba i rozmieszczenie punktów monitoringowych wód powierzchniowych oraz zasobności gleb i płytkich wód gruntowych podlegają corocznej ocenie i weryfikacji pod kątem potrzeb oceny jakości wód i wpływu rolnictwa na ich jakość.
2. monitoring stanu rolnictwa - w zakresie zmian dotyczących pogłowia zwierząt, struktury gospodarstw, struktury użytkowania gruntów, przeciętnej wielkości nawożenia mineralnego i organicznego, wyposażenia gospodarstw w infrastrukturę do magazynowania nawozów naturalnych oraz istotnych zmian w zakresie gospodarki wodno - ściekowej na obszarze obowiązywania programu.
    - 1) Na potrzeby monitoringu stanu rolnictwa na obszarze obowiązywania programu wykonuje się identyfikację gospodarstw rolnych lub hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu.
    - 2) W zakres danych charakteryzujących gospodarstwa rolne i hodowlane objęte identyfikacją wchodzi m.in.:
      - a) numer identyfikacyjny w krajowym rejestrze urzędowym podmiotów gospodarki narodowej (REGON), jeżeli numer taki został nadany;
      - b) powierzchnia gospodarstwa rolnego, w tym identyfikatory oraz powierzchnie wchodzących w jego skład działek ewidencyjnych, na których położone są działki rolne;
      - c) dane umożliwiające identyfikację działek rolnych wchodzących w skład gospodarstwa rolnego, dotyczące w szczególności:
        - powierzchni działek rolnych wykazanej w hektarach,
        - lokalizacji działek rolnych, z podaniem numerów działek ewidencyjnych, na których są one położone,
        - sposobu wykorzystania działek;
      - d) dane charakteryzujące prowadzoną hodowlę z podaniem jej rodzaju oraz liczby, gatunków i grup produkcyjno - użytkowych hodowanych zwierząt;
      - e) dane dotyczące ilości, miejsca i sposobu zagospodarowania nawozów naturalnych, z uwzględnieniem pochodzenia i ilości nawozów naturalnych przyjmowanych z hodowli obcych lub przekazywanych do zagospodarowania poza własnym gospodarstwem;
      - f) dane dotyczące ilości i miejsca zastosowanych nawozów mineralnych;
      - g) dane dotyczące posiadanej infrastruktury technicznej do przechowywania nawozów naturalnych i pasz soczystych.
    - 3) Gospodarstwa rolne lub hodowlane mogące stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze objętym programem podlegają monitoringowi stanu rolnictwa w czasie jego obowiązywania.
    - 4) Jako mogące stanowić istotne źródło emisji związków azotu i podlegające monitoringowi kwalifikują się gospodarstwa spełniające jeden z poniższych warunków:
      - a) łączna powierzchnia użytków rolnych gospodarstwa przewyższa 10 ha,
      - b) liczba zwierząt hodowlanych w gospodarstwie przewyższa 15 DJP,
      - c) użytki rolne gospodarstwa zlokalizowane są w bezpośrednim sąsiedztwie wód określonych rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu jako wrażliwe na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych.
    - 5) Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu może w drodze decyzji zakwalifikować jako istotne źródło emisji związków azotu i objąć monitoringiem stanu rolnictwa również inne gospodarstwa, których działalność rolnicza w kontekście lokalnych uwarunkowań stanowi istotne zagrożenie dla jakości zasobów wodnych.

- 6) Dla przeprowadzenia niezbędnej identyfikacji jak i prowadzenia monitoringu stanu rolnictwa wszystkie gospodarstwa rolne i hodowlane, których użytki rolne znajdują się w granicach obszaru objętego programem, właściwe terytorialnie organy administracji oraz podległe im jednostki zobowiązane są do bezpłatnego udostępniania danych, określonych w pkt 2 powyżej.
  - 7) Monitoring stanu rolnictwa przeprowadza się poprzez porównanie danych charakteryzujących zakwalifikowane gospodarstwa, uzyskanych z identyfikacji wykonanej na początku obowiązywania programu oraz jej kolejnych aktualizacji.
  - 8) Identyfikacja gospodarstw spełniających warunki o których mowa w pkt 4 powyżej, wykonana zostanie najpóźniej w terminie 5 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Oszczynica. Dane zakwalifikowanych do monitoringu gospodarstw aktualizuje się nie rzadziej niż co 2 lata.
  - 9) Monitoring stanu rolnictwa zakwalifikowanych gospodarstw realizowany będzie w oparciu o wszystkie dostępne dane, będące w posiadaniu jednostek biorących udział przy jego prowadzeniu, dokumentacje do których prowadzenia zobowiązane są gospodarstwa na podstawie niniejszego programu, wyniki przeprowadzanych kontroli oraz w miarę potrzeb o uzupełniającą ankietyzację.
  - 10) Dane gospodarstw rolnych i hodowlanych objętych identyfikacją i monitoringiem opracowuje się w formie indywidualnych kart identyfikacyjnych.
  - 11) Dane gospodarstw rolnych i hodowlanych ujęte w indywidualnych kartach identyfikacyjnych przetwarzają się w rejestrze prowadzonym w formie elektronicznej.
  - 12) Dane indywidualne gospodarstw objętych identyfikacją i monitoringiem są dostępne stronom związanym z realizacją programu, określonym w Rozdziale V, tylko na potrzeby wykonywanych w ramach tego programu zadań.
  - 13) W celu analizy efektów programu oraz zapewnienia danych do sprawozdawczości dane indywidualne gospodarstw objętych identyfikacją i monitoringiem gromadzi się dodatkowo przez 1 rok po okresie, w jakim gospodarstwo znajdowało się w granicach ustanowionego obszaru szczególnie narażonego.
  - 14) Dane indywidualne gospodarstw objętych identyfikacją i monitoringiem gromadzi się i przetwarza w sposób zapewniający ich ochronę i zabezpieczenie przed ich utratą oraz nieuprawnionym dostępem do nich.
- §5. Działania wspomagające.**
1. Mając na względzie zapewnienie maksymalnej efektywności działań podejmowanych w ramach programu, podstawą ich realizacji tj. szczegółowego ustalenia zakresu i harmonogramu są szczegółowe informacje o źródłach i wielkości emisji związków azotu uzyskane z monitoringu stanu rolnictwa na obszarze obowiązywania programu.
  2. Skuteczna realizacja programu wymaga udzielania maksymalnej pomocy zaangażowanym stronom. W związku z powyższym należy:
    - 1) udzielać priorytetowej pomocy finansowej na warunkach preferencyjnych:
      - a) rolnikom w zakresie przedsięwzięć związanych z realizacją wymagań programu,
      - b) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za edukację i doradztwo dla rolników,
      - c) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za monitoring skuteczności programu,
      - d) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za kontrolę rolniczych źródeł zanieczyszczenia,
      - e) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za prowadzenie monitoringu stanu rolnictwa gospodarstw rolnych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu;
    - 2) udzielać pomocy organizacyjnej i formalnej:
      - a) wszystkim stronom związanym z realizacją programu w zakresie dostępu do danych i materiałów potrzebnych do realizacji programu oraz bezpłatnego ich udostępniania,
      - b) rolnikom w zakresie:
        - zrzeczania się w związku i grupy producenckie, dla wspólnej realizacji zadań związanych z ochroną środowiska,
        - pozyskiwania środków finansowych na realizację przedsięwzięć ochrony środowiska w gospodarstwie,
        - pozyskiwania typowych projektów, opracowywania i uzgadniania dokumentacji związanej z budową urządzeń do gromadzenia i przechowywania nawozów naturalnych;
    - 3) traktować działania inwestycyjne z zakresu sanitacji wsi w granicach obszaru objętego programem jako priorytetowe, od których pośrednio uzależniona jest wypadkowa ocena jakości wód, współdecydująca o ich ponadnormatywnej kwalifikacji i ustanowieniu obszaru zlewni rzeki Oszczynica.
- ROZDZIAŁ IV**
- Harmonogram rzeczowo - finansowy planowanych działań**
1. Program zakłada realizację określonych zadań, których wykonanie w zdecydowanej większości wymaga przewidzenia określonych kwot w budżetach realizujących je jednostek. Zakładane koszty realizacji poszczególnych zadań, rozłożone na lata obowiązywania programu przedstawiają się następująco:

Lp.	Opis zadania	Suma	Lata			
			2004	2005	2006	2007
1	Identyfikacja i monitoring gospodarstw mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu	30.000	15.000	5.000	5.000	5.000
2	Edukacja rolników	12.000	3.000	3.000	3.000	3.000
3	Doradztwo i współpraca w zakresie wykonywania przez rolników bilansu składników mineralnych, planów nawożenia i prowadzenia kart dokumentacyjnych	60.000	15.000	15.000	15.000	15.000
4	Monitoring skuteczności programu w zakresie środowiska glebowo – wodnego (monitoring specjalistyczny)	32.000	8.000	8.000	8.000	8.000
5	50% kosztów działań inwestycyjnych w zakresie budowy urządzeń do przechowywania nawozów naturalnych (po uwzględnieniu maksymalnego udziału rolników w wys. 50% kosztów)	227.000	0	76.000	76.000	75.000
	Razem	361.000	41.000	107.000	107.000	106.000

2. Źródłem finansowania realizacji zadań określonych w programie są środki własne podmiotów i jednostek, do których kieruje się określone obowiązki.

3. Z uwagi na ustawowy charakter programu, podmioty i jednostki, do których kieruje się określone obowiązki, mają prawo starać się o priorytetowe dofinansowanie na realizację określonych działań ze źródeł zewnętrznych a w szczególności ze wskazanych w Rozdz. V §1 pkt 14, 15 i 16.

ROZDZIAŁ V

Podmioty, do których skierowane są obowiązki ustalone w programie oraz dodatkowe obowiązki podmiotów korzystających ze środowiska

§1. Podmioty, do których są kierowane obowiązki ustalone w programie.

Obowiązki określone w Rozdziale III kieruje się:

- 1) obowiązki, o których mowa w §1 ust. 1 - 7 - do podmiotów prowadzących działalność rolniczą w zakresie upraw rolnych, chowu lub hodowli zwierząt, ogrodnictwa lub warzywnictwa w granicach obszaru objętego programem;
- 2) obowiązki, o których mowa w §2 ust. 1 pkt 1, ust. 2 pkt 1 i 2 - do Wójta Gminy Chrzypsko Wielkie;
- 3) obowiązki, o których mowa w §2 ust. 1 pkt 2, ust. 2 pkt 3 - do Krajowego Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w Poznaniu;
- 4) obowiązki, o których mowa w §2 ust. 1 pkt 3 i 4, ust. 2 pkt 4 i 5 - do Wielkopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Poznaniu;
- 5) obowiązki, o których mowa w §3 ust. 1 pkt 1 - do:
  - a) Wójta Gminy Chrzypsko Wielkie - w pełnym zakresie, zgodnie z art. 379 i 380 ustawy Prawo ochrony środowiska,

b) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu - w zakresie kompetencji;

6) obowiązki, o których mowa w §3 ust. 1 pkt 2 i 3 - do Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Poznaniu;

7) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 lit. a - do Stacji Chemiczno - Rolniczej w Poznaniu;

8) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 lit. b - do Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Poznaniu;

9) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 lit. c - do Wojewódzkiej Stacji Sanitaro - Epidemiologicznej w Poznaniu;

10) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 pkt 3 - do:

a) jednostek realizujących monitoring w ramach §4 ust. 1 lit. a, b,

b) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu;

11) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 1 i 3 - do Wójta Gminy Chrzypsko Wielkie w zakresie:

- identyfikacji gospodarstw rolnych i hodowlanych w granicach obszaru objętego programem,

- kwalifikacji gospodarstw jako istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu zgodnie z warunkami identyfikacji, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 4 i 5,

- prowadzenie indywidualnych kart identyfikacyjnych gospodarstw,

- pozyskiwania danych i materiałów na potrzeby identyfikacji i monitoringu stanu rolnictwa oraz wizualizacji przebiegu i wyników programu;

przy pomocy:

a) Wielkopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Poznaniu, Krajowego Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w Poznaniu, Stacji Chemiczno - Rolniczej w Poznaniu w zakresie:

- kwalifikacji gospodarstw jako istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu zgodnie z warunkami identyfikacji, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 4 i 5,
  - udostępniania danych na potrzeby identyfikacji i monitoringu stanu rolnictwa, pozyskiwanych w ramach prowadzonej działalności;
- b) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w zakresie:
- prowadzenia elektronicznego rejestru indywidualnych kart identyfikacyjnych gospodarstw,
  - przetwarzania danych o gospodarstwach objętych identyfikacją i monitoringiem stanu rolnictwa,
  - wizualizacji przebiegu i wyników programu;
- 12) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 10 - do jednostek realizujących monitoring w ramach §4 ust. 2 pkt 1 i 3;
- 13) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 11 - do Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu;
- 14) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 1 b, c - do Wojewody województwa wielkopolskiego - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania;
- 15) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 1 a, b, c - do:
- a) Marszałka województwa wielkopolskiego - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, w tym również środków Unii Europejskiej, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania,
  - b) Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa Oddział Wielkopolski - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, w tym również środków Unii Europejskiej, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania,
  - c) Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA) - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, w tym również środków Unii Europejskiej, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania,
  - d) Gminnego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Chrzypsku Wielkim, zgodnie z art. 406 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - e) Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Powiatu Międzychodzkiego, zgodnie z art. 406 oraz art. 407 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - f) Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu, zgodnie z art. 406, art. 407 oraz art. 409 ustawy Prawo ochrony środowiska;
- 16) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 1 d, e - do:
- a) Gminnego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Chrzypsku Wielkim, zgodnie z art. 406 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - b) Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Powiatu Międzychodzkiego, zgodnie z art. 406 oraz art. 407 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - c) Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu, zgodnie z art. 406, art. 407 oraz art. 409 ustawy Prawo ochrony środowiska;
- 17) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 2 - do:
- a) Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi,
  - b) Marszałka i Wojewody województwa wielkopolskiego oraz wszystkich podległych im struktur i jednostek,
  - c) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu;
- 18) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 3 - do:
- a) Zarządu Gminy Chrzypsko Wielkie,
  - b) Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu,
  - c) Gminnego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Chrzypsku Wielkim i Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Powiatu Międzychodzkiego.
- §2.** Dodatkowe obowiązki podmiotów korzystających ze środowiska.
1. Właściciele lub użytkownicy ferm hodowlanych, podlegający obowiązkowi uzyskania pozwolenia zintegrowanego, zgodnie z wymaganiami określonymi w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych lub środowiska jako całości lub zgodnie z tzw. Dyrektywą IPPC (dyrektywa Rady Nr 96/61/WE w sprawie zintegrowanego zapobiegania i zmniejszania zanieczyszczeń) zobowiązani są do:
    - 1) prowadzenia pomiarów wielkości emisji oraz poziomów substancji i energii w środowisku,
    - 2) przekazywania, ze wskazaną częstotliwością, wyników prowadzonych pomiarów oraz informacji dotyczących przestrzegania wymagań określonych w posiadanych pozwoleniach,
    - 3) dokumentowania i przekazywania informacji o sposobie gospodarowania nawozami naturalnymi, organicznymi i mineralnymi.
  2. Informacje, o których mowa w ust. 1 pkt 2 i 3, przekazuje się Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w terminie do końca stycznia za każdy ubiegły rok obowiązywania programu oraz w ciągu 1 miesiąca po zakończeniu programu.

ROZDZIAŁ VI

Sposób kontroli oraz dokumentowania realizacji programu

Sposób kontroli oraz dokumentowania realizacji programu działań na obszarze szczególnie narażonym, z którego odpływ azotu ze źródeł rolniczych do wód wrażliwych należy ograniczyć jest podporządkowany wymogom Dyrektywy 91/676/EWG a opisany w aktualnych wytycznych do opracowania sprawozdań przez państwa członkowskie.

1. Organem sprawozdawczym z realizacji przez Polskę programów działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych jest Minister Środowiska, którego w tym zakresie na obszarze regionu wodnego Warty reprezentuje Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu.
2. Dla celów kontrolnych i sprawozdawczych realizacji programu należy prowadzić następującą dokumentację:
  - 1) Wójt Gminy Chrzypsko Wielkie:
    - a) rejestr przeprowadzonych działań propagandowych,
    - b) rejestr przeprowadzonych kontroli - zawierający daty kontroli, nazwiska kontrolowanych i kontrolujących, wyniki kontroli,
    - c) wykaz zrealizowanych inwestycji w zakresie sanitacji wsi i budowy oczyszczalni ścieków na obszarze objętym programem.
  - 2) Starosta Międzychodzki - rejestr złożonych zawiadomień i wydanych pozwoleń na budowę obiektów służących magazynowaniu płynnych i stałych odchodów zwierzęcych i pasz soczystych.
  - 3) Wielkopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Poznaniu:

- a) rejestr prowadzonych szkoleń - zawierający terminy szkoleń, lokalizację, nazwiska wykładowców, ilość rolników; załącznik stanowią listy obecności i programy szkoleń,
  - b) rejestr realizowanych działań doradczych dla rolników.
- 4) Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu:
    - a) rejestr przeprowadzanych badań monitoringowych wód powierzchniowych, zawierający właściwy metodologicznie opis realizowanych badań oraz ich wyniki i analizę.
    - b) rejestr przeprowadzonych kontroli - zawierający daty kontroli, nazwiska kontrolowanych i kontrolujących, wyniki kontroli.
  - 5) Stacja Chemiczno - Rolnicza w Poznaniu oraz Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Poznaniu - rejestr przeprowadzonych badań monitoringowych, zawierający właściwy metodologicznie opis realizowanych badań oraz ich wyniki i analizę.
3. Wymienione w ust. 2 informacje, wraz ze sprawozdaniem z realizacji poszczególnych zadań, wskazane jednostki przekazują Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu do końca stycznia za każdy ubiegły rok obowiązywania programu oraz w ciągu 1 miesiąca po zakończeniu programu.
  4. Zakres, forma jak i harmonogram przekazywania Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu informacji na cele sprawozdawcze z realizacji programu może ulec zmianie w zależności od aktualnych wymagań.

1170

ROZPORZĄDZENIE DYREKTORA REGIONALNEGO ZARZĄDU GOSPODARKI WODNEJ W POZNANIU

z dnia 31 marca 2004 r.

w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Pogona i Dąbrówka

Na podstawie art. 47 ust. 7 oraz art. 92 ust. 2 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz.U. Nr 115 poz. 1229 zm.: Dz.U. z 2001 r.: Nr 154 poz. 1803, z 2002 r.: Nr 113 poz. 984, Nr 130 poz. 1112, Nr 233 poz. 1957 i Nr 238 poz. 2022 oraz z 2003 r.: Nr 80 poz. 717, Nr 165 poz. 1592, Nr 190 poz. 1865 i Nr 228 poz. 2259) zarządza się co następuje:

§1. 1. Wprowadza się „Program działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Pogona i Dąbrówka” określonego rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których

odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć (Dz.U. Woj. Wielkopolskiego Nr 192 poz. 3568), zwany dalej „programem”. Program stanowi załącznik do rozporządzenia.

2. Okres realizacji programu ustala się na 4 lata począwszy od dnia wejścia rozporządzenia w życie.

§2. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Dyrektor
(-) mgr inż. Janusz Wiśniewski

Załącznik
do rozporządzenia Dyrektora Regionalnego
Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu
z dnia 31 marca 2004 r.
w sprawie programu działań mających na celu
ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych
dla obszaru zlewni rzeki Pogona i Dąbrówka

PROGRAM DZIAŁAŃ MAJĄCYCH NA CELU OGRANICZENIE ODPŁYWU AZOTU ZE ŹRÓDEŁ ROLNICZYCH DLA OBSZARU ZLEWNI RZEKI POGONA I DĄBRÓWKA

określonego rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć

ROZDZIAŁ I

Obszar objęty zakresem obowiązywania programu

Program obejmuje obszar szczególnie narażony zlewni rzeki Pogona i Dąbrówka, z którego odpływ azotu ze źródeł rolniczych do wód należy ograniczyć obejmujący obszar hydrograficzny zlewni rzeki Pogona (od źródeł do ujścia do Kanału Mosińskiego), i rzeki Dąbrówka (od źródeł do ujścia do Kanału Mosińskiego), o powierzchni 127,1 km².

Uwzględniając podział administracyjny, obszar zlewni rzek Pogona i Dąbrówka znajduje się na terenie województwa wielkopolskiego, powiatu gostyńskiego i krotoszyńskiego oraz gmin: Borek Wielkopolski, Koźmin Wielkopolski i Piaski.

Szczegółowy opis granicy obszaru zlewni rzek Pogona i Dąbrówka oraz jego przedstawienie na mapach regionu wodnego Warty i poszczególnych gmin zawiera rozporządzenie Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć (Dz.U. Woj. Wielkopolskiego Nr 192 poz. 3568).

ROZDZIAŁ II

Naruszone standardy jakości środowiska

Na obszarze zlewni rzek Pogona i Dąbrówka jakość wód powierzchniowych nie odpowiada wymaganym standardom.

Badania państwowego monitoringu środowiska z 2001 r. wykazały wartości zbliżone lub przekraczające wartości graniczne stężenia azotanów. W przypadku rzeki Serawa, dopływu rzeki Pogona, stężenie azotanów przekroczyło dopuszczalne normy o 40% (ostatnie dane z 1998 r.). We wszystkich przypadkach istotny problem stanowiło zjawisko eutrofizacji, przy czym podane w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie kryteriów wyznaczania wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych (Dz.U. Nr 241, poz. 2093) wartości graniczne azotu ogólnego były przekroczone o 157 - 296% a fosforu ogólnego o 80 - 656%.

Zarówno Pogona, jak i Dąbrówka przepływają przez tereny typowo rolnicze o intensywnej gospodarce rolnej (Pogona w środkowym biegu płynie bezpośrednio w sąsiedztwie pól uprawnych). W gminach położonych w zlewni Pogony i Dąbrówki grunty orne zajmują średnio ok. 74%. Bardzo wysoki jest też wskaźnik obsady zwierząt gospodarskich - rzędu 1,45 DJP/ha użytków rolnych. Ponadto na wyznaczonym obszarze nie ma znaczących zrzutów punktowych - największe źródło zanieczyszczeń stanowi oczyszczalnia w Karolowie koło Borku odprowadzająca oczyszczone ścieki do Pogony. Jednakże już badania przeprowadzone w punkcie pomiarowo - kontrolnym zlokalizowanym powyżej tego zrzutu wykazały znaczne zanieczyszczenia wód związkami azotu.

ROZDZIAŁ III

Podstawowe kierunki i zakres działań niezbędnych do przywracania standardów środowiska

Celem programu jest poprawa naruszonych standardów środowiska i przywracanie wymaganych standardów jakości wód powierzchniowych.

W czasie realizacji pierwszego czteroletniego okresu obowiązywania program będzie ukierunkowany na eliminowanie błędów występujących podczas stosowania nawozów, poprzez wdrożenie do obowiązkowego stosowania przez rolników określonych środków zaradczych. Dla realizacji założonych celów, niezbędne są działania wspomagające realizację zadań kierowanych do rolników, służb doradczych, jednostek szkoleniowych i jednostek kontrolnych oraz monitoringowych.

Na podstawie powyższych założeń, program dla danego obszaru wrażliwego obejmuje następujące kierunki:

- 1) poprawa praktyki rolniczej, obejmująca środki zaradcze związane z poprawą procesów nawożenia, gospodarki nawozami i gospodarki gruntami w gospodarstwach rolnych;
- 2) uwrażliwienie rolników na zaistniałe problemy środowiskowe poprzez ich edukację i doradztwo, obejmujące działania związane ze szkoleniem rolników w zakresie dobrej praktyki rolniczej;
- 3) stałe diagnozowanie zagrożeń wynikających z zanieczyszczenia poprzez kontrolę rolniczych źródeł zanieczyszczenia, obejmujące działania związane z kontrolą wypełniania przez rolników obowiązków wynikających z programu;
- 4) monitoring skuteczności programu, umożliwiający oszacowanie efektów zastosowanych środków zaradczych w okresie czteroletnim i podjęcie decyzji dotyczących dalszych działań na terenie wyznaczonego obszaru szcze-

gólnie narażonego, obejmujący monitoring stanu rolnictwa umożliwiający stałą optymalizację efektywności wdrażanych obowiązkowych środków zaradczych oraz monitoring ich efektów na stan zasobności profilu glebowego na obszarze programu działania i jakość wód powierzchniowych w punktach charakteryzujących wpływ rolnictwa na zanieczyszczenie wód związkami azotu ze źródeł rolniczych;

- 5) działania wspomagające wraz z zapewnieniem możliwego wsparcia, od którego zależy realizacja i efekt programu.

Określone w programie środki zaradcze wynikają z następujących przepisów prawa:

- 1) ustawa z dnia 26 lipca 2000 r. o nawozach i nawożeniu (Dz.U. Nr 89, poz. 991);
- 2) rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 czerwca 2001 r. w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania (Dz.U. Nr 60, poz. 616);
- 3) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych (Dz.U. z 2003 r. Nr 4, poz. 44).

§1. Poprawa praktyki rolniczej.

1. Okresy, w których nie wolno stosować nawozów,
  - 1) Nawozy nie mogą być stosowane w okresach i w warunkach, gdy zawarte w nich składniki mineralne, szczególnie związki azotu, narażone są na wymywanie do wód gruntowych lub zmywanie do wód powierzchniowych powodując ich zanieczyszczenie.
  - 2) Wprowadza się ograniczenia stosowania nawozów w okresach:

Uwarunkowania	Nawozy organiczne (w tym nawozy naturalne)		Nawozy azotowe mineralne
	Płynne (gnojowica, gnojówka)	Stałe (obornik)	
Gleby nie uprawiane	Cały rok	cały rok	cały rok
Gleby uprawiane bez względu na przebieg pogody i stan gleby	1 XII – 28 II	1 XII – 28 II	1 X – 28 II
Zboża ozime	Pogłównie	pogłównie	od 20 VI do zbioru
Zboża jare	Pogłównie	pogłównie	od 20 VI do zbioru
Rzepak	Pogłównie ¹⁾	pogłównie	1 IX – 30 IX od 1 V do zbioru
Buraki cukrowe i pastewne	Pogłównie	pogłównie	od 1 VI do zbioru
Ziemniaki	Pogłównie ¹⁾	pogłównie	od początku kwitnienia do zbioru
Kukurydza	Pogłównie ¹⁾	pogłównie	od 1 VII do zbioru
Strączkowe	Pogłównie	pogłównie	w całym okresie wegetacji roślin
Motyłkowe wieloletnie	Pogłównie	pogłównie	cały rok
Łąki	1 XII - 28 II od 1 VII do ostatniego pokosu	1 XII - 28 II od 1 IV do ostatniego pokosu	1 I – 28 II 15 VII – 31 XII
Pastwiska	1 XII - 28 II od 1 V do ostatniego wypasu	1 XII - 28 II od 1 IV do ostatniego wypasu	1 I – 28 II 15 VIII – 31 XII

- 1) dopuszczalne jest stosowanie pogłównie wiosną w międzyrzędzia jedynie przy aplikowaniu dogłębnym specjalnym sprzętem: rzepak - do 15 IV; ziemniaki - do 20 V; kukurydza - do 30 VI.
2. Dawki i sposoby nawożenia.
- Z uwagi na fakt, że przedawkowanie nawozu w stosunku do zapotrzebowania upraw, powoduje straty składników nawozowych (azotu, fosforu), które spływają do wód powodując ich zanieczyszczenie należy:
- 1) dawki nawozowe ustalać na podstawie potrzeb nawozowych upraw, przy uwzględnieniu takich czynników jak: potencjał samego pola, sposoby uprawy pola, ilość azotu dostarczanego przez glebę oraz pochodzącego z nawozów naturalnych i mineralnych, mając na uwadze dopuszczalną roczną dawkę nawozu naturalnego odpowiadającą 170 kg azotu całkowitego na 1 ha użytków rolnych;
  - 2) dostosować obsadę zwierząt do możliwości wykorzystania nawozów naturalnych lub zabezpieczyć odbiór nadwyżki ilości tych nawozów;
  - 3) prowadzić nawożenie w optymalnych terminach, według opracowanych harmonogramów i w dawkach dostosowanych do stadium rozwoju nawożonych roślin;
  - 4) stosować nawozy naturalne i mineralne równomiernie na powierzchni pól oraz w podzielonych dawkach w zależności od stadium rozwoju roślin;
  - 5) unikać stosowania nawozów azotowych w późnym okresie wzrostu i rozwoju roślin;
  - 6) przy ustalaniu dawek nawozów na pastwiska, brać pod uwagę ilość składników pozostawianych przez zwierzęta w formie odchodów;
  - 7) na polach o dużym nachyleniu (większym niż 10%) unikać stosowania nawozów łącznie ze środkami ochronnymi roślin, nawet jeżeli pozwalają na to instrukcje stosowania tych środków;
  - 8) przy stosowaniu płynnych nawozów organicznych dawkować je w ten sposób, żeby maksymalna jednorazowa dawka nie przekraczała 50 m³/ha.
3. Stosowanie nawozów na glebach podmokłych, zalanych, zamrzniętych i pokrytych śniegiem.
- 1) Na glebach zamrzniętych powierzchniowo można stosować nawozy, jeżeli uzasadniają to względy organizacyjne lub agrotechniczne. Dotyczy to w szczególności pierwszej, wiosennej dawki nawozów azotowych na uprawach roślin ozimych.
  - 2) Na glebach o poziomie wody gruntowej znajdującej się płycej niż 1,2 m od powierzchni terenu nie należy stosować nawozów naturalnych w formie płynnej.
  - 3) Na gleby o wysokim poziomie wody gruntowej pod trwałymi użytkami zielonymi nawozy mineralne, a szczególnie azotowe i potasowe, należy stosować w sposób dawkowany, po każdym pokosie (przepasieniu).
4. Nawożenie pól w pobliżu cieków i zbiorników wodnych oraz ograniczanie zanieczyszczeń azotanami w strefach ochrony wód.
- 1) Zabieg nawożenia należy prowadzić przy sprzyjającym kierunku wiatru, zapobiegającym znoszeniu cząstek lub kropli nawozu na powierzchnię wody czy obszaru chronionego.
  - 2) Mycie rozsiewaczy nawozów i opryskiwaczy nie może się odbywać w pobliżu wód powierzchniowych czy stref ochrony wód. Wodę z mycia sprzętu należy równomiernie rozlać po powierzchni przeznaczonej do nawożenia, oddalonej o co najmniej 20 m od brzegów zbiorników i cieków wodnych.
  - 3) Pastwiska znajdujące się w bezpośrednim sąsiedztwie linii brzegowej wód powierzchniowych nie powinny być obciążone zbyt dużą liczbą zwierząt.
  - 4) Nie wolno lokalizować wodopojów bezpośrednio na zbiorniku lub cieku wodnym.
5. Użytkowanie gruntów i organizacja produkcji na użytkach rolnych.
- Ryzyko zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi z uprawianych gleb powinno być postrzegane w ogólnym kontekście gospodarki gruntami, w skali zarówno całego gospodarstwa jak i na poziomie konkretnego pola. Wobec powyższego należy stosować się do poniższych zasad.
- 1) Użytkowanie gruntów powinno być dostosowane do warunków naturalnych, w których zlokalizowane jest gospodarstwo, a organizacja produkcji rolniczej powinna opierać się na płodozmianie.
  - 2) Na terenach równinnych około 60% powierzchni gruntów ornych powinno pozostawać przez cały rok pod okrywą roślinną.
  - 3) Racjonalny płodozmian powinien obejmować 3 - 4 gatunki roślin na glebach lekkich i 4 - 5 gatunków na glebach cięższych.
  - 4) W ogniwie zmianowania rośliny ozime/rośliny jare zaleca się stosować międzyplony.
  - 5) Część gruntów w gospodarstwie może być okresowo ugorowana lub odłogowana, ale pod stałą okrywą roślinną. Okrywa musi być pielęgnowana, w przypadku traw przynajmniej raz do roku koszona.
  - 6) Trwałe użytki zielone o zdegradowanej runi powinny być odnawiane.
  - 7) Tylko wyjątkowo można stosować przeoranie darni i ponowny obsiew użytku zielonego.
  - 8) Użytków zielonych położonych w pobliżu zabudowań inwentarskich nie można traktować jako stałych wybiegów dla zwierząt.
  - 9) Na polach o dużym nachyleniu (większym niż 10%) gleby należy utrzymywać w dobrej strukturze, a przede wszystkim należy zapobiegać ich zagęszczeniu i zaskorupieniu.

10) Na gruntach ornych o dużym nachyleniu (większym niż 10%) wszystkie zabiegi uprawowe należy prowadzić w kierunku poprzecznym do nachylenia pola.

6. Magazynowanie nawozów naturalnych oraz pasz soczystych.

Bezpośrednie odprowadzanie na grunty nawozów naturalnych w postaci płynnej (gnojowicy) i stałej (obornika) z budynków gospodarskich uniemożliwia zachowanie okresów, kiedy stosowanie nawożenia jest niewskazane i powoduje zanieczyszczenia wód poprzez spływanie lub przesiąkanie, wobec czego należy:

- 1) wszystkie powstające w gospodarstwie płynne i stałe odchody zwierzęce i odpady przechowywać w specjalnych, szczelnych zbiornikach lub na płytach;
- 2) eliminować przechowywanie obornika w przyzmach polowych bezpośrednio na gruncie;
- 3) zapewnić pojemność płyt gnojowych, umożliwiającą gromadzenie i przechowywanie obornika przynajmniej w okresach objętych zakazem nawożenia lub okresach, kiedy nawożenie zgodnie z ustalonym planem nawożenia nie będzie realizowane; zaleca się zapewnienie powierzchni umożliwiającej gromadzenie 6 - miesięcznej produkcji nawozu;
- 4) zapewnić pojemność zbiorników na gnojowicę i na gnojówkę, umożliwiającą przechowywanie minimum 4 - miesięcznej lub zalecanej 6 - miesięcznej produkcji tych nawozów;
- 5) zapewnić szczelność zbiorników na płynne odchody zwierzęce oraz bezodpływowych zbiorników do gromadzenia nieczystości ciekłych;
- 6) zabezpieczyć podłogi pomieszczeń inwentarskich i płyty gnojowe przed przenikaniem wycieków do gruntu i zaopatrzyć w instalacje odprowadzające wycieki do zbiorników na gnojówkę lub gnojowicę;
- 7) stosować utwardzenie wybiegów i innych miejsc przebywania zwierząt, z możliwością odprowadzenia wód opadowych z tych miejsc do zbiornika na płynne odchody zwierzęce;
- 8) nie odprowadzać substancji pochodzących z domowych instalacji sanitarnych do zbiornika na gnojowicę lub gnojówkę;
- 9) wszystkie produkowane w gospodarstwie pasze soczyste przechowywać w specjalnych zbiornikach (silosach) lub na płytach, wyposażonych w studzienki zbierające wyciekające soki;
- 10) eliminować przyzmy kiszonkowe sporządzane bezpośrednio na gruncie.

7. Dokumentacja prowadzona w gospodarstwach.

1) Racjonalne podejście do nawożenia w gospodarstwie rolnym powinno uwzględniać różnorodność sytuacji (rodzaj gleby, rodzaje upraw), w jakiej znajdują się poszczególne pola. Umożliwia to nie tylko ograniczenie zanieczyszczenia wód azotanami, lecz poprawia

ekonomikę gospodarstwa. Wobec powyższego we wszystkich gospodarstwach rolnych i hodowlanych należy prowadzić następujące dokumenty:

- a) roczny bilans azotu;
- b) roczny plan nawozowy, polegający na prawidłowym rozdziale nawozów naturalnych, organicznych, organiczno - mineralnych i mineralnych pod poszczególne rośliny płodozmianu, uwzględniając ich zapotrzebowanie na podstawowe makroskładniki (N, P, K) oraz zasobność gleb w przyswajalne składniki pokarmowe;
- c) karty dokumentacyjne pól.

2) karty dokumentacyjne pól powinny zawierać dane:

- a) numer ewidencyjny działki, na której położone jest pole,
- b) powierzchnia pola,
- c) rodzaj uprawy i dane o uzyskanych plonach,
- d) daty nawożenia,
- e) objętości i ilości zastosowanych związków azotu z określeniem ich pochodzenia:
  - nawozy naturalne, w tym odchody zwierzęce,
  - nawozy organiczne, w tym odpady, komposty,
  - mineralne nawozy azotowe.

3) Bilanse azotu i plany nawozowe należy opracowywać zgodnie z załącznikiem nr 2 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych.

4) Dokumenty wymienione w pkt 1 właściciele lub użytkownicy gospodarstw rolnych i hodowlanych zobowiązani są przechowywać w czasie obowiązywania programu i przez okres nie krótszy niż 1 rok po jego zakończeniu.

§2. Edukacja i doradztwo dla rolników.

1. Powodzenie realizacji programu uzależnione jest od świadomości wszystkich stron zaangażowanych w jego realizację, wobec czego należy prowadzić:

- 1) szeroką akcją informacyjną o programie w gminach objętych programem i skierowaną do:
  - a) społeczeństwa właściwych gmin,
  - b) wszystkich instytucji wspierających realizację programu,
  - c) wszystkich sołtysów i przedstawicieli organizacji rolniczych;
- 2) obowiązkowe szkolenia dla właściwych terytorialnie doradców rolnych, szkolących rolników w zakresie realizacji programu;
- 3) obowiązkowe szkolenia dla rolników w zakresie:

- a) podniesienia poziomu świadomości społecznej w zakresie istnienia i ważności problemu zanieczyszczeń ze źródeł rolniczych,
  - b) identyfikacji potencjalnych źródeł zanieczyszczenia z gospodarstw,
  - c) wypracowania wśród rolników umiejętności samodzielnego rozpoznawania, oceny i likwidacji zanieczyszczeń na terenie własnego gospodarstwa rolnego,
  - d) promocji i wdrażania dobrych praktyk rolniczych, szczególnie tych wynikających z Rozdz. III §1 programu,
  - e) sporządzania bilansu azotu, tworzenia planów nawozowych i prowadzenia kart dokumentacyjnych pól;
- 4) specjalistyczne doradztwo dla rolników, w zakresie:
- a) sporządzania bilansu azotu, tworzenia planów nawozowych i prowadzenia kart dokumentacyjnych pól,
  - b) gospodarowania nawozami naturalnymi (odchodami zwierzęcymi),
  - c) właściwego urządzania przym kiszonkowych,
  - d) stosowania właściwych systemów płodozmienu,
  - e) racjonalnego nawożenia.
2. Mając na uwadze realizację powyższych zadań, jednostki odpowiedzialne za ich przeprowadzenie:
- 1) rozpowszechnią w terminie 2 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzek Pogona i Dąbrówka w zwyczajowych lokalnych środkach przekazu informację o:
    - a) objęciu obszaru gminy lub jej części programem i o wynikających z tego faktu konsekwencjach,
    - b) planowanych szkoleniach;
  - 2) zorganizują, najpóźniej w terminie 2 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzek Pogona i Dąbrówka, spotkanie informacyjne dla wszystkich instytucji wspierających realizację programu oraz wszystkich sołtysów i przedstawicieli organizacji rolniczych w całej gminie.

Na spotkaniu tym należy w szczególności:

    - a) omówić Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej,
    - b) zaprezentować działania zaradcze wynikające z programu,
    - c) omówić zadania instytucji wspomagających,
    - d) omówić zasady identyfikacji działalności rolniczej gospodarstw znajdujących się w granicach objętych programem i wynikających z nich zagrożeń;
- 3) zorganizują, najpóźniej w terminie 5 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzek Pogona i Dąbrówka, obowiązkowe szkolenia dla właściwych terytorialnie doradców rolnych, szkolących rolników w zakresie realizacji programu;
- 4) przygotują, w terminie 2 miesięcy od zakończenia identyfikacji gospodarstw rolnych i hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu, czteroletni plan obowiązkowych szkoleń dla rolników przy następujących założeniach:
- a) szkolenia muszą odbywać się co roku i obejmować użytkowników wszystkich gospodarstw znajdujących się w granicach objętych programem,
  - b) program szkoleń musi odpowiadać wytycznym Ministerstwa Środowiska dotyczącym prowadzenia szkoleń z zakresu upowszechniania dobrej praktyki rolniczej w kontekście wdrażania dyrektywy 91/676/EWG,
  - c) szkolenia będą organizowane w sezonie jesienno-zimowym tj. od 1 listopada do 30 marca.
- 5) przygotują, w terminie 2 miesięcy od zakończenia identyfikacji gospodarstw rolnych i hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu, wytyczne organizacji i realizacji systemu doradztwa dla gospodarstw rolnych i hodowlanych objętych programem, uwzględniające realizację zadań wymienionych w pkt 4 powyżej.
- §3. Kontrola rolniczych źródeł zanieczyszczenia.**
1. Wdrażanie programu na terenie obszaru zlewni rzek Pogona i Dąbrówka podlega kontroli. W tym celu, na obszarze objętym programem należy kontrolować:
- 1) gospodarstwa w zakresie przestrzegania warunków prowadzenia działalności rolniczej i hodowlanej, wprowadzonych jako obowiązujące na podstawie programu oraz wynikające z innych obowiązujących aktów prawnych;
  - 2) gospodarstwa rolne i hodowlane powodujące szkodliwą dla zasobów wodnych emisję azotu, szczególnie w wyniku niewłaściwego magazynowania i zagospodarowania nawozów naturalnych, niezgodnego z warunkami ich rolniczego wykorzystania na własnych lub cudzych użytkach rolnych lub ich zagospodarowania jako odpadu;
  - 3) przynajmniej 1 raz w okresie obowiązywania programu wszystkie fermy hodowlane, podlegające obowiązkowi uzyskania pozwolenia zintegrowanego - zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 26 lipca

2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych lub środowiska jako całości lub tzw. dyrektywą IPPC (dyrektywą Rady Nr 96/61/WE) w sprawie zintegrowanego zapobiegania i zmniejszania zanieczyszczeń. W przypadku stwierdzenia przekroczenia obowiązujących przepisów lub standardów, kontrole należy powtórzyć zgodnie z obowiązującą procedurą Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska.

2. W trakcie kontroli sprawdzeniu podlega m.in.:

- 1) prowadzenie dokumentacji, do której prowadzący gospodarstwo jest zobowiązany na podstawie niniejszego programu oraz saldo bilansu azotu za ubiegły rok;
- 2) aktualność danych dotyczących powierzchni i struktury użytków rolnych;
- 3) aktualność danych charakteryzujących typ hodowli oraz ilość i rodzaj hodowanych zwierząt;
- 4) wyposażenie gospodarstw w infrastrukturę do przechowywania nawozów naturalnych i pasz soczystych;
- 5) zgodność warunków przechowywania nawozów naturalnych w gospodarstwie z obowiązującymi wymogami;
- 6) stosowanie się do ograniczeń okresów nawożenia określonych w programie oraz dawek nawożenia określonych w planach nawozowych;
- 7) sposób zagospodarowania nadwyżek nawozów naturalnych, których ilość przekracza możliwości ich rolniczego wykorzystania na własnych użytkach rolnych;
- 8) umowy na przekazanie lub przyjęcie nadwyżek nawozów naturalnych do rolniczego wykorzystania.

3. Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu może, biorąc pod uwagę obowiązujące go wymagania, uszczegółowić zakres wykonywania kontroli i formę opracowywania ich wyników, umożliwiające mu, jako organowi wprowadzającemu program, jednolite opracowanie i przygotowanie sprawozdań w tym zakresie.

§4. Monitoring skuteczności programu.

Dla oceny skuteczności programu należy prowadzić:

1. monitoring efektów realizacji programu w zakresie:

- a) zasobności gleb i płytkich wód gruntowych w profilu glebowym z częstotliwością jeden raz do roku - zgodnie z metodyką Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa,
- b) oceny stanu i jakości wód powierzchniowych - zgodnie z metodyką Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska,
- c) oceny jakości wód podziemnych, pobieranych do zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia - zgodnie z metodyką Państwowej Inspekcji Sanitarnej;

1) Jednostka odpowiedzialna za prowadzenie monitoringu zasobności gleb i płytkich wód gruntowych

w profilu glebowym przygotowuje projekt w tym zakresie w terminie 2 miesięcy od zakończenia identyfikacji gospodarstw rolnych lub hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu.

- 2) Liczba punktów sieci oraz zakres monitoringu zasobności gleb i płytkich wód gruntowych w profilu glebowym powinny uwzględniać zarówno potrzeby, jak również ich hierarchię, ustalone w oparciu o wykonaną identyfikację gospodarstw rolnych lub hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu.
  - 3) Liczba i rozmieszczenie punktów monitoringowych wód powierzchniowych oraz zasobności gleb i płytkich wód gruntowych podlegają corocznej ocenie i weryfikacji pod kątem potrzeb oceny jakości wód i wpływu rolnictwa na ich jakość.
2. monitoring stanu rolnictwa - w zakresie zmian dotyczących pogłowia zwierząt, struktury gospodarstw, struktury użytkowania gruntów, przeciętnej wielkości nawożenia mineralnego i organicznego, wyposażenia gospodarstw w infrastrukturę do magazynowania nawozów naturalnych oraz istotnych zmian w zakresie gospodarki wodno - ściekowej na obszarze obowiązywania programu.
- 1) Na potrzeby monitoringu stanu rolnictwa na obszarze obowiązywania programu wykonuje się identyfikację gospodarstw rolnych lub hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu.
  - 2) W zakres danych charakteryzujących gospodarstwa rolne i hodowlane objęte identyfikacją wchodzi m.in.:
    - a) numer identyfikacyjny w krajowym rejestrze urzędowym podmiotów gospodarki narodowej (REGON), jeżeli numer taki został nadany;
    - b) powierzchnia gospodarstwa rolnego, w tym identyfikatory oraz powierzchnie wchodzących w jego skład działek ewidencyjnych, na których położone są działki rolne;
    - c) dane umożliwiające identyfikację działek rolnych wchodzących w skład gospodarstwa rolnego, dotyczące w szczególności:
      - powierzchni działek rolnych wykazanej w hektarach,
      - lokalizacji działek rolnych, z podaniem numerów działek ewidencyjnych, na których są one położone,
      - sposobu wykorzystania działek;
    - d) dane charakteryzujące prowadzoną hodowlę z podaniem jej rodzaju oraz liczby, gatunków i grup produkcyjno - użytkowych hodowanych zwierząt;
    - e) dane dotyczące ilości, miejsca i sposobu zagospodarowania nawozów naturalnych, z uwzględnieniem pochodzenia i ilości nawozów naturalnych przyjmowanych z hodowli obcych lub przekazywa-

- nych do zagospodarowania poza własnym gospodarstwem;
- f) dane dotyczące ilości i miejsca zastosowanych nawozów mineralnych;
- g) dane dotyczące posiadanej infrastruktury technicznej do przechowywania nawozów naturalnych i pasz soczystych.
- 3) Gospodarstwa rolne lub hodowlane mogące stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze objętym programem podlegają monitoringowi stanu rolnictwa w czasie jego obowiązywania.
- 4) Jako mogące stanowić istotne źródło emisji związków azotu i podlegające monitoringowi kwalifikują się gospodarstwa spełniające jeden z poniższych warunków:
- a) łączna powierzchnia użytków rolnych gospodarstwa przewyższa 10 ha,
- b) liczba zwierząt hodowlanych w gospodarstwie przewyższa 15 DJP,
- c) użytki rolne gospodarstwa zlokalizowane są w bezpośrednim sąsiedztwie wód określonych rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu jako wrażliwe na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych.
- 5) Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu może w drodze decyzji zakwalifikować jako istotne źródło emisji związków azotu i objąć monitoringiem stanu rolnictwa również inne gospodarstwa, których działalność rolnicza w kontekście lokalnych uwarunkowań stanowi istotne zagrożenie dla jakości zasobów wodnych.
- 6) Dla przeprowadzenia niezbędnej identyfikacji jak i prowadzenia monitoringu stanu rolnictwa wszystkie gospodarstwa rolne i hodowlane, których użytki rolne znajdują się w granicach obszaru objętego programem, właściwe terytorialnie organy administracji oraz podległe im jednostki zobowiązane są do bezpłatnego udostępniania danych, określonych w pkt 2 powyżej.
- 7) Monitoring stanu rolnictwa przeprowadza się poprzez porównanie danych charakteryzujących zakwalifikowane gospodarstwa, uzyskanych z identyfikacji wykonanej na początku obowiązywania programu oraz jej kolejnych aktualizacji.
- 8) Identyfikacja gospodarstw spełniających warunki o których mowa w pkt 4 powyżej, wykonana zostanie najpóźniej w terminie 5 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzek Pogona i Dąbrówka. Dane zakwalifikowanych do monitoringu gospodarstw aktualizuje się nie rzadziej niż co 2 lata.
- 9) Monitoring stanu rolnictwa zakwalifikowanych gospodarstw realizowany będzie w oparciu o wszystkie dostępne dane, będące w posiadaniu jednostek biorących udział przy jego prowadzeniu, dokumentacje do których prowadzenia zobowiązane są gospodarstwa na podstawie niniejszego programu, wyniki przeprowadzanych kontroli oraz w miarę potrzeb o uzupełniającą ankietyzację.
- 10) Dane gospodarstw rolnych i hodowlanych objętych identyfikacją i monitoringiem opracowuje się w formie indywidualnych kart identyfikacyjnych.
- 11) Dane gospodarstw rolnych i hodowlanych ujęte w indywidualnych kartach identyfikacyjnych przetwarzają się w rejestrze prowadzonym w formie elektronicznej.
- 12) Dane indywidualne gospodarstw objętych identyfikacją i monitoringiem są dostępne stronom związanym z realizacją programu, określonym w Rozdziale V, tylko na potrzeby wykonywanych w ramach tego programu zadań.
- 13) W celu analizy efektów programu oraz zapewnienia danych do sprawozdawczości dane indywidualne gospodarstw objętych identyfikacją i monitoringiem gromadzi się dodatkowo przez 1 rok po okresie, w jakim gospodarstwo znajdowało się w granicach ustanowionego obszaru szczególnie narażonego.
- 14) Dane indywidualne gospodarstw objętych identyfikacją i monitoringiem gromadzi się i przetwarza w sposób zapewniający ich ochronę i zabezpieczenie przed ich utratą oraz nieuprawnionym dostępem do nich.
- 55. Działania wspomagające.**
1. Mając na względzie zapewnienie maksymalnej efektywności działań podejmowanych w ramach programu, podstawą ich realizacji tj. szczegółowego ustalenia zakresu i harmonogramu są szczegółowe informacje o źródłach i wielkości emisji związków azotu uzyskane z monitoringu stanu rolnictwa na obszarze obowiązywania programu.
2. Skuteczna realizacja programu wymaga udzielania maksymalnej pomocy zaangażowanym stronom. W związku z powyższym należy:
- 1) udzielać priorytetowej pomocy finansowej na warunkach preferencyjnych:
- a) rolnikom w zakresie przedsięwzięć związanych z realizacją wymagań programu,
- b) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za edukację i doradztwo dla rolników,
- c) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za monitoring skuteczności programu,
- d) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za kontrolę rolniczych źródeł zanieczyszczenia,
- e) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za prowadzenie monitoringu stanu rolnictwa gospodarstw rolnych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu;
- 2) udzielać pomocy organizacyjnej i formalnej;

- a) wszystkim stronom związanym z realizacją programu w zakresie dostępu do danych i materiałów potrzebnych do realizacji programu oraz bezpłatnego ich udostępniania,
- b) rolnikom w zakresie:
- zrzeszania się w związki i grupy producenckie, dla wspólnej realizacji zadań związanych z ochroną środowiska,
  - pozyskiwania środków finansowych na realizację przedsięwzięć ochrony środowiska w gospodarstwie,
  - pozyskiwania typowych projektów, opracowywania i uzgadniania dokumentacji związanej z budową urządzeń do gromadzenia i przechowywania nawozów naturalnych;
- 3) traktować działania inwestycyjne z zakresu sanitacji wsi w granicach obszaru objętego programem jako priorytetowe, od których pośrednio uzależniona jest wypadkowa ocena jakości wód, współdecydująca o ich ponadnormatywnej kwalifikacji i ustanowieniu obszaru zlewni rzek Pogona i Dąbrówka.

ROZDZIAŁ IV

Harmonogram rzeczowo - finansowy planowanych działań

1. Program zakłada realizację określonych zadań, których wykonanie w zdecydowanej większości wymaga przewidzenia określonych kwot w budżetach realizujących je jednostek. Zakładane koszty realizacji poszczególnych zadań, rozłożone na lata obowiązywania programu przedstawiają się następująco:

Lp.	Opis zadania	Suma	Lata			
			2004	2005	2006	2007
1	Identyfikacja i monitoring gospodarstw mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu	42.000	21.000	7.000	7.000	7.000
2	Edukacja rolników	100.000	25.000	25.000	25.000	25.000
3	Doradztwo i współpraca w zakresie wykonywania przez rolników bilansu składników mineralnych, planów nawożenia i prowadzenia kart dokumentacyjnych	464.000	116.000	116.000	116.000	116.000
4	Monitoring skuteczności programu w zakresie środowiska glebowo – wodnego (monitoring specjalistyczny)	204.000	51.000	51.000	51.000	51.000
5	50% kosztów działań inwestycyjnych w zakresie budowy urządzeń do przechowywania nawozów naturalnych (po uwzględnieniu maksymalnego udziału rolników w wys. 50% kosztów)	2.015.000	0	672.000	672.000	671.000
	Razem	2.825.000	213.000	871.000	871.000	870.000

2. Źródłem finansowania realizacji zadań określonych w programie są środki własne podmiotów i jednostek, do których kieruje się określone obowiązki.
3. Z uwagi na ustawowy charakter programu, podmioty i jednostki, do których kieruje się określone obowiązki, mają prawo starać się o priorytetowe dofinansowanie na realizację określonych działań ze źródeł zewnętrznych a w szczególności ze wskazanych w Rozdz. V §1 pkt 14, 15 i 16.
- 1) obowiązki, o których mowa w §1 ust. 1 - 7 - do podmiotów prowadzących działalność rolniczą w zakresie upraw rolnych, chowu lub hodowli zwierząt, ogrodnictwa lub warzywnictwa w granicach obszaru objętego programem;
- 2) obowiązki, o których mowa w §2 ust. 1 pkt 1, ust. 2 pkt 1 i 2 - do Burmistrza Borku Wielkopolskiego, Burmistrza Miasta i Gminy Koźmin Wielkopolski oraz Wójta Gminy Piaski;
- 3) obowiązki, o których mowa w §2 ust. 1 pkt 2, ust. 2 pkt 3 - do Krajowego Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w Poznaniu;
- 4) obowiązki, o których mowa w §2 ust. 1 pkt 3 i 4, ust. 2 pkt 4 i 5 - do Wielkopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Poznaniu;
- 5) obowiązki, o których mowa w §3 ust. 1 pkt 1 - do:
- a) Burmistrza Borku Wielkopolskiego, Burmistrza Miasta i Gminy Koźmin Wielkopolski oraz Wójta Gminy Piaski - w pełnym zakresie, zgodnie z art. 379 i 380 ustawy Prawo ochrony środowiska,

ROZDZIAŁ V

Podmioty, do których skierowane są obowiązki ustalone w programie oraz dodatkowe obowiązki podmiotów korzystających ze środowiska

§1. Podmioty, do których są kierowane obowiązki ustalone w programie.

Obowiązki określone w Rozdziale III kieruje się:

- b) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu - w zakresie kompetencji;
- 6) obowiązki, o których mowa w §3 ust. 1 pkt 2 i 3 - do Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Poznaniu;
- 7) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 lit. a - do Stacji Chemiczno - Rolniczej w Poznaniu;
- 8) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 lit. b - do Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Poznaniu;
- 9) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 lit. c - do Wojewódzkiej Stacji Sanitarno - Epidemiologicznej w Poznaniu;
- 10) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 pkt 3 - do:
- a) jednostek realizujących monitoring w ramach §4 ust. 1 lit. a, b,
  - b) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu;
- 11) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 1 i 3 - do Burmistrza Borku Wielkopolskiego, Burmistrza Miasta i Gminy Koźmin Wielkopolski oraz Wójta Gminy Piaski w zakresie:
- identyfikacji gospodarstw rolnych i hodowlanych w granicach obszaru objętego programem,
  - kwalifikacji gospodarstw jako istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu zgodnie z warunkami identyfikacji, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 4 i 5,
  - prowadzenie indywidualnych kart identyfikacyjnych gospodarstw,
  - pozyskiwania danych i materiałów na potrzeby identyfikacji i monitoringu stanu rolnictwa oraz wizualizacji przebiegu i wyników programu;
- przy pomocy:
- a) Wielkopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Poznaniu, Krajowego Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w Poznaniu, Stacji Chemiczno - Rolniczej w Poznaniu w zakresie:
    - kwalifikacji gospodarstw jako istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu zgodnie z warunkami identyfikacji, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 4 i 5,
    - udostępniania danych na potrzeby identyfikacji i monitoringu stanu rolnictwa, pozyskiwanych w ramach prowadzonej działalności;
  - b) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w zakresie:
    - prowadzenia elektronicznego rejestru indywidualnych kart identyfikacyjnych gospodarstw,
    - przetwarzania danych o gospodarstwach objętych identyfikacją i monitoringiem stanu rolnictwa,
    - wizualizacji przebiegu i wyników programu;
- 12) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 10 - do jednostek realizujących monitoring w ramach §4 ust. 2 pkt 1 i 3;
- 13) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 11 - do Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu;
- 14) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 1 b, c - do Wojewody województwa wielkopolskiego - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania;
- 15) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 1 a, b, c - do:
- a) Marszałka województwa wielkopolskiego - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, w tym również środków Unii Europejskiej, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania,
  - b) Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa Oddział Wielkopolski - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, w tym również środków Unii Europejskiej, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania,
  - c) Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA) - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, w tym również środków Unii Europejskiej, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania,
  - d) właściwych terytorialnie gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki Wodnej, zgodnie z art. 406 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - e) właściwych terytorialnie powiatowych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, zgodnie z art. 406 oraz art. 407 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - f) Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu, zgodnie z art. 406, art. 407 oraz art. 409 ustawy Prawo ochrony środowiska;
- 16) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 1 d, e - do:
- a) właściwych terytorialnie gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, zgodnie z art. 406 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - b) właściwych terytorialnie powiatowych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, zgodnie z art. 406 oraz art. 407 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - c) Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu, zgodnie z art. 406, art. 407 oraz art. 409 ustawy Prawo ochrony środowiska;
- 17) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 2 - do:
- a) Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi,
  - b) Marszałka i Wojewody województwa wielkopolskiego oraz wszystkich podległych im struktur i jednostek,
  - c) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu;
- 18) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 3 - do:
- a) zarządów właściwych terytorialnie gmin,

- b) Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu,
- c) właściwych terytorialnie powiatowych i gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

§2. Dodatkowe obowiązki podmiotów korzystających ze środowiska.

1. Właściciele lub użytkownicy ferm hodowlanych, podlegający obowiązkowi uzyskania pozwolenia zintegrowanego, zgodnie z wymaganiami określonymi w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych lub środowiska jako całości lub zgodnie z tzw. Dyrektywą IPPC (dyrektywa Rady Nr 96/61/WE w sprawie zintegrowanego zapobiegania i zmniejszania zanieczyszczeń) zobowiązani są do:

- 1) prowadzenia pomiarów wielkości emisji oraz poziomów substancji i energii w środowisku,
- 2) przekazywania, ze wskazaną częstotliwością, wyników prowadzonych pomiarów oraz informacji dotyczących przestrzegania wymagań określonych w posiadanych pozwoleniach,
- 3) dokumentowania i przekazywania informacji o sposobie gospodarowania nawozami naturalnymi, organicznymi i mineralnymi.

2. Informacje, o których mowa w ust. 1 pkt 2 i 3, przekazuje się Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w terminie do końca stycznia za każdy ubiegły rok obowiązywania programu oraz w ciągu 1 miesiąca po zakończeniu programu.

ROZDZIAŁ VI

Sposób kontroli oraz dokumentowania realizacji programu

Sposób kontroli oraz dokumentowania realizacji programu działań na obszarze szczególnie narażonym, z którego odpływ azotu ze źródeł rolniczych do wód wrażliwych należy ograniczyć jest podporządkowany wymaganiom Dyrektywy 91/676/EWG a opisany w aktualnych wytycznych do opracowania sprawozdań przez państwa członkowskie.

- 1. Organem sprawozdawczym z realizacji przez Polskę programów działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych jest Minister Środowiska, którego w tym zakresie na obszarze regionu wodnego Warty reprezentuje Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu.
- 2. Dla celów kontrolnych i sprawozdawczych realizacji programu należy prowadzić następującą dokumentację:

- 1) Burmistrz Borku Wielkopolskiego, Burmistrz Miasta i Gminy Koźmin Wielkopolski oraz Wójt Gminy Piaski:
    - a) rejestr przeprowadzonych działań propagandowych,
    - b) rejestr przeprowadzonych kontroli - zawierający daty kontroli, nazwiska kontrolowanych i kontrolujących, wyniki kontroli,
    - c) wykaz zrealizowanych inwestycji w zakresie sanitacji wsi i budowy oczyszczalni ścieków na obszarze objętym programem.
  - 2) Starosta Gostyński i Starosta Krotoszyński - rejestr złożonych zawiadomień i wydanych pozwoleń na budowę obiektów służących magazynowaniu płynnych i stałych odchodów zwierzęcych i pasz soczystych.
  - 3) Wielkopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Poznaniu:
    - a) rejestr prowadzonych szkoleń - zawierający terminy szkoleń, lokalizację, nazwiska wykładowców, ilość rolników; załącznik stanowią listy obecności i programy szkoleń,
    - b) rejestr realizowanych działań doradczych dla rolników.
  - 4) Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu:
    - a) rejestr przeprowadzanych badań monitoringowych wód powierzchniowych, zawierający właściwy metodologicznie opis realizowanych badań oraz ich wyniki i analizę.
    - b) rejestr przeprowadzonych kontroli - zawierający daty kontroli, nazwiska kontrolowanych i kontrolujących, wyniki kontroli.
  - 5) Stacja Chemiczno - Rolnicza w Poznaniu oraz Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Poznaniu - rejestr przeprowadzonych badań monitoringowych, zawierający właściwy metodologicznie opis realizowanych badań oraz ich wyniki i analizę.
3. Wymienione w ust. 2 informacje, wraz ze sprawozdaniem z realizacji poszczególnych zadań, wskazane jednostki przekazują Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu do końca stycznia za każdy ubiegły rok obowiązywania programu oraz w ciągu 1 miesiąca po zakończeniu programu.
4. Zakres, forma jak i harmonogram przekazywania Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu informacji na cele sprawozdawcze z realizacji programu może ulec zmianie w zależności od aktualnych wymagań.

1171

ROZPORZĄDZENIE DYREKTORA REGIONALNEGO ZARZĄDU GOSPODARKI WODNEJ W POZNANIU

z dnia 31 marca 2004 r.

w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni Rowu Racockiego (Rowu Wysokość)

Na podstawie art. 47 ust. 7 oraz art. 92 ust. 2 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz.U. Nr 115 poz. 1229 zm.: Dz.U. z 2001 r.: Nr 154 poz. 1803, z 2002 r.: Nr 113 poz. 984, Nr 130 poz. 1112, Nr 233 poz. 1957 i Nr 238 poz. 2022 oraz z 2003 r.: Nr 80 poz. 717, Nr 165 poz. 1592, Nr 190 poz. 1865 i Nr 228 poz. 2259) zarządza się co następuje:

§1. 1. Wprowadza się „Program działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni Rowu Racockiego (Rowu Wysokość)” określonego rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażo-

nych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć (Dz.U. Woj. Wielkopolskiego Nr 192 poz. 3568), zwany dalej „programem”. Program stanowi załącznik do rozporządzenia.

2. Okres realizacji programu ustala się na 4 lata począwszy od dnia wejścia rozporządzenia w życie.

§2. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Dyrektor
(-) mgr inż. Janusz Wiśniewski

Załącznik
do rozporządzenia Dyrektora Regionalnego
Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu
z dnia 31 marca 2004 r.
w sprawie programu działań mających na celu
ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych
dla obszaru zlewni Rowu Racockiego (Rowu Wysokość)

PROGRAM DZIAŁAŃ MAJĄCYCH NA CELU OGRANICZENIE ODPŁYWU AZOTU ZE ŹRÓDEŁ ROLNICZYCH DLA OBSZARU ZLEWNI ROWU RACOCKIEGO (ROWU WYSKOŚĆ)

określonego rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć.

ROZDZIAŁ I

Obszar objęty zakresem obowiązywania programu

Program obejmuje obszar szczególnie narażony zlewni Rowu Racockiego (Rowu Wysokość), z którego odpływ azotu ze źródeł rolniczych do wód należy ograniczyć obejmujący obszar hydrograficzny zlewni jeziora Zbęchy i jeziora Mórka, o powierzchni 26,2 km².

Uwzględniając podział administracyjny obszar zlewni Rowu Racockiego (Rowu Wysokość) znajduje się na terenie województwa wielkopolskiego, powiatów kościańskiego i śremskiego oraz gmin Krzywiń i Śrem.

Szczegółowy opis granicy obszaru zlewni Rowu Racockiego (Rowu Wysokość) oraz jego przedstawienie na mapach regionu wodnego Warty i poszczególnych gmin zawiera rozporządzenie Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć (Dz.U. Woj. Wielkopolskiego Nr 192 poz. 3568).

ROZDZIAŁ II

Naruszone standardy jakości środowiska

Na obszarze zlewni Rowu Racockiego (Rowu Wysokość) jakość wód powierzchniowych nie odpowiada wymaganym standardom.

Jeziro Zbęchy (powierzchnia 108,9 ha, pojemność 4.636,1 tys. m³) należy do jezior silnie zeutrofizowanych - stężenie azotu ogólnego przekracza wartości dopuszczalne o 75 - 115% a chlorofilu a o 182%. Na obniżoną jakością wód wpływ mają niekorzystne warunki naturalne. W zlewni bezpośredniej jeziora nie występują punktowe źródła zanieczyszczeń, w zagospodarowaniu przeważają natomiast grunty orne (59%) a duży odsetek stanowią również użytki zielone (33%). Zanieczyszczenia z nawozów dostają się bezpośrednio do jeziora razem ze spływami z pól a także poprzez dochodzące do jeziora rowy melioracyjne.

Jeziro Mórka również zalicza się do jezior zeutrofizowanych (norma dla azotu ogólnego przekroczona o 65%, dla chlorofilu a - o 46%). W zlewni bezpośredniej jeziora Mórka (powierzchnia 94,4 ha, pojemność 4.277,9 tys. m³) grunty orne stanowią jeszcze większy udział niż w przypadku jeziora Zbęchy - 73% (użytki zielone - 13%). Dopływające do jeziora rowy melioracyjne odprowadzają znaczne ilości spływów obszarowych - sprzyja temu także ukształtowanie terenu z kierunkiem spływu w stronę jeziora. Dodatkowo jezioro posiada również niekorzystne cechy morfometryczne - jest płytkie (głębokość 4,5 m) a rozwinięta linia brzegowa zwiększa kontakt z otaczającymi terenami, które w większości stanowią pola uprawne.

ROZDZIAŁ III

Podstawowe kierunki i zakres działań niezbędnych do przywracania standardów środowiska

Celem programu jest poprawa naruszonych standardów środowiska i przywracanie wymaganych standardów jakości wód powierzchniowych.

W czasie realizacji pierwszego czteroletniego okresu obowiązywania program będzie ukierunkowany na eliminowanie błędów występujących podczas stosowania nawozów, poprzez wdrożenie do obowiązkowego stosowania przez rolników określonych środków zaradczych. Dla realizacji założonych celów, niezbędne są działania wspomagające realizację zadań kierowanych do rolników, służb doradczych, jednostek szkoleniowych i jednostek kontrolnych oraz monitoringowych.

Na podstawie powyższych założeń, program dla danego obszaru wrażliwego obejmuje następujące kierunki:

- 1) poprawa praktyki rolniczej, obejmująca środki zaradcze związane z poprawą procesów nawożenia, gospodarki nawozami i gospodarki gruntami w gospodarstwach rolnych;

- 2) uwrażliwienie rolników na zaistniałe problemy środowiskowe poprzez ich edukację i doradztwo, obejmujące działania związane ze szkoleniem rolników w zakresie dobrej praktyki rolniczej;
- 3) stałe diagnozowanie zagrożeń wynikających z zanieczyszczenia poprzez kontrolę rolniczych źródeł zanieczyszczenia, obejmujące działania związane z kontrolą wypełniania przez rolników obowiązków wynikających z programu;
- 4) monitoring skuteczności programu, umożliwiający oszacowanie efektów zastosowanych środków zaradczych w okresie czteroletnim i podjęcie decyzji dotyczących dalszych działań na terenie wyznaczonego obszaru szczególnie narażonego, obejmujący monitoring stanu rolnictwa umożliwiający stałą optymalizację efektywności wdrażanych obowiązkowych środków zaradczych oraz monitoring ich efektów na stan zasobności profilu glebowego na obszarze programu działania i jakość wód powierzchniowych w punktach charakteryzujących wpływ rolnictwa na zanieczyszczenie wód związkami azotu ze źródeł rolniczych;
- 5) działania wspomagające wraz z zapewnieniem możliwego wsparcia, od którego zależy realizacja i efekt programu.

Określone w programie środki zaradcze wynikają z następujących przepisów prawa:

- 1) ustawa z dnia 26 lipca 2000 r. o nawozach i nawożeniu (Dz.U. Nr 89, poz. 991);
- 2) rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 czerwca 2001 r. w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania (Dz.U. Nr 60, poz. 616);
- 3) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych (Dz.U. z 2003 r. Nr 4, poz. 44).

51. Poprawa praktyki rolniczej.

1. Okresy, w których nie wolno stosować nawozów
  - 1) Nawozy nie mogą być stosowane w okresach i w warunkach, gdy zawarte w nich składniki mineralne, szczególnie związki azotu, narażone są na wymywanie do wód gruntowych lub zmywanie do wód powierzchniowych powodując ich zanieczyszczenie.
  - 2) Wprowadza się ograniczenia stosowania nawozów w okresach:

Uwarunkowania	Nawozy organiczne (w tym nawozy naturalne)		Nawozy azotowe mineralne
	Płynne (gnojowica, gnojówka)	Stałe (obornik)	
Gleby nie uprawiane	cały rok	cały rok	cały rok
Gleby uprawiane bez względu na przebieg pogody i stan gleby	1 XII – 28 II	1 XII – 28 II	1 X – 28 II
Zboża ozime	Pogłównie	pogłównie	od 20 VI do zbioru
Zboża jare	Pogłównie	pogłównie	od 20 VI do zbioru
Rzepak	Pogłównie ¹⁾	pogłównie	1 IX – 30 IX od 1 V do zbioru

Buraki cukrowe i pastewne	Pogłównie	pogłównie	od 1 VI do zbioru
Ziemniaki	Pogłównie ¹⁾	pogłównie	od początku kwitnienia do zbioru
Kukurydza	Pogłównie ¹⁾	pogłównie	od 1 VII do zbioru
Strączkowe	Pogłównie	pogłównie	w całym okresie wegetacji roślin
Motyłkowe wieloletnie	Pogłównie	pogłównie	cały rok
Łąki	1 XII - 28 II od 1 VII do ostatniego pokosu	1 XII - 28 II od 1 IV do ostatniego pokosu	1 I - 28 II 15 VII – 31 XII
Pastwiska	1 XII - 28 II od 1 V do ostatniego wypasu	1 XII - 28 II od 1 IV do ostatniego wypasu	1 I - 28 II 15 VIII – 31 XII

¹⁾ dopuszczalne jest stosowanie pogłównie wiosną w międzyrzędzia jedynie przy aplikowaniu dogłębnym specjalnym sprzętem: rzepak - do 15 IV; ziemniaki - do 20 V; kukurydza - do 30 VI.

2. Dawki i sposoby nawożenia.

Z uwagi na fakt, że przedawkowanie nawozu w stosunku do zapotrzebowania upraw, powoduje straty składników nawozowych (azotu, fosforu), które spływają do wód powodując ich zanieczyszczenie należy:

- 1) dawki nawozowe ustalać na podstawie potrzeb nawozowych upraw, przy uwzględnieniu takich czynników jak: potencjał samego pola, sposoby uprawy pola, ilość azotu dostarczanego przez glebę oraz pochodzącego z nawozów naturalnych i mineralnych, mając na uwadze dopuszczalną roczną dawkę nawozu naturalnego odpowiadającą 170 kg azotu całkowitego na 1 ha użytków rolnych;
  - 2) dostosować obsadę zwierząt do możliwości wykorzystania nawozów naturalnych lub zabezpieczyć odbiór nadwyżki ilości tych nawozów;
  - 3) prowadzić nawożenie w optymalnych terminach, według opracowanych harmonogramów i w dawkach dostosowanych do stadium rozwoju nawożonych roślin;
  - 4) stosować nawozy naturalne i mineralne równomiernie na powierzchni pól oraz w podzielonych dawkach w zależności od stadium rozwoju roślin;
  - 5) unikać stosowania nawozów azotowych w późnym okresie wzrostu i rozwoju roślin;
  - 6) przy ustalaniu dawek nawozów na pastwiska, brać pod uwagę ilość składników pozostawianych przez zwierzęta w formie odchodów;
  - 7) na polach o dużym nachyleniu (większym niż 10%) unikać stosowania nawozów łącznie ze środkami ochrony roślin, nawet jeżeli pozwalają na to instrukcje stosowania tych środków;
  - 8) przy stosowaniu płynnych nawozów organicznych dawkować je w ten sposób, żeby maksymalna jednorazowa dawka nie przekraczała 50 m³/ha.
- ## 3. Stosowanie nawozów na glebach podmokłych, zalanych, zamrzniętych i pokrytych śniegiem.

1) Na glebach zamrzniętych powierzchniowo można stosować nawozy, jeżeli uzasadniają to względy organizacyjne lub agrotechniczne. Dotyczy to w szczególności pierwszej, wiosennej dawki nawozów azotowych na uprawach roślin ozimych.

2) Na glebach o poziomie wody gruntowej znajdującej się płycej niż 1,2 m od powierzchni terenu nie należy stosować nawozów naturalnych w formie płynnej.

3) Na gleby o wysokim poziomie wody gruntowej pod trwałymi użytkami zielonymi nawozy mineralne, a szczególnie azotowe i potasowe, należy stosować w sposób dawkowany, po każdym pokosie (przepasieniu).

4. Nawożenie pól w pobliżu cieków i zbiorników wodnych oraz ograniczanie zanieczyszczeń azotanami w strefach ochrony wód.

1) Zabieg nawożenia należy prowadzić przy sprzyjającym kierunku wiatru, zapobiegającym znoszeniu cząstek lub kropli nawozu na powierzchnię wody czy obszaru chronionego.

2) Mycie rozsiewaczy nawozów i opryskiwaczy nie może się odbywać w pobliżu wód powierzchniowych czy stref ochrony wód. Wodę z mycia sprzętu należy równomiernie rozlać po powierzchni przeznaczonej do nawożenia, oddalonej o co najmniej 20 m od brzegów zbiorników i cieków wodnych.

3) Pastwiska znajdujące się w bezpośrednim sąsiedztwie linii brzegowej wód powierzchniowych nie powinny być obciążone zbyt dużą liczbą zwierząt.

4) Nie wolno lokalizować wodopojów bezpośrednio na zbiorniku lub cieku wodnym.

5. Użytkowanie gruntów i organizacja produkcji na użytkach rolnych.

Ryzyko zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi z uprawianych gleb powinno być postrzegane w ogólnym kontekście gospodarki gruntami, w skali zarówno całego gospodarstwa jak i na poziomie konkretnego pola. Wobec powyższego należy stosować się do poniższych zasad.

1) Użytkowanie gruntów powinno być dostosowane do warunków naturalnych, w których zlokalizowane jest gospodarstwo, a organizacja produkcji rolniczej powinna opierać się na płodozmianie.

- 2) Na terenach równinnych około 60% powierzchni gruntów orných powinno pozostawać przez cały rok pod okrywą roślinną.
  - 3) Racjonalny płodozmian powinien obejmować 3 - 4 gatunki roślin na glebach lekkich i 4 - 5 gatunków na glebach cięższych.
  - 4) W ogniwie zmianowania rośliny ozime/rośliny jare zaleca się stosować międzyplony.
  - 5) Część gruntów w gospodarstwie może być okresowo ugorowana lub odłogowana, ale pod stałą okrywą roślinną. Okrywa musi być pielęgnowana, w przypadku traw przynajmniej raz do roku koszona.
  - 6) Trwałe użytki zielone o zdegradowanej runi powinny być odnawiane.
  - 7) Tylko wyjątkowo można stosować przeoranie darni i ponowny obsiew użytku zielonego.
  - 8) Użytków zielonych położonych w pobliżu zabudowań inwentarskich nie można traktować jako stałych wybiegów dla zwierząt.
  - 9) Na polach o dużym nachyleniu (większym niż 10%) gleby należy utrzymywać w dobrej strukturze, a przede wszystkim należy zapobiegać ich zagęszczeniu i zaskorupieniu.
  - 10) Na gruntach orných o dużym nachyleniu (większym niż 10%) wszystkie zabiegi uprawowe należy prowadzić w kierunku poprzecznym do nachylenia pola.
6. Magazynowanie nawozów naturalnych oraz pasz soczystych.
- Bezpośrednie odprowadzanie na grunty nawozów naturalnych w postaci płynnej (gnojowicy) i stałej (obornika) z budynków gospodarskich uniemożliwia zachowanie okresów, kiedy stosowanie nawożenia jest niewskazane i powoduje zanieczyszczenia wód poprzez spływanie lub przesiąkanie, wobec czego należy:
- 1) wszystkie powstające w gospodarstwie płynne i stałe odchody zwierzęce i odpady przechowywać w specjalnych, szczelnych zbiornikach lub na płytach;
  - 2) eliminować przechowywanie obornika w przyzmach polowych bezpośrednio na gruncie;
  - 3) zapewnić pojemność płyt gnojowych, umożliwiającą gromadzenie i przechowywanie obornika przynajmniej w okresach objętych zakazem nawożenia lub okresach, kiedy nawożenie zgodnie z ustalonym planem nawożenia nie będzie realizowane; zaleca się zapewnienie powierzchni umożliwiającej gromadzenie 6 - miesięcznej produkcji nawozu;
  - 4) zapewnić pojemność zbiorników na gnojowicę i na gnojówkę, umożliwiającą przechowywanie minimum 4 - miesięcznej lub zalecanej 6 - miesięcznej produkcji tych nawozów;
  - 5) zapewnić szczelność zbiorników na płynne odchody zwierzęce oraz bezodpływowych zbiorników do gromadzenia nieczystości ciekłych;
  - 6) zabezpieczyć podłogi pomieszczeń inwentarskich i płyty gnojowe przed przenikaniem wycieków do gruntu i zaopatrzyć w instalacje odprowadzające wycieki do zbiorników na gnojówkę lub gnojowicę;
  - 7) stosować utwardzenie wybiegów i innych miejsc przebywania zwierząt, z możliwością odprowadzenia wód opadowych z tych miejsc do zbiornika na płynne odchody zwierzęce;
  - 8) nie odprowadzać substancji pochodzących z domowych instalacji sanitarnych do zbiornika na gnojowicę lub gnojówkę;
  - 9) wszystkie produkowane w gospodarstwie pasze soczyste przechowywać w specjalnych zbiornikach (silosach) lub na płytach, wyposażonych w studzienki zbierające wyciekające soki;
  - 10) eliminować przyzmy kiszonkowe sporządzane bezpośrednio na gruncie.
7. Dokumentacja prowadzona w gospodarstwach.
- 1) Racjonalne podejście do nawożenia w gospodarstwie rolnym powinno uwzględniać różnorodność sytuacji (rodzaj gleby, rodzaje upraw), w jakiej znajdują się poszczególne pola. Umożliwia to nie tylko ograniczenie zanieczyszczenia wód azotanami, lecz poprawia ekonomikę gospodarstwa. Wobec powyższego we wszystkich gospodarstwach rolnych i hodowlanych należy prowadzić następujące dokumenty:
    - a) roczny bilans azotu;
    - b) roczny plan nawozowy, polegający na prawidłowym rozdziale nawozów naturalnych, organicznych, organiczno - mineralnych i mineralnych pod poszczególne rośliny płodozmianu, uwzględniając ich zapotrzebowanie na podstawowe makroskładniki (N, P, K) oraz zasobność gleb w przyswajalne składniki pokarmowe;
    - c) karty dokumentacyjne pól.
  - 2) karty dokumentacyjne pól powinny zawierać dane:
    - a) numer ewidencyjny działki, na której położone jest pole,
    - b) powierzchnia pola,
    - c) rodzaj uprawy i dane o uzyskanych plonach,
    - d) daty nawożenia,
    - e) objętości i ilości zastosowanych związków azotu z określeniem ich pochodzenia:
      - nawozy naturalne, w tym odchody zwierzęce,
      - nawozy organiczne, w tym odpady, komposty,
      - mineralne nawozy azotowe.
  - 3) Bilanse azotu i plany nawozowe należy opracowywać zgodnie z załącznikiem nr 2 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać

programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych.

- 4) Dokumenty wymienione w pkt 1 właściciele lub użytkownicy gospodarstw rolnych i hodowlanych zobowiązani są przechowywać w czasie obowiązywania programu i przez okres nie krótszy niż 1 rok po jego zakończeniu.

§2. Edukacja i doradztwo dla rolników.

1. Powodzenie realizacji programu uzależnione jest od świadomości wszystkich stron zaangażowanych w jego realizację, wobec czego należy prowadzić:

- 1) szeroką akcję informacyjną o programie w gminach objętych programem i skierowaną do:

- a) społeczeństwa właściwych gmin,
- b) wszystkich instytucji wspierających realizację programu,
- c) wszystkich sołtysów i przedstawicieli organizacji rolniczych;

- 2) obowiązkowe szkolenia dla właściwych terytorialnie doradców rolnych, szkolących rolników w zakresie realizacji programu;

- 3) obowiązkowe szkolenia dla rolników w zakresie:

- a) podniesienia poziomu świadomości społecznej w zakresie istnienia i ważności problemu zanieczyszczeń ze źródeł rolniczych,
- b) identyfikacji potencjalnych źródeł zanieczyszczenia z gospodarstw,
- c) wypracowania wśród rolników umiejętności samodzielnego rozpoznawania, oceny i likwidacji zanieczyszczeń na terenie własnego gospodarstwa rolnego,
- d) promocji i wdrażania dobrych praktyk rolniczych, szczególnie tych wynikających z Rozdz. III §1 programu,
- e) sporządzania bilansu azotu, tworzenia planów nawozowych i prowadzenia kart dokumentacyjnych pól;

- 4) specjalistyczne doradztwo dla rolników, w zakresie:

- a) sporządzania bilansu azotu, tworzenia planów nawozowych i prowadzenia kart dokumentacyjnych pól,
- b) gospodarowania nawozami naturalnymi (odchodami zwierzęcymi),
- c) właściwego urządzania przyzmi kiszonkowych,
- d) stosowania właściwych systemów płodozmianu,
- e) racjonalnego nawożenia.

2. Mając na uwadze realizację powyższych zadań, jednostki odpowiedzialne za ich przeprowadzenie:

- 1) rozpowszechnią w terminie 2 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarzą-

du Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni Rowu Racockiego (Rowu Wysokość) zwyczajowych lokalnych środkach przekazu informację o:

- a) objęciu obszaru gminy lub jej części programem i o wynikających z tego faktu konsekwencjach,
- b) planowanych szkoleniach;

- 2) zorganizują, najpóźniej w terminie 2 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni Rowu Racockiego (Rowu Wysokość), spotkanie informacyjne dla wszystkich instytucji wspierających realizację programu oraz wszystkich sołtysów i przedstawicieli organizacji rolniczych w całej gminie.

Na spotkaniu tym należy w szczególności:

- a) omówić Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej,
- b) zaprezentować działania zaradcze wynikające z programu,
- c) omówić zadania instytucji wspomagających,
- d) omówić zasady identyfikacji działalności rolniczej gospodarstw znajdujących się w granicach objętych programem i wynikających z nich zagrożeń;

- 3) zorganizują, najpóźniej w terminie 5 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni Rowu Racockiego (Rowu Wysokość), obowiązkowe szkolenia dla właściwych terytorialnie doradców rolnych, szkolących rolników w zakresie realizacji programu;

- 4) przygotowują, w terminie 2 miesięcy od zakończenia identyfikacji gospodarstw rolnych i hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu, czteroletni plan obowiązkowych szkoleń dla rolników przy następujących założeniach:

- a) szkolenia muszą odbywać się co roku i obejmować użytkowników wszystkich gospodarstw znajdujących się w granicach objętych programem,
- b) program szkoleń musi odpowiadać wytycznym Ministerstwa Środowiska dotyczącym prowadzenia szkoleń z zakresu upowszechniania dobrej praktyki rolniczej w kontekście wdrażania dyrektywy 91/676/EWG,
- c) szkolenia będą organizowane w sezonie jesienno-zimowym tj. od 1 listopada do 30 marca.

- 5) przygotowują, w terminie 2 miesięcy od zakończenia identyfikacji gospodarstw rolnych i hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu, wytyczne organizacji i realizacji systemu doradztwa dla

gospodarstw rolnych i hodowlanych objętych programem, uwzględniając realizację zadań wymienionych w pkt 4 powyżej.

53. Kontrola rolniczych źródeł zanieczyszczenia.

1. Wdrażanie programu na terenie obszaru zlewni Rowu Racockiego (Rowu Wysokość) podlega kontroli. W tym celu, na obszarze objętym programem należy kontrolować:

- 1) gospodarstwa w zakresie przestrzegania warunków prowadzenia działalności rolniczej i hodowlanej, wprowadzonych jako obowiązujące na podstawie programu oraz wynikające z innych obowiązujących aktów prawnych;
- 2) gospodarstwa rolne i hodowlane powodujące szkodliwą dla zasobów wodnych emisję azotu, szczególnie w wyniku niewłaściwego magazynowania i zagospodarowania nawozów naturalnych, niezgodnego z warunkami ich rolniczego wykorzystania na własnych lub cudzych użytkach rolnych lub ich zagospodarowania jako odpadu;
- 3) przynajmniej 1 raz w okresie obowiązywania programu wszystkie fermy hodowlane, podlegające obowiązkowi uzyskania pozwolenia zintegrowanego - zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych lub środowiska jako całości lub tzw. dyrektywą IPPC (dyrektywą Rady Nr 96/61/WE) w sprawie zintegrowanego zapobiegania i zmniejszania zanieczyszczeń. W przypadku stwierdzenia przekroczenia obowiązujących przepisów lub standardów, kontrole należy powtórzyć zgodnie z obowiązującą procedurą Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska.

2. W trakcie kontroli sprawdzeniu podlega m.in.:

- 1) prowadzenie dokumentacji, do której prowadzący gospodarstwo jest zobowiązany na podstawie niniejszego programu oraz saldo bilansu azotu za ubiegły rok;
- 2) aktualność danych dotyczących powierzchni i struktury użytków rolnych;
- 3) aktualność danych charakteryzujących typ hodowli oraz ilość i rodzaj hodowanych zwierząt;
- 4) wyposażenie gospodarstw w infrastrukturę do przechowywania nawozów naturalnych i pasz soczystych;
- 5) zgodność warunków przechowywania nawozów naturalnych w gospodarstwie z obowiązującymi wymogami;
- 6) stosowanie się do ograniczeń okresów nawożenia określonych w programie oraz dawek nawożenia określonych w planach nawozowych;
- 7) sposób zagospodarowania nadwyżek nawozów naturalnych, których ilość przekracza możliwości ich rolniczego wykorzystania na własnych użytkach rolnych;
- 8) umowy na przekazanie lub przyjęcie nadwyżek nawozów naturalnych do rolniczego wykorzystania.

3. Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu może, biorąc pod uwagę obowiązujące go wymagania, uszczegółowić zakres wykonywania kontroli i formę opracowywania ich wyników, umożliwiając mu, jako organowi wprowadzającemu program, jednolite opracowanie i przygotowanie sprawozdań w tym zakresie.

54. Monitoring skuteczności programu.

Dla oceny skuteczności programu należy prowadzić:

1. monitoring efektów realizacji programu w zakresie:
    - a) zasobności gleb i płytkich wód gruntowych w profilu glebowym z częstotliwością jeden raz do roku - zgodnie z metodyką Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa,
    - b) oceny stanu i jakości wód powierzchniowych - zgodnie z metodyką Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska,
    - c) oceny jakości wód podziemnych, pobieranych do zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia - zgodnie z metodyką Państwowej Inspekcji Sanitarnej;
  - 1) Jednostka odpowiedzialna za prowadzenie monitoringu zasobności gleb i płytkich wód gruntowych w profilu glebowym przygotowuje projekt w tym zakresie w terminie 2 miesięcy od zakończenia identyfikacji gospodarstw rolnych lub hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu.
  - 2) Liczba punktów sieci oraz zakres monitoringu zasobności gleb i płytkich wód gruntowych w profilu glebowym powinny uwzględniać zarówno potrzeby, jak również ich hierarchię, ustalone w oparciu o wykonaną identyfikację gospodarstw rolnych lub hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu.
  - 3) Liczba i rozmieszczenie punktów monitoringowych wód powierzchniowych oraz zasobności gleb i płytkich wód gruntowych podlegają corocznej ocenie i weryfikacji pod kątem potrzeb oceny jakości wód i wpływu rolnictwa na ich jakość.
2. monitoring stanu rolnictwa - w zakresie zmian dotyczących pogłowia zwierząt, struktury gospodarstw, struktury użytkowania gruntów, przeciętnej wielkości nawożenia mineralnego i organicznego, wyposażenia gospodarstw w infrastrukturę do magazynowania nawozów naturalnych oraz istotnych zmian w zakresie gospodarki wodno - ściekowej na obszarze obowiązywania programu.
    - 1) Na potrzeby monitoringu stanu rolnictwa na obszarze obowiązywania programu wykonuje się identyfikację gospodarstw rolnych lub hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu.
    - 2) W zakres danych charakteryzujących gospodarstwa rolne i hodowlane objęte identyfikacją wchodzi m.in.:
      - a) numer identyfikacyjny w krajowym rejestrze urzędowym podmiotów gospodarki narodowej (REGON), jeżeli numer taki został nadany;

- b) powierzchnia gospodarstwa rolnego, w tym identyfikatory oraz powierzchnie wchodzących w jego skład działek ewidencyjnych, na których położone są działki rolne;
  - c) dane umożliwiające identyfikację działek rolnych wchodzących w skład gospodarstwa rolnego, dotyczące w szczególności:
    - powierzchni działek rolnych wykazanej w hektarach,
    - lokalizacji działek rolnych, z podaniem numerów działek ewidencyjnych, na których są one położone,
    - sposobu wykorzystania działek;
  - d) dane charakteryzujące prowadzoną hodowlę z podaniem jej rodzaju oraz liczby, gatunków i grup produkcyjno - użytkowych hodowanych zwierząt;
  - e) dane dotyczące ilości, miejsca i sposobu zagospodarowania nawozów naturalnych, z uwzględnieniem pochodzenia i ilości nawozów naturalnych przyjmowanych z hodowli obcych lub przekazywanych do zagospodarowania poza własnym gospodarstwem;
  - f) dane dotyczące ilości i miejsca zastosowanych nawozów mineralnych;
  - g) dane dotyczące posiadanej infrastruktury technicznej do przechowywania nawozów naturalnych i pasz soczystych.
- 3) Gospodarstwa rolne lub hodowlane mogące stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze objętym programem podlegają monitoringowi stanu rolnictwa w czasie jego obowiązywania.
- 4) Jako mogące stanowić istotne źródło emisji związków azotu i podlegające monitoringowi kwalifikują się gospodarstwa spełniające jeden z poniższych warunków:
- a) łączna powierzchnia użytków rolnych gospodarstwa przewyższa 10 ha,
  - b) liczba zwierząt hodowlanych w gospodarstwie przewyższa 15 DJP,
  - c) użytki rolne gospodarstwa zlokalizowane są w bezpośrednim sąsiedztwie wód określonych rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu jako wrażliwe na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych.
- 5) Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu może w drodze decyzji zakwalifikować jako istotne źródło emisji związków azotu i objąć monitoringiem stanu rolnictwa również inne gospodarstwa, których działalność rolnicza w kontekście lokalnych uwarunkowań stanowi istotne zagrożenie dla jakości zasobów wodnych.
- 6) Dla przeprowadzenia niezbędnej identyfikacji jak i prowadzenia monitoringu stanu rolnictwa wszystkie gospodarstwa rolne i hodowlane, których użytki rolne znajdują się w granicach obszaru objętego programem, właściwe terytorialnie organy administracji oraz podległe im jednostki zobowiązane są do bezpłatnego udostępniania danych, określonych w pkt 2 powyżej.
- 7) Monitoring stanu rolnictwa przeprowadza się poprzez porównanie danych charakteryzujących zakwalifikowane gospodarstwa, uzyskanych z identyfikacji wykonanej na początku obowiązywania programu oraz jej kolejnych aktualizacji.
- 8) Identyfikacja gospodarstw spełniających warunki o których mowa w pkt 4 powyżej, wykonana zostanie najpóźniej w terminie 5 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni Rowu Racocznego (Rowu Wysokoć). Dane zakwalifikowanych do monitoringu gospodarstw aktualizuje się nie rzadziej niż co 2 lata.
- 9) Monitoring stanu rolnictwa zakwalifikowanych gospodarstw realizowany będzie w oparciu o wszystkie dostępne dane, będące w posiadaniu jednostek biorących udział przy jego prowadzeniu, dokumentacje do których prowadzenia zobowiązane są gospodarstwa na podstawie niniejszego programu, wyniki przeprowadzanych kontroli oraz w miarę potrzeb o uzupełniającą ankietyzację.
- 10) Dane gospodarstw rolnych i hodowlanych objętych identyfikacją i monitoringiem opracowuje się w formie indywidualnych kart identyfikacyjnych.
- 11) Dane gospodarstw rolnych i hodowlanych ujęte w indywidualnych kartach identyfikacyjnych przetwarzają się w rejestrze prowadzonym w formie elektronicznej.
- 12) Dane indywidualne gospodarstw objętych identyfikacją i monitoringiem są dostępne stronom związanym z realizacją programu, określonym w Rozdziale V, tylko na potrzeby wykonywanych w ramach tego programu zadań.
- 13) W celu analizy efektów programu oraz zapewnienia danych do sprawozdawczości dane indywidualne gospodarstw objętych identyfikacją i monitoringiem gromadzi się dodatkowo przez 1 rok po okresie, w jakim gospodarstwo znajdowało się w granicach ustanowionego obszaru szczególnie narażonego.
- 14) Dane indywidualne gospodarstw objętych identyfikacją i monitoringiem gromadzi się i przetwarza w sposób zapewniający ich ochronę i zabezpieczenie przed ich utratą oraz nieuprawnionym dostępem do nich.
- 55. Działania wspomagające.**
1. Mając na względzie zapewnienie maksymalnej efektywności działań podejmowanych w ramach programu, podstawą ich realizacji tj. szczegółowego ustalenia zakresu i harmonogramu są szczegółowe informacje o źródłach

i wielkości emisji związków azotu uzyskane z monitoringu stanu rolnictwa na obszarze obowiązywania programu.

Skuteczna realizacja programu wymaga udzielania maksymalnej pomocy zaangażowanym stronom. W związku z powyższym należy:

- 1) udzielać priorytetowej pomocy finansowej na warunkach preferencyjnych:
  - a) rolnikom w zakresie przedsięwzięć związanych z realizacją wymagań programu,
  - b) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za edukację i doradztwo dla rolników,
  - c) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za monitoring skuteczności programu,
  - d) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za kontrolę rolniczych źródeł zanieczyszczenia,
  - e) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za prowadzenie monitoringu stanu rolnictwa gospodarstw rolnych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu;
- 2) udzielać pomocy organizacyjnej i formalnej:
  - a) wszystkim stronom związanym z realizacją programu w zakresie dostępu do danych i materiałów potrzebnych do realizacji programu oraz bezpłatnego ich udostępniania,

b) rolnikom w zakresie:

- zrzeszania się w związki i grupy producenckie, dla wspólnej realizacji zadań związanych z ochroną środowiska,
- pozyskiwania środków finansowych na realizację przedsięwzięć ochrony środowiska w gospodarstwie,
- pozyskiwania typowych projektów, opracowywania i uzgadniania dokumentacji związanej z budową urządzeń do gromadzenia i przechowywania nawozów naturalnych;

3) traktować działania inwestycyjne z zakresu sanitacji wsi w granicach obszaru objętego programem jako priorytetowe, od których pośrednio uzależniona jest wypadkowa ocena jakości wód, współdecydująca o ich ponadnormatywnej kwalifikacji i ustanowieniu obszaru zlewni Rowu Racockiego (Rowu Wysokoć).

ROZDZIAŁ IV

Harmonogram rzeczowo - finansowy planowanych działań

1. Program zakłada realizację określonych zadań, których wykonanie w zdecydowanej większości wymaga przewidzenia określonych kwot w budżetach realizujących je jednostek. Zakładane koszty realizacji poszczególnych zadań, rozłożone na lata obowiązywania programu przedstawiają się następująco:

Lp.	Opis zadania	Suma	Lata			
			2004	2005	2006	2007
1	Identyfikacja i monitoring gospodarstw mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu	30.000	15.000	5.000	5.000	5.000
2	Edukacja rolników	20.000	5.000	5.000	5.000	5.000
3	Doradztwo i współpraca w zakresie wykonywania przez rolników bilansu składników mineralnych, planów nawożenia i prowadzenia kart dokumentacyjnych	96.000	24.000	24.000	24.000	24.000
4	Monitoring skuteczności programu w zakresie środowiska glebowo – wodnego (monitoring specjalistyczny)	68.000	17.000	17.000	17.000	17.000
5	50% kosztów działań inwestycyjnych w zakresie budowy urządzeń do przechowywania nawozów naturalnych (po uwzględnieniu maksymalnego udziału rolników w wys. 50% kosztów)	339.000	0	113.000	113.000	113.000
	Razem	553.000	61.000	164.000	164.000	164.000

2. Źródłem finansowania realizacji zadań określonych w programie są środki własne podmiotów i jednostek, do których kieruje się określone obowiązki.
3. Z uwagi na ustawowy charakter programu, podmioty i jednostki, do których kieruje się określone obowiązki, mają prawo starać się o priorytetowe dofinansowanie na realizację określonych działań ze źródeł zewnętrznych a w szczególności ze wskazanych w Rozdz. V §1 pkt 14, 15 i 16.

ROZDZIAŁ V

Podmioty, do których skierowane są obowiązki ustalone w programie oraz dodatkowe obowiązki podmiotów korzystających ze środowiska

§1. Podmioty, do których są kierowane obowiązki ustalone w programie.

Obowiązki określone w Rozdziale III kieruje się:

- 1) obowiązki, o których mowa w §1 ust. 1 - 7 - do podmiotów prowadzących działalność rolniczą w zakresie upraw rolnych, chowu lub hodowli zwierząt, ogrodnictwa lub warzywnictwa w granicach obszaru objętego programem;
- 2) obowiązki, o których mowa w §2 ust. 1 pkt 1, ust. 2 pkt 1 i 2 - do Burmistrza Miasta i Gminy Krzywiń oraz Burmistrza Śremu;
- 3) obowiązki, o których mowa w §2 ust. 1 pkt 2, ust. 2 pkt 3 - do Krajowego Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w Poznaniu;
- 4) obowiązki, o których mowa w §2 ust. 1 pkt 3 i 4, ust. 2 pkt 4 i 5 - do Wielkopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Poznaniu;
- 5) obowiązki, o których mowa w §3 ust. 1 pkt 1 - do:
  - a) Burmistrza Miasta i Gminy Krzywiń oraz Burmistrza Śremu - w pełnym zakresie, zgodnie z art. 379 i 380 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - b) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu - w zakresie kompetencji;
- 6) obowiązki, o których mowa w §3 ust. 1 pkt 2 i 3 - do Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Poznaniu;
- 7) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 lit. a - do Stacji Chemiczno - Rolniczej w Poznaniu;
- 8) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 lit. b - do Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Poznaniu;
- 9) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 lit. c - do Wojewódzkiej Stacji Sanitarno - Epidemiologicznej w Poznaniu;
- 10) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 pkt 3 - do:
  - a) jednostek realizujących monitoring w ramach §4 ust. 1 lit. a, b,
  - b) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu;
- 11) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 1 i 3 - do Burmistrza Miasta i Gminy Krzywiń oraz Burmistrza Śremu w zakresie:
  - identyfikacji gospodarstw rolnych i hodowlanych w granicach obszaru objętego programem,
  - kwalifikacji gospodarstw jako istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu zgodnie z warunkami identyfikacji, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 4 i 5,
  - prowadzenie indywidualnych kart identyfikacyjnych gospodarstw,
  - pozyskiwania danych i materiałów na potrzeby identyfikacji i monitoringu stanu rolnictwa oraz wizualizacji przebiegu i wyników programu;przy pomocy:
  - a) Wielkopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Poznaniu, Krajowego Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w Poznaniu, Stacji Chemiczno - Rolniczej w Poznaniu w zakresie:
    - kwalifikacji gospodarstw jako istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu zgodnie z warunkami identyfikacji, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 4 i 5,
    - udostępniania danych na potrzeby identyfikacji i monitoringu stanu rolnictwa, pozyskiwanych w ramach prowadzonej działalności;
  - b) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w zakresie:
    - prowadzenia elektronicznego rejestru indywidualnych kart identyfikacyjnych gospodarstw,
    - przetwarzania danych o gospodarstwach objętych identyfikacją i monitoringiem stanu rolnictwa,
    - wizualizacji przebiegu i wyników programu;
- 12) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 10 - do jednostek realizujących monitoring w ramach §4 ust. 2 pkt 1 i 3;
- 13) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 11 - do Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu;
- 14) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 1 b, c - do Wojewody województwa wielkopolskiego - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania;
- 15) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 1 a, b, c - do:
  - a) Marszałka województwa wielkopolskiego - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, w tym również środków Unii Europejskiej, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania,
  - b) Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa Oddział Wielkopolski - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, w tym również środków Unii Europejskiej, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania,
  - c) Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA) - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, w tym również środków Unii Europejskiej, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania,
  - d) właściwych terytorialnie gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, zgodnie z art. 406 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - e) właściwych terytorialnie powiatowych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, zgodnie z art. 406 oraz art. 407 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - f) Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu, zgodnie z art. 406, art. 407 oraz art. 409 ustawy Prawo ochrony środowiska;
- 16) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 1 d, e - do:
  - a) właściwych terytorialnie gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej zgodnie z art. 406 ustawy Prawo ochrony środowiska,

- b) właściwych terytorialnie powiatowych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, zgodnie z art. 406 oraz art. 407 ustawy Prawo ochrony środowiska,
- c) Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu, zgodnie z art. 406, art. 407 oraz art. 409 ustawy Prawo ochrony środowiska;
- 17) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 2 - do:
- a) Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi,
- b) Marszałka i Wojewody województwa wielkopolskiego oraz wszystkich podległych im struktur i jednostek,
- c) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu;
- 18) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 3 - do:
- a) zarządów właściwych terytorialnie gmin,
- b) Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu,
- c) właściwych terytorialnie powiatowych i gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej.
- §2. Dodatkowe obowiązki podmiotów korzystających ze środowiska.**
1. Właściciele lub użytkownicy ferm hodowlanych, podlegający obowiązkowi uzyskania pozwolenia zintegrowanego, zgodnie z wymaganiami określonymi w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych lub środowiska jako całości lub zgodnie z tzw. Dyrektywą IPPC (dyrektywa Rady Nr 96/61/WE w sprawie zintegrowanego zapobiegania i zmniejszania zanieczyszczeń) zobowiązani są do:
- 1) prowadzenia pomiarów wielkości emisji oraz poziomów substancji i energii w środowisku,
- 2) przekazywania, ze wskazaną częstotliwością, wyników prowadzonych pomiarów oraz informacji dotyczących przestrzegania wymagań określonych w posiadanych pozwoleniach,
- 3) dokumentowania i przekazywania informacji o sposobie gospodarowania nawozami naturalnymi, organicznymi i mineralnymi.
2. Informacje, o których mowa w ust. 1 pkt 2 i 3, przekazuje się Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w terminie do końca stycznia za każdy ubiegły rok obowiązywania programu oraz w ciągu 1 miesiąca po zakończeniu programu.
- ograniczyć jest podporządkowany wymaganiami Dyrektywy 91/676/EWG a opisany w aktualnych wytycznych do opracowania sprawozdań przez państwa członkowskie.
1. Organem sprawozdawczym z realizacji przez Polskę programów działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych jest Minister Środowiska, którego w tym zakresie na obszarze regionu wodnego Warty reprezentuje Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu.
2. Dla celów kontrolnych i sprawozdawczych realizacji programu należy prowadzić następującą dokumentację:
- 1) Burmistrz Miasta i Gminy Krzywiń oraz Burmistrz Śremu:
- a) rejestr przeprowadzonych działań propagandowych,
- b) rejestr przeprowadzonych kontroli - zawierający daty kontroli, nazwiska kontrolowanych i kontrolujących, wyniki kontroli,
- c) wykaz zrealizowanych inwestycji w zakresie sanitacji wsi i budowy oczyszczalni ścieków na obszarze objętym programem.
- 2) Starosta Kościański i Starosta Śremski - rejestr złożonych zawiadomień i wydanych pozwoleń na budowę obiektów służących magazynowaniu płynnych i stałych odchodów zwierzęcych i pasz soczystych.
- 3) Wielkopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Poznaniu:
- a) rejestr prowadzonych szkoleń - zawierający terminy szkoleń, lokalizację, nazwiska wykładowców, ilość rolników; załącznik stanowią listy obecności i programy szkoleń,
- b) rejestr realizowanych działań doradczych dla rolników.
- 4) Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu:
- a) rejestr przeprowadzanych badań monitoringowych wód powierzchniowych, zawierający właściwy metodologicznie opis realizowanych badań oraz ich wyniki i analizę.
- b) rejestr przeprowadzonych kontroli - zawierający daty kontroli, nazwiska kontrolowanych i kontrolujących, wyniki kontroli.
- 5) Stacja Chemiczno - Rolnicza w Poznaniu oraz Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Poznaniu - rejestr przeprowadzonych badań monitoringowych, zawierający właściwy metodologicznie opis realizowanych badań oraz ich wyniki i analizę.
3. Wymienione w ust. 2 informacje, wraz ze sprawozdaniem z realizacji poszczególnych zadań, wskazane jednostki przekazują Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu do końca stycznia za każdy ubiegły rok obowiązywania programu oraz w ciągu 1 miesiąca po zakończeniu programu.

ROZDZIAŁ VI

Sposób kontroli oraz dokumentowania realizacji programu

Sposób kontroli oraz dokumentowania realizacji programu działań na obszarze szczególnie narażonym, z którego odpływ azotu ze źródeł rolniczych do wód wrażliwych należy

4. Zakres, forma jak i harmonogram przekazywania Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu

niem informacji na cele sprawozdawcze z realizacji programu może ulec zmianie w zależności od aktualnych wymagań.

1172

ROZPORZĄDZENIE DYREKTORA REGIONALNEGO ZARZĄDU GOSPODARKI WODNEJ W POZNANIU

z dnia 31 marca 2004 r.

w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Sama

Na podstawie art. 47 ust. 7 oraz art. 92 ust. 2 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz.U. Nr 115 poz. 1229 zm.: Dz.U. z 2001 r. Nr 154 poz. 1803, z 2002 r. Nr 113 poz. 984, Nr 130 poz. 1112, Nr 233 poz. 1957 i Nr 238 poz. 2022 oraz z 2003 r. Nr 80 poz. 717, Nr 165 poz. 1592, Nr 190 poz. 1865 i Nr 228 poz. 2259) zarządza się co następuje:

§1. 1. Wprowadza się „Program działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Sama” określonego rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz

obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć (Dz.U. Woj. Wielkopolskiego Nr 192 poz. 3568), zwany dalej „programem”. Program stanowi załącznik do rozporządzenia.

2. Okres realizacji programu ustala się na 4 lata począwszy od dnia wejścia rozporządzenia w życie.

§2. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Dyrektor
(-) mgr inż. Janusz Wiśniewski

Załącznik
do rozporządzenia Dyrektora Regionalnego
Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu
z dnia 31 marca 2004 r.
w sprawie programu działań mających na celu
ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych
dla obszaru zlewni rzeki Sama

PROGRAM DZIAŁAŃ MAJĄCYCH NA CELU OGRANICZENIE ODPŁYWU AZOTU ZE ŹRÓDEŁ ROLNICZYCH DLA OBSZARU ZLEWNI RZEKI SAMA

określonego rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć

ROZDZIAŁ I

Obszar objęty zakresem obowiązywania programu

Program obejmuje obszar szczególnie narażony zlewni rzeki Sama, z którego odpływ azotu ze źródeł rolniczych do

wód należy ograniczyć obejmujący obszar hydrograficzny zlewni rzeki Sama (od km 12,5 - miejscowość Piotrowko do ujścia do rzeki Warty), o powierzchni 14,1 km².

Uwzględniając podział administracyjny, obszar zlewni rzeki Sama znajduje się na terenie województwa wielkopolskiego, powiatu szamotulskiego i gminy Szamotuły.

Szczegółowy opis granicy obszaru zlewni rzeki Sama oraz jego przedstawienie na mapach regionu wodnego Warty i gminy zawiera rozporządzenie Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów

szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć (Dz.U. Woj. Wielkopolskiego Nr 192 poz. 3568).

ROZDZIAŁ II

Naruszone standardy jakości środowiska

Na obszarze zlewni rzeki Sama jakość wód powierzchniowych nie odpowiada wymaganym standardom.

Badania prowadzone w latach 1995 i 2000 wykazały przekroczenia granicznych wartości wskaźników eutrofizacji o 18 - 70 % w przypadku azotu ogólnego i o 24 - 800% w przypadku fosforu ogólnego.

Zdecydowany wpływ na jakość wód rzeki Samy mają zanieczyszczenia pochodzenia rolniczego, jest to teren typowo rolniczy (67,9% powierzchni gminy Szamotuły stanowią grunty orne, wskaźnik obsady zwierząt gospodarskich jest rzędu 1,02 DJP/ha użytków rolnych). Ponadto działania samorządów gminnych prowadzone w ramach Porozumienia Komunalnego Dorzecza Rzeki Samy doprowadziły do wyeliminowania źródeł zanieczyszczeń pochodzących z braku kanalizacji - miasto Szamotuły zostało skanalizowane niemal w całości, dodatkowo prowadzone są programy sanitacji wsi.

ROZDZIAŁ III

Podstawowe kierunki i zakres działań niezbędnych do przywracania standardów środowiska

Celem programu jest poprawa naruszonych standardów środowiska i przywracanie wymaganych standardów jakości wód powierzchniowych.

W czasie realizacji pierwszego czteroletniego okresu obowiązywania program będzie ukierunkowany na eliminowanie błędów występujących podczas stosowania nawozów, poprzez wdrożenie do obowiązkowego stosowania przez rolników określonych środków zaradczych. Dla realizacji założonych celów, niezbędne są działania wspomagające realizację zadań kierowanych do rolników, służb doradczych, jednostek szkoleniowych i jednostek kontrolnych oraz monitoringowych.

Na podstawie powyższych założeń, program dla danego obszaru wrażliwego obejmuje następujące kierunki:

- 1) poprawa praktyki rolniczej, obejmująca środki zaradcze związane z poprawą procesów nawożenia, gospodarki nawozami i gospodarki gruntami w gospodarstwach rolnych;

- 2) uwrażliwienie rolników na zaistniałe problemy środowiskowe poprzez ich edukację i doradztwo, obejmujące działania związane ze szkoleniem rolników w zakresie dobrej praktyki rolniczej;
- 3) stałe diagnozowanie zagrożeń wynikających z zanieczyszczenia poprzez kontrolę rolniczych źródeł zanieczyszczenia, obejmujące działania związane z kontrolą wypełniania przez rolników obowiązków wynikających z programu;
- 4) monitoring skuteczności programu, umożliwiający oszacowanie efektów zastosowanych środków zaradczych w okresie czteroletnim i podjęcie decyzji dotyczących dalszych działań na terenie wyznaczonego obszaru szczególnie narażonego, obejmujący monitoring stanu rolnictwa umożliwiający stałą optymalizację efektywności wdrażanych obowiązkowych środków zaradczych oraz monitoring ich efektów na stan zasobności profilu glebowego na obszarze programu działania i jakość wód powierzchniowych w punktach charakteryzujących wpływ rolnictwa na zanieczyszczenie wód związkami azotu ze źródeł rolniczych;
- 5) działania wspomagające wraz z zapewnieniem możliwego wsparcia, od którego zależy realizacja i efekt programu.

Określone w programie środki zaradcze wynikają z następujących przepisów prawa:

- 1) ustawa z dnia 26 lipca 2000 r. o nawozach i nawożeniu (Dz.U. Nr 89, poz. 991);
- 2) rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 czerwca 2001 r. w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania (Dz.U. Nr 60, poz. 616);
- 3) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych (Dz.U. z 2003 r. Nr 4, poz. 44).

§1. Poprawa praktyki rolniczej.

1. Okresy, w których nie wolno stosować nawozów.
  - 1) Nawozy nie mogą być stosowane w okresach i w warunkach, gdy zawarte w nich składniki mineralne, szczególnie związki azotu, narażone są na wymywanie do wód gruntowych lub zmywanie do wód powierzchniowych powodując ich zanieczyszczenie.
  - 2) Wprowadza się ograniczenia stosowania nawozów w okresach:

Uwarunkowania	Nawozy organiczne (w tym nawozy naturalne)		Nawozy azotowe mineralne
	Płynne (gnojowica, gnojówka)	Stałe (obornik)	
Gleby nie uprawiane	Cały rok	cały rok	cały rok
Gleby uprawiane bez względu na przebieg pogody i stan gleby	1 XII – 28 II	1 XII – 28 II	1 X – 28 II
Zboża ozime	Pogłównie	pogłównie	od 20 VI do zbioru
Zboża jare	Pogłównie	pogłównie	od 20 VI do zbioru

Rzepak	Pogłównie ¹⁾	pogłównie	1 IX – 30 IX od 1 V do zbioru
Buraki cukrowe i pastewne	Pogłównie	pogłównie	od 1 VI do zbioru
Ziemniaki	Pogłównie ¹⁾	pogłównie	od początku kwitnienia do zbioru
Kukurydza	Pogłównie ¹⁾	pogłównie	od 1 VII do zbioru
Strączkowe	Pogłównie	pogłównie	w całym okresie wegetacji roślin
Motylkowe wieloletnie	Pogłównie	pogłównie	cały rok
Łąki	1 XII - 28 II od 1 VII do ostatniego pokosu	1 XII - 28 II od 1 IV do ostatniego pokosu	1 I – 28 II 15 VII – 31 XII
Pastwiska	1 XII - 28 II od 1 V do ostatniego wypasu	1 XII - 28 II od 1 IV do ostatniego wypasu	1 I – 28 II 15 VIII – 31 XII

¹⁾ dopuszczalne jest stosowanie pogłównie wiosną w międzyrzędzia jedynie przy aplikowaniu dogłębowym specjalnym sprzętem: rzepak - do 15 IV; ziemniaki - do 20 V; kukurydza - do 30 VI.

2. Dawki i sposoby nawożenia.

Z uwagi na fakt, że przedawkowanie nawozu w stosunku do zapotrzebowania upraw, powoduje straty składników nawozowych (azotu, fosforu), które wpływają do wód powodując ich zanieczyszczenie należy:

- 1) dawki nawozowe ustalać na podstawie potrzeb nawozowych upraw, przy uwzględnieniu takich czynników jak: potencjał samego pola, sposoby uprawy pola, ilość azotu dostarczanego przez glebę oraz pochodzącego z nawozów naturalnych i mineralnych, mając na uwadze dopuszczalną roczną dawkę nawozu naturalnego odpowiadającą 170 kg azotu całkowitego na 1 ha użytków rolnych;
- 2) dostosować obsadę zwierząt do możliwości wykorzystania nawozów naturalnych lub zabezpieczyć odbiór nadwyżki ilości tych nawozów;
- 3) prowadzić nawożenie w optymalnych terminach, według opracowanych harmonogramów i w dawkach dostosowanych do stadium rozwoju nawożonych roślin;
- 4) stosować nawozy naturalne i mineralne równomiernie na powierzchni pól oraz w podzielonych dawkach w zależności od stadium rozwoju roślin;
- 5) unikać stosowania nawozów azotowych w późnym okresie wzrostu i rozwoju roślin;
- 6) przy ustalaniu dawek nawozów na pastwiska, brać pod uwagę ilość składników pozostawianych przez zwierzęta w formie odchodów;
- 7) na polach o dużym nachyleniu (większym niż 10%) unikać stosowania nawozów łącznie ze środkami ochrony roślin, nawet jeżeli pozwalają na to instrukcje stosowania tych środków;
- 8) przy stosowaniu płynnych nawozów organicznych dawkować je w ten sposób, żeby maksymalna jednorazowa dawka nie przekraczała 50 m³/ha.

3. Stosowanie nawozów na glebach podmokłych, zalanych, zamarzniętych i pokrytych śniegiem.

- 1) Na glebach zamarzniętych powierzchniowo można stosować nawozy, jeżeli uzasadniają to względy organizacyjne lub agrotechniczne. Dotyczy to w szczególności pierwszej, wiosennej dawki nawozów azotowych na uprawach roślin ozimych.
- 2) Na glebach o poziomie wody gruntowej znajdującej się płycej niż 1,2 m od powierzchni terenu nie należy stosować nawozów naturalnych w formie płynnej.
- 3) Na gleby o wysokim poziomie wody gruntowej pod trwałymi użytkami zielonymi nawozy mineralne, a szczególnie azotowe i potasowe, należy stosować w sposób dawkowany, po każdym pokosie (przepasieniu).

4. Nawożenie pól w pobliżu cieków i zbiorników wodnych oraz ograniczanie zanieczyszczeń azotanami w strefach ochrony wód.

- 1) Zabieg nawożenia należy prowadzić przy sprzyjającym kierunku wiatru, zapobiegającym znoszeniu cząstek lub kropli nawozu na powierzchnię wody czy obszaru chronionego.
- 2) Mycie rozsiewaczy nawozów i opryskiwaczy nie może się odbywać w pobliżu wód powierzchniowych czy stref ochrony wód. Wodę z mycia sprzętu należy równomiernie rozlać po powierzchni przeznaczonej do nawożenia, oddalonej o co najmniej 20 m od brzegów zbiorników i cieków wodnych.
- 3) Pastwiska znajdujące się w bezpośrednim sąsiedztwie linii brzegowej wód powierzchniowych nie powinny być obciążone zbyt dużą liczbą zwierząt.
- 4) Nie wolno lokalizować wodopojów bezpośrednio na zbiorniku lub cieku wodnym.

5. Użytkowanie gruntów i organizacja produkcji na użytkach rolnych.

Ryzyko zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi z uprawianych gleb powinno być postrzegane w ogólnym kontekście gospodarki gruntami, w skali zarówno całego gospodarstwa jak i na poziomie konkretnego pola. Wobec powyższego należy stosować się do poniższych zasad.

- 1) Użytkowanie gruntów powinno być dostosowane do warunków naturalnych, w których zlokalizowane jest gospodarstwo, a organizacja produkcji rolniczej powinna opierać się na płodozmianie.
  - 2) Na terenach równinnych około 60% powierzchni gruntów ornych powinno pozostawać przez cały rok pod okrywą roślinną.
  - 3) Racjonalny płodozmian powinien obejmować 3 - 4 gatunki roślin na glebach lekkich i 4 - 5 gatunków na glebach cięższych.
  - 4) W ogniwie zmianowania rośliny ozime/rośliny jare zaleca się stosować międzyplony.
  - 5) Część gruntów w gospodarstwie może być okresowo ugorowana lub odłogowana, ale pod stałą okrywą roślinną. Okrywa musi być pielęgnowana, w przypadku traw przynajmniej raz do roku koszona.
  - 6) Trwałe użytki zielone o zdegradowanej runi powinny być odnawiane.
  - 7) Tylko wyjątkowo można stosować przeoranie darni i ponowny obsiew użytku zielonego.
  - 8) Użytków zielonych położonych w pobliżu zabudowań inwentarskich nie można traktować jako stałych wybiegów dla zwierząt.
  - 9) Na polach o dużym nachyleniu (większym niż 10%) gleby należy utrzymywać w dobrej strukturze, a przede wszystkim należy zapobiegać ich zagęszczeniu i zaskorupieniu.
  - 10) Na gruntach ornych o dużym nachyleniu (większym niż 10%) wszystkie zabiegi uprawowe należy prowadzić w kierunku poprzecznym do nachylenia pola.
6. Magazynowanie nawozów naturalnych oraz pasz soczystych.
- Bezpośrednie odprowadzanie na grunty nawozów naturalnych w postaci płynnej (gnojowicy) i stałej (obornika) z budynków gospodarskich uniemożliwia zachowanie okresów, kiedy stosowanie nawożenia jest niewskazane i powoduje zanieczyszczenia wód poprzez spływanie lub przesiąkanie, wobec czego należy:
- 1) wszystkie powstające w gospodarstwie płynne i stałe odchody zwierzęce i odpady przechowywać w specjalnych, szczelnych zbiornikach lub na płytach;
  - 2) eliminować przechowywanie obornika w przyzmach polowych bezpośrednio na gruncie;
  - 3) zapewnić pojemność płyt gnojowych, umożliwiającą gromadzenie i przechowywanie obornika przynajmniej w okresach objętych zakazem nawożenia lub okresach, kiedy nawożenie zgodnie z ustalonym planem nawożenia nie będzie realizowane; zaleca się zapewnienie powierzchni umożliwiającej gromadzenie 6 - miesięcznej produkcji nawozu;
  - 4) zapewnić pojemność zbiorników na gnojowicę i na gnojówkę, umożliwiającą przechowywanie minimum 4 - miesięcznej lub zalecanej 6 - miesięcznej produkcji tych nawozów;
  - 5) zapewnić szczelność zbiorników na płynne odchody zwierzęce oraz bezodpływowych zbiorników do gromadzenia nieczystości ciekłych;
  - 6) zabezpieczyć podłogi pomieszczeń inwentarskich i płyty gnojowe przed przenikaniem wycieków do gruntu i zaopatrzyć w instalacje odprowadzające wycieki do zbiorników na gnojówkę lub gnojowicę;
  - 7) stosować utwardzenie wybiegów i innych miejsc przebywania zwierząt, z możliwością odprowadzenia wód opadowych z tych miejsc do zbiornika na płynne odchody zwierzęce;
  - 8) nie odprowadzać substancji pochodzących z domowych instalacji sanitarnych do zbiornika na gnojowicę lub gnojówkę;
  - 9) wszystkie produkowane w gospodarstwie pasze soczyste przechowywać w specjalnych zbiornikach (silosach) lub na płytach, wyposażonych w studzienki zbierające wyciekające soki;
  - 10) eliminować przyzmy kiszonkowe sporządzane bezpośrednio na gruncie.
7. Dokumentacja prowadzona w gospodarstwach.
- 1) Racjonalne podejście do nawożenia w gospodarstwie rolnym powinno uwzględniać różnorodność sytuacji (rodzaj gleby, rodzaje upraw), w jakiej znajdują się poszczególne pola. Umożliwia to nie tylko ograniczenie zanieczyszczenia wód azotanami, lecz poprawia ekonomikę gospodarstwa. Wobec powyższego we wszystkich gospodarstwach rolnych i hodowlanych należy prowadzić następujące dokumenty:
    - a) roczny bilans azotu;
    - b) roczny plan nawozowy, polegający na prawidłowym rozdziale nawozów naturalnych, organicznych, organiczno - mineralnych i mineralnych pod poszczególne rośliny płodozmianu, uwzględniając ich zapotrzebowanie na podstawowe makroskładniki (N, P, K) oraz zasobność gleb w przyswajalne składniki pokarmowe;
    - c) karty dokumentacyjne pól.
  - 2) karty dokumentacyjne pól powinny zawierać dane:
    - a) numer ewidencyjny działki, na której położone jest pole,
    - b) powierzchnia pola,
    - c) rodzaj uprawy i dane o uzyskanych plonach,
    - d) daty nawożenia,
    - e) objętości i ilości zastosowanych związków azotu z określeniem ich pochodzenia:
      - nawozy naturalne, w tym odchody zwierzęce,
      - nawozy organiczne, w tym odpady, komposty,
      - mineralne nawozy azotowe.

- 3) Bilanse azotu i plany nawozowe należy opracowywać zgodnie z załącznikiem nr 2 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych.
- 4) Dokumenty wymienione w pkt 1 właściciele lub użytkownicy gospodarstw rolnych i hodowlanych zobowiązani są przechowywać w czasie obowiązywania programu i przez okres nie krótszy niż 1 rok po jego zakończeniu.

§2. Edukacja i doradztwo dla rolników.

1. Powodzenie realizacji programu uzależnione jest od świadomości wszystkich stron zaangażowanych w jego realizację, wobec czego należy prowadzić:

- 1) szeroką akcję informacyjną o programie w gminach objętych programem i skierowaną do:
  - a) społeczeństwa właściwych gmin,
  - b) wszystkich instytucji wspierających realizację programu,
  - c) wszystkich sołtysów i przedstawicieli organizacji rolniczych;
- 2) obowiązkowe szkolenia dla właściwych terytorialnie doradców rolnych, szkolących rolników w zakresie realizacji programu;
- 3) obowiązkowe szkolenia dla rolników w zakresie:
  - a) podniesienia poziomu świadomości społecznej w zakresie istnienia i ważności problemu zanieczyszczeń ze źródeł rolniczych,
  - b) identyfikacji potencjalnych źródeł zanieczyszczenia z gospodarstw,
  - c) wypracowania wśród rolników umiejętności samodzielnego rozpoznawania, oceny i likwidacji zanieczyszczeń na terenie własnego gospodarstwa rolnego,
  - d) promocji i wdrażania dobrych praktyk rolniczych, szczególnie tych wynikających z Rozdz. III §1 programu,
  - e) sporządzania bilansu azotu, tworzenia planów nawozowych i prowadzenia kart dokumentacyjnych pól;
- 4) specjalistyczne doradztwo dla rolników, w zakresie:
  - a) sporządzania bilansu azotu, tworzenia planów nawozowych i prowadzenia kart dokumentacyjnych pól,
  - b) gospodarowania nawozami naturalnymi (odchodami zwierzęcymi),
  - c) właściwego urządzania przyzmykiszonkowych,
  - d) stosowania właściwych systemów płodozmianu,
  - e) racjonalnego nawożenia.

2. Mając na uwadze realizację powyższych zadań, jednostki odpowiedzialne za ich przeprowadzenie:

- 1) rozpowszechnią w terminie 2 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Sama w zwyczajowych lokalnych środkach przekazu informację o:
  - a) objęciu obszaru gminy lub jej części programem i o wynikających z tego faktu konsekwencjach,
  - b) planowanych szkoleniach;
- 2) zorganizują, najpóźniej w terminie 2 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Sama, spotkanie informacyjne dla wszystkich instytucji wspierających realizację programu oraz wszystkich sołtysów i przedstawicieli organizacji rolniczych w całej gminie.

Na spotkaniu tym należy w szczególności:

- a) omówić Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej,
  - b) zaprezentować działania zaradcze wynikające z programu,
  - c) omówić zadania instytucji wspomagających,
  - d) omówić zasady identyfikacji działalności rolniczej gospodarstw znajdujących się w granicach objętych programem i wynikających z nich zagrożeń;
- 3) zorganizują, najpóźniej w terminie 5 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Sama, obowiązkowe szkolenia dla właściwych terytorialnie doradców rolnych, szkolących rolników w zakresie realizacji programu;
  - 4) przygotowują, w terminie 2 miesięcy od zakończenia identyfikacji gospodarstw rolnych i hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu, czteroletni plan obowiązkowych szkoleń dla rolników przy następujących założeniach:
    - a) szkolenia muszą odbywać się co roku i obejmować użytkowników wszystkich gospodarstw znajdujących się w granicach objętych programem,
    - b) program szkoleń musi odpowiadać wytycznym Ministerstwa Środowiska dotyczącym prowadzenia szkoleń z zakresu upowszechniania dobrej praktyki rolniczej w kontekście wdrażania dyrektywy 91/676/EWG,
    - c) szkolenia będą organizowane w sezonie jesienno-zimowym tj. od 1 listopada do 30 marca.

- 5) przygotowują, w terminie 2 miesięcy od zakończenia identyfikacji gospodarstw rolnych i hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu, wytyczne organizacji i realizacji systemu doradztwa dla gospodarstw rolnych i hodowlanych objętych programem, uwzględniające realizację zadań wymienionych w pkt 4 powyżej.
- §3. Kontrola rolniczych źródeł zanieczyszczenia.**
1. Wdrażanie programu na terenie obszaru zlewni rzeki Sama podlega kontroli. W tym celu, na obszarze objętym programem należy kontrolować:
    - 1) gospodarstwa w zakresie przestrzegania warunków prowadzenia działalności rolniczej i hodowlanej, wprowadzonych jako obowiązujące na podstawie programu oraz wynikające z innych obowiązujących aktów prawnych;
    - 2) gospodarstwa rolne i hodowlane powodujące szkodliwą dla zasobów wodnych emisję azotu, szczególnie w wyniku niewłaściwego magazynowania i zagospodarowania nawozów naturalnych, niezgodnego z warunkami ich rolniczego wykorzystania na własnych lub cudzych użytkach rolnych lub ich zagospodarowania jako odpadu;
    - 3) przynajmniej 1 raz w okresie obowiązywania programu wszystkie fermy hodowlane, podlegające obowiązkowi uzyskania pozwolenia zintegrowanego - zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych lub środowiska jako całości lub tzw. dyrektywą IPPC (dyrektywą Rady Nr 96/61/WE) w sprawie zintegrowanego zapobiegania i zmniejszania zanieczyszczeń. W przypadku stwierdzenia przekroczenia obowiązujących przepisów lub standardów, kontrole należy powtórzyć zgodnie z obowiązującą procedurą Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska.
  2. W trakcie kontroli sprawdzeniu podlega m.in.:
    - 1) prowadzenie dokumentacji, do której prowadzący gospodarstwo jest zobowiązany na podstawie niniejszego programu oraz saldo bilansu azotu za ubiegły rok;
    - 2) aktualność danych dotyczących powierzchni i struktury użytków rolnych;
    - 3) aktualność danych charakteryzujących typ hodowli oraz ilość i rodzaj hodowlanych zwierząt;
    - 4) wyposażenie gospodarstw w infrastrukturę do przechowywania nawozów naturalnych i pasz soczystych;
    - 5) zgodność warunków przechowywania nawozów naturalnych w gospodarstwie z obowiązującymi wymogami;
    - 6) stosowanie się do ograniczeń okresów nawożenia określonych w programie oraz dawek nawożenia określonych w planach nawozowych;
    - 7) sposób zagospodarowania nadwyżek nawozów naturalnych, których ilość przekracza możliwości ich rolniczego wykorzystania na własnych użytkach rolnych;
    - 8) umowy na przekazanie lub przyjęcie nadwyżek nawozów naturalnych do rolniczego wykorzystania.
3. Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu może, biorąc pod uwagę obowiązujące go wymagania, uszczegółowić zakres wykonywania kontroli i formę opracowywania ich wyników, umożliwiające mu, jako organowi wprowadzającemu program, jednolite opracowanie i przygotowanie sprawozdań w tym zakresie.
- §4. Monitoring skuteczności programu.**
- Dla oceny skuteczności programu należy prowadzić:
1. monitoring efektów realizacji programu w zakresie:
    - a) zasobności gleb i płytkich wód gruntowych w profilu glebowym z częstotliwością jeden raz do roku - zgodnie z metodyką Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa,
    - b) oceny stanu i jakości wód powierzchniowych - zgodnie z metodyką Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska,
    - c) oceny jakości wód podziemnych, pobieranych do zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia - zgodnie z metodyką Państwowej Inspekcji Sanitarnej;
  - 1) Jednostka odpowiedzialna za prowadzenie monitoringu zasobności gleb i płytkich wód gruntowych w profilu glebowym przygotowuje projekt w tym zakresie w terminie 2 miesięcy od zakończenia identyfikacji gospodarstw rolnych lub hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu.
  - 2) Liczba punktów sieci oraz zakres monitoringu zasobności gleb i płytkich wód gruntowych w profilu glebowym powinny uwzględniać zarówno potrzeby, jak również ich hierarchię, ustalone w oparciu o wykonaną identyfikację gospodarstw rolnych lub hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu.
  - 3) Liczba i rozmieszczenie punktów monitoringowych wód powierzchniowych oraz zasobności gleb i płytkich wód gruntowych podlegają corocznej ocenie i weryfikacji pod kątem potrzeb oceny jakości wód i wpływu rolnictwa na ich jakość.
2. monitoring stanu rolnictwa - w zakresie zmian dotyczących pogłowia zwierząt, struktury gospodarstw, struktury użytkowania gruntów, przeciętnej wielkości nawożenia mineralnego i organicznego, wyposażenia gospodarstw w infrastrukturę do magazynowania nawozów naturalnych oraz istotnych zmian w zakresie gospodarki wodno - ściekowej na obszarze obowiązywania programu.
    - 1) Na potrzeby monitoringu stanu rolnictwa na obszarze obowiązywania programu wykonuje się identyfikację gospodarstw rolnych lub hodowlanych mogących sta-

- nowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu.
- 2) W zakres danych charakteryzujących gospodarstwa rolne i hodowlane objęte identyfikacją wchodzi m.in.:
- a) numer identyfikacyjny w krajowym rejestrze urzędowym podmiotów gospodarki narodowej (REGON), jeżeli numer taki został nadany;
  - b) powierzchnia gospodarstwa rolnego, w tym identyfikatory oraz powierzchnie wchodzących w jego skład działek ewidencyjnych, na których położone są działki rolne;
  - c) dane umożliwiające identyfikację działek rolnych wchodzących w skład gospodarstwa rolnego, dotyczące w szczególności:
    - powierzchni działek rolnych wykazanej w hektarach,
    - lokalizacji działek rolnych, z podaniem numerów działek ewidencyjnych, na których są one położone,
    - sposobu wykorzystania działek;
  - d) dane charakteryzujące prowadzoną hodowlę z podaniem jej rodzaju oraz liczby, gatunków i grup produkcyjno - użytkowych hodowanych zwierząt;
  - e) dane dotyczące ilości, miejsca i sposobu zagospodarowania nawozów naturalnych, z uwzględnieniem pochodzenia i ilości nawozów naturalnych przyjmowanych z hodowli obcych lub przekazywanych do zagospodarowania poza własnym gospodarstwem;
  - f) dane dotyczące ilości i miejsca zastosowanych nawozów mineralnych;
  - g) dane dotyczące posiadanej infrastruktury technicznej do przechowywania nawozów naturalnych i pasz soczystych.
- 3) Gospodarstwa rolne lub hodowlane mogące stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze objętym programem podlegają monitoringowi stanu rolnictwa w czasie jego obowiązywania.
- 4) Jako mogące stanowić istotne źródło emisji związków azotu i podlegające monitoringowi kwalifikują się gospodarstwa spełniające jeden z poniższych warunków:
- a) łączna powierzchnia użytków rolnych gospodarstwa przewyższa 10 ha,
  - b) liczba zwierząt hodowlanych w gospodarstwie przewyższa 15 DJP,
  - c) użytki rolne gospodarstwa zlokalizowane są w bezpośrednim sąsiedztwie wód określonych rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu jako wrażliwe na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych.
- 5) Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu może w drodze decyzji zakwalifikować jako istotne źródło emisji związków azotu i objąć monitoringiem stanu rolnictwa również inne gospodarstwa, których działalność rolnicza w kontekście lokalnych uwarunkowań stanowi istotne zagrożenie dla jakości zasobów wodnych.
- 6) Dla przeprowadzenia niezbędnej identyfikacji jak i prowadzenia monitoringu stanu rolnictwa wszystkie gospodarstwa rolne i hodowlane, których użytki rolne znajdują się w granicach obszaru objętego programem, właściwe terytorialnie organy administracji oraz podległe im jednostki zobowiązane są do bezpłatnego udostępniania danych, określonych w pkt 2 powyżej.
- 7) Monitoring stanu rolnictwa przeprowadza się poprzez porównanie danych charakteryzujących zakwalifikowane gospodarstwa, uzyskanych z identyfikacji wykonanej na początku obowiązywania programu oraz jej kolejnych aktualizacji.
- 8) Identyfikacja gospodarstw spełniających warunki o których mowa w pkt 4 powyżej, wykonana zostanie najpóźniej w terminie 5 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzeki Sama. Dane zakwalifikowanych do monitoringu gospodarstw aktualizuje się nie rzadziej niż co 2 lata.
- 9) Monitoring stanu rolnictwa zakwalifikowanych gospodarstw realizowany będzie w oparciu o wszystkie dostępne dane, będące w posiadaniu jednostek biorących udział przy jego prowadzeniu, dokumentacje do których prowadzenia zobowiązane są gospodarstwa na podstawie niniejszego programu, wyniki przeprowadzanych kontroli oraz w miarę potrzeb o uzupełniającą ankietyzację.
- 10) Dane gospodarstw rolnych i hodowlanych objętych identyfikacją i monitoringiem opracowuje się w formie indywidualnych kart identyfikacyjnych.
- 11) Dane gospodarstw rolnych i hodowlanych ujęte w indywidualnych kartach identyfikacyjnych przetwarzają się w rejestrze prowadzonym w formie elektronicznej.
- 12) Dane indywidualne gospodarstw objętych identyfikacją i monitoringiem są dostępne stronom związanym z realizacją programu, określonym w Rozdziale V, tylko na potrzeby wykonywanych w ramach tego programu zadań.
- 13) W celu analizy efektów programu oraz zapewnienia danych do sprawozdawczości dane indywidualne gospodarstw objętych identyfikacją i monitoringiem gromadzi się dodatkowo przez 1 rok po okresie, w jakim gospodarstwo znajdowało się w granicach ustanowionego obszaru szczególnie narażonego.
- 14) Dane indywidualne gospodarstw objętych identyfikacją i monitoringiem gromadzi się i przetwarza w sposób zapewniający ich ochronę i zabezpieczenie przed ich utratą oraz nieuprawnionym dostępem do nich.

§5. Działania wspomagające.

1. Mając na względzie zapewnienie maksymalnej efektywności działań podejmowanych w ramach programu, podstawą ich realizacji tj. szczegółowego ustalenia zakresu i harmonogramu są szczegółowe informacje o źródłach i wielkości emisji związków azotu uzyskane z monitoringu stanu rolnictwa na obszarze obowiązywania programu.
2. Skuteczna realizacja programu wymaga udzielania maksymalnej pomocy zaangażowanym stronom. W związku z powyższym należy:
  - 1) udzielać priorytetowej pomocy finansowej na warunkach preferencyjnych:
    - a) rolnikom w zakresie przedsięwzięć związanych z realizacją wymagań programu,
    - b) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za edukację i doradztwo dla rolników,
    - c) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za monitoring skuteczności programu,
    - d) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za kontrolę rolniczych źródeł zanieczyszczenia,
    - e) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za prowadzenie monitoringu stanu rolnictwa gospodarstw rolnych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu;
  - 2) udzielać pomocy organizacyjnej i formalnej:
    - a) wszystkim stronom związanym z realizacją programu w zakresie dostępu do danych i materiałów

potrzebnych do realizacji programu oraz bezpłatnego ich udostępniania,

b) rolnikom w zakresie:

- zrzeszania się w związki i grupy producenckie, dla wspólnej realizacji zadań związanych z ochroną środowiska,
- pozyskiwania środków finansowych na realizację przedsięwzięć ochrony środowiska w gospodarstwie,
- pozyskiwania typowych projektów, opracowywania i uzgadniania dokumentacji związanej z budową urządzeń do gromadzenia i przechowywania nawozów naturalnych;

- 3) traktować działania inwestycyjne z zakresu sanitacji wsi w granicach obszaru objętego programem jako priorytetowe, od których pośrednio uzależniona jest wypadkowa ocena jakości wód, współdecydująca o ich ponadnormatywnej kwalifikacji i ustanowieniu obszaru zlewni rzeki Sama.

ROZDZIAŁ IV

Harmonogram rzeczowo - finansowy planowanych działań

1. Program zakłada realizację określonych zadań, których wykonanie w zdecydowanej większości wymaga przewidzenia określonych kwot w budżetach realizujących je jednostek. Zakładane koszty realizacji poszczególnych zadań, rozłożone na lata obowiązywania programu przedstawiają się następująco:

Lp.	Opis zadania	Suma	Lata			
			2004	2005	2006	2007
1	Identyfikacja i monitoring gospodarstw mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu	24.000	12.000	4.000	4.000	4.000
2	Edukacja rolników	12.000	3.000	3.000	3.000	3.000
3	Doradztwo i współpraca w zakresie wykonywania przez rolników bilansu składników mineralnych, planów nawożenia i prowadzeniu kart dokumentacyjnych	44.000	11.000	11.000	11.000	11.000
4	Monitoring skuteczności programu w zakresie środowiska glebowo – wodnego (monitoring specjalistyczny)	24.000	6.000	6.000	6.000	6.000
5	50% kosztów działań inwestycyjnych w zakresie budowy urządzeń do przechowywania nawozów naturalnych (po uwzględnieniu maksymalnego udziału rolników w wys. 50% kosztów)	97.000	0	32.000	32.000	33.000
	Razem	201.000	32.000	56.000	56.000	57.000

2. Źródłem finansowania realizacji zadań określonych w programie są środki własne podmiotów i jednostek, do których kieruje się określone obowiązki.
3. Z uwagi na ustawowy charakter programu, podmioty i jednostki, do których kieruje się określone obowiązki, mają prawo starać się o priorytetowe dofinansowanie na realizację określonych działań ze źródeł zewnętrznych a w szczególności ze wskazanych w Rozdz. V §1 pkt 14, 15 i 16.

ROZDZIAŁ V

Podmioty, do których skierowane są obowiązki ustalone w programie oraz dodatkowe obowiązki podmiotów korzystających ze środowiska

§1. Podmioty, do których są kierowane obowiązki ustalone w programie

Obowiązki określone w Rozdziale III kieruje się:

- 1) obowiązki, o których mowa w §1 ust. 1 - 7 - do podmiotów prowadzących działalność rolniczą w zakresie upraw rolnych, chowu lub hodowli zwierząt, ogrodnictwa lub warzywnictwa w granicach obszaru objętego programem;
- 2) obowiązki, o których mowa w §2 ust. 1 pkt 1, ust. 2 pkt 1 i 2 - do Burmistrza Miasta i Gminy Szamotuły;
- 3) obowiązki, o których mowa w §2 ust. 1 pkt 2, ust. 2 pkt 3 - do Krajowego Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w Poznaniu;
- 4) obowiązki, o których mowa w §2 ust. 1 pkt 3 i 4, ust. 2 pkt 4 i 5 - do Wielkopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Poznaniu;
- 5) obowiązki, o których mowa w §3 ust. 1 pkt 1 - do:
  - a) Burmistrza Miasta i Gminy Szamotuły - w pełnym zakresie, zgodnie z art. 379 i 380 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - b) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu - w zakresie kompetencji;
- 6) obowiązki, o których mowa w §3 ust. 1 pkt 2 i 3 - do Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Poznaniu;
- 7) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 lit. a - do Stacji Chemiczno - Rolniczej w Poznaniu;
- 8) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 lit. b - do Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Poznaniu;
- 9) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 lit. c - do Wojewódzkiej Stacji Sanitarno - Epidemiologicznej w Poznaniu;
- 10) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 pkt 3 - do:
  - a) jednostek realizujących monitoring w ramach §4 ust. 1 lit. a, b,
  - b) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu;
- 11) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 1 i 3 - Burmistrza Miasta i Gminy Szamotuły w zakresie:
  - identyfikacji gospodarstw rolnych i hodowlanych w granicach obszaru objętego programem,
  - kwalifikacji gospodarstw jako istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu zgodnie z warunkami identyfikacji, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 4 i 5,
  - prowadzenie indywidualnych kart identyfikacyjnych gospodarstw,
  - pozyskiwania danych i materiałów na potrzeby identyfikacji i monitoringu stanu rolnictwa oraz wizualizacji przebiegu i wyników programu;przy pomocy:
  - a) Wielkopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Poznaniu, Krajowego Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w Poznaniu, Stacji Chemiczno - Rolniczej w Poznaniu w zakresie:
    - kwalifikacji gospodarstw jako istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu zgodnie z warunkami identyfikacji, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 4 i 5,
    - udostępniania danych na potrzeby identyfikacji i monitoringu stanu rolnictwa, pozyskiwanych w ramach prowadzonej działalności;
  - b) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w zakresie:
    - prowadzenia elektronicznego rejestru indywidualnych kart identyfikacyjnych gospodarstw,
    - przetwarzania danych o gospodarstwach objętych identyfikacją i monitoringiem stanu rolnictwa,
    - wizualizacji przebiegu i wyników programu;
- 12) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 10 - do jednostek realizujących monitoring w ramach §4 ust. 2 pkt 1 i 3;
- 13) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 11- do Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu;
- 14) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 1 b, c - do Wojewody województwa wielkopolskiego - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania;
- 15) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 1 a, b, c - do:
  - a) Marszałka województwa wielkopolskiego - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, w tym również środków Unii Europejskiej, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania,
  - b) Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa Oddział Wielkopolski - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, w tym również środków Unii Europejskiej, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania,

- c) Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA) - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, w tym również środków Unii Europejskiej, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania,
  - d) Gminnego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szamotułach, zgodnie z art. 406 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - e) Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Powiatu Szamotulskiego, zgodnie z art. 406, oraz art. 407 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - f) Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu, zgodnie z art. 406, art. 407 oraz art. 409 ustawy Prawo ochrony środowiska;
- 16) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 1 d, e - do:
- a) Gminnego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szamotułach, zgodnie z art. 406 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - b) Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Powiatu Szamotulskiego, zgodnie z art. 406, oraz art. 407 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - c) Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu, zgodnie z art. 406, art. 407 oraz art. 409 ustawy Prawo ochrony środowiska;
- 17) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 2 - do:
- a) Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi,
  - b) Marszałka i Wojewody województwa wielkopolskiego oraz wszystkich podległych im struktur i jednostek,
  - c) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu;
- 18) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 3 - do:
- a) Zarządu Gminy Szamotuły,
  - b) Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu,
  - c) Gminnego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szamotułach oraz Powiatowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej Powiatu Szamotulskiego.
- §2.** Dodatkowe obowiązki podmiotów korzystających ze środowiska.
1. Właściciele lub użytkownicy ferm hodowlanych, podlegający obowiązkowi uzyskania pozwolenia zintegrowanego, zgodnie z wymaganiami określonymi w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych lub środowiska jako całości lub zgodnie z tzw. Dyrektywą IPPC (dyrektywa Rady Nr 96/61/WE w sprawie zintegrowanego zapobiegania i zmniejszania zanieczyszczeń) zobowiązani są do:
    - 1) prowadzenia pomiarów wielkości emisji oraz poziomów substancji i energii w środowisku,
    - 2) przekazywania, ze wskazaną częstotliwością, wyników prowadzonych pomiarów oraz informacji dotyczących przestrzegania wymagań określonych w posiadanych pozwoleniach,
    - 3) dokumentowania i przekazywania informacji o sposobie gospodarowania nawozami naturalnymi, organicznymi i mineralnymi.
  2. Informacje, o których mowa w ust. 1 pkt 2 i 3, przekazuje się Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w terminie do końca stycznia za każdy ubiegły rok obowiązywania programu oraz w ciągu 1 miesiąca po zakończeniu programu.

ROZDZIAŁ VI

Sposób kontroli oraz dokumentowania realizacji programu

Sposób kontroli oraz dokumentowania realizacji programu działań na obszarze szczególnie narażonym, z którego odpływ azotu ze źródeł rolniczych do wód wrażliwych należy ograniczyć jest podporządkowany wymaganiom Dyrektywy 91/676/EWG a opisany w aktualnych wytycznych do opracowania sprawozdań przez państwa członkowskie.

1. Organem sprawozdawczym z realizacji przez Polskę programów działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych jest Minister Środowiska, którego w tym zakresie na obszarze regionu wodnego Warty reprezentuje Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu.
2. Dla celów kontrolnych i sprawozdawczych realizacji programu należy prowadzić następującą dokumentację:
  - 1) Burmistrz Miasta i Gminy Szamotuły:
    - a) rejestr przeprowadzonych działań propagandowych,
    - b) rejestr przeprowadzonych kontroli - zawierający daty kontroli, nazwiska kontrolowanych i kontrolujących, wyniki kontroli,
    - c) wykaz zrealizowanych inwestycji w zakresie sanitacji wsi i budowy oczyszczalni ścieków na obszarze objętym programem.
  - 2) Starosta Szamotulski - rejestr złożonych zawiadomień i wydanych pozwoleń na budowę obiektów służących magazynowaniu płynnych i stałych odchodów zwierzęcych i pasz soczystych.
  - 3) Wielkopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Poznaniu:
    - a) rejestr prowadzonych szkoleń - zawierający terminy szkoleń, lokalizację, nazwiska wykładowców, ilość rolników; załącznik stanowią listy obecności i programy szkoleń,
    - b) rejestr realizowanych działań doradczych dla rolników.
  - 4) Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu:

- a) rejestr przeprowadzanych badań monitoringowych wód powierzchniowych, zawierający właściwy metodologicznie opis realizowanych badań oraz ich wyniki i analizę.
  - b) rejestr przeprowadzonych kontroli - zawierający daty kontroli, nazwiska kontrolowanych i kontrolujących, wyniki kontroli.
- 5) Stacja Chemiczno - Rolnicza w Poznaniu oraz Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Poznaniu - rejestr przeprowadzonych badań monitoringowych, zawierający właściwy metodologicznie opis realizowanych badań oraz ich wyniki i analizę.
3. Wymienione w ust. 2 informacje, wraz ze sprawozdaniem z realizacji poszczególnych zadań, wskazane jednostki przekazują Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu do końca stycznia za każdy ubiegły rok obowiązywania programu oraz w ciągu 1 miesiąca po zakończeniu programu.
  4. Zakres, forma jak i harmonogram przekazywania Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu informacji na cele sprawozdawcze z realizacji programu może ulec zmianie w zależności od aktualnych wymagań.

1173

ROZPORZĄDZENIE DYREKTORA REGIONALNEGO ZARZĄDU GOSPODARKI WODNEJ W POZNANIU

z dnia 31 marca 2004 r.

w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzek Samica Stęszewska i Mogilnica

Na podstawie art. 47 ust. 7 oraz art. 92 ust. 2 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz.U. Nr 115 poz. 1229 zm.: Dz.U. z 2001 r.: Nr 154 poz. 1803, z 2002 r.: Nr 113 poz. 984, Nr 130 poz. 1112, Nr 233 poz. 1957 i Nr 238 poz. 2022 oraz z 2003 r.: Nr 80 poz. 717, Nr 165 poz. 1592, Nr 190 poz. 1865 i Nr 228 poz. 2259) zarządza się co następuje:

§1. 1. Wprowadza się „Program działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzek Samica Stęszewska i Mogilnica” określonego rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażo-

nych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć (Dz.U. Woj. Wielkopolskiego Nr 192 poz. 3568), zwany dalej „programem”. Program stanowi załącznik do rozporządzenia.

2. Okres realizacji programu ustala się na 4 lata począwszy od dnia wejścia rozporządzenia w życie.

§2. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Dyrektor
(-) mgr inż. Janusz Wiśniewski

Załącznik
do rozporządzenia Dyrektora Regionalnego
Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu
z dnia 31 marca 2004 r.
w sprawie programu działań mających na celu
ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych
dla obszaru zlewni rzek Samica Stęszewska i Mogilnica

PROGRAM DZIAŁAŃ MAJĄCYCH NA CELU OGRANICZENIE ODPLYWU AZOTU ZE ŹRÓDEŁ ROLNICZYCH DLA OBSZARU ZLEWNI RZEK SAMICA STĘSZEWSKA I MOGILNICA

określonego rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć

ROZDZIAŁ I

Obszar objęty zakresem obowiązywania programu

Program obejmuje obszar szczególnie narażony zlewni rzek Samica Stęszewska i Mogilnica, z którego odpływ azotu ze źródeł rolniczych do wód należy ograniczyć obejmujący obszar hydrograficzny zlewni rzeki Samica Stęszewska (od źródeł do Jeziora Niepruszewskiego wraz z Jeziorem Niepruszewskim) oraz rzeki Mogilnica (od ujścia Mogilnicy Wschodniej w km 32,4 do ujścia Mogilnicy Zachodniej w km 25,6 wraz ze zlewnią dopływu Mogilnica Wschodnia), o powierzchni 162,6 km².

Uwzględniając podział administracyjny obszar zlewni rzek Samica Stęszewska i Mogilnica znajduje się na terenie województwa wielkopolskiego, powiatów poznańskiego, szamotulskiego i nowotomyskiego oraz gmin: Buk, Dopiewo, Duszniki, Opalenica.

Szczegółowy opis granicy obszaru zlewni rzek Samica Stęszewska i Mogilnica oraz jego przedstawienie na mapach regionu wodnego Warty i poszczególnych gminy zawiera rozporządzenie Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu z dnia 2 grudnia 2003 r. w sprawie określenia wód wrażliwych na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszarów szczególnie narażonych, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć (Dz.U. Woj. Wielkopolskiego Nr 192 poz. 3568).

ROZDZIAŁ II

Naruszone standardy jakości środowiska

Na obszarze zlewni rzek Samica Stęszewska i Mogilnica jakość wód powierzchniowych nie odpowiada wymaganym standardom.

Źródłowy odcinek Samicy Stęszewskiej, powyżej Jeziora Niepruszewskiego, charakteryzuje się dużym zanieczyszczeniem związkami azotu koncentracja azotu ogólnego jest dwa razy większa od wartości dopuszczalnej, stężenie azotanów

i fosforu ogólnego osiąga wartości graniczne (dane z 1998 r.). Również Jezioro Niepruszewskie (powierzchnia 242,3 ha, pojemność 7.578,3 tys. m³), przez które przepływa Samica Stęszewska, jest silnie zeutrofizowane - stężenie azotu ogólnego przekracza normy nawet o 300%, chlorofilu - o 190%.

Obszar zlewni Samicy Stęszewskiej to teren typowo rolniczy. Zdecydowaną przewagę na obszarze gmin położonych w zlewni cieką mają grunty orne (średnio 76,4%). Poziom nawożenia mineralnego należy do najwyższych w kraju. Przyczynę eutrofizacji stanowią głównie spływy związków biogenych z otaczających pól uprawnych. Dodatkowo w pobliżu Jeziora Niepruszewskiego znajdują się duże gospodarstwa rolne (64,3% gruntów ornych i 18 % łąk w zlewni bezpośredniej), sytuację pogarsza dodatkowo wysoka podatność zbiornika na degradację.

W przypadku zlewni rzeki Mogilnicy sytuacja najgorzej się przedstawia dla Mogilnicy Wschodniej, gdzie już na odcinku źródłowym ma miejsce zjawisko eutrofizacji (niemal dwukrotne przekroczenie wartości granicznych w przypadku fosforu ogólnego). Porównanie badań przeprowadzonych w latach 1995 i 2000 pozwala stwierdzić, że jakość wód Mogilnicy Wschodniej ulega poprawie, ale nieznacznej - wciąż występuje duże obciążenie związkami azotu przekraczające wartości dopuszczalne.

Podobnie sytuacja wygląda na środkowym odcinku Mogilnicy - zjawisko eutrofizacji występuje już powyżej ujścia Mogilnicy Wschodniej. Ładunki zanieczyszczeń wnoszone z wodami Mogilnicy Wschodniej jeszcze pogarszają jakość (przekroczenie norm o 95% w przypadku azotu ogólnego i aż o 1100% w przypadku fosforu ogólnego).

Na wytypowanym obszarze przewagę stanowią grunty orne (średnio 72,6 % powierzchni gminy położonej w zlewni). Duża jest również obsada zwierząt gospodarskich - rzędu 1,08 DJP/ha użytków rolnych.

ROZDZIAŁ III

Podstawowe kierunki i zakres działań niezbędnych do przywracania standardów środowiska

Celem programu jest poprawa naruszonych standardów środowiska i przywracanie wymaganych standardów jakości wód powierzchniowych.

W czasie realizacji pierwszego czteroletniego okresu obowiązywania programu będzie ukierunkowany na eliminowanie błędów występujących podczas stosowania nawozów, poprzez wdrożenie do obowiązkowego stosowania przez rolni-

ków określonych środków zaradczych. Dla realizacji założonych celów, niezbędne są działania wspomagające realizację zadań kierowanych do rolników, służb doradczych, jednostek szkoleniowych i jednostek kontrolnych oraz monitoringowych.

Na podstawie powyższych założeń, program dla danego obszaru wrażliwego obejmuje następujące kierunki:

- 1) poprawa praktyki rolniczej, obejmująca środki zaradcze związane z poprawą procesów nawożenia, gospodarki nawozami i gospodarki gruntami w gospodarstwach rolnych;
- 2) uwrażliwienie rolników na zaistniałe problemy środowiskowe poprzez ich edukację i doradztwo, obejmujące działania związane ze szkoleniem rolników w zakresie dobrej praktyki rolniczej;
- 3) stałe diagnozowanie zagrożeń wynikających z zanieczyszczenia poprzez kontrolę rolniczych źródeł zanieczyszczenia, obejmujące działania związane z kontrolą wypełniania przez rolników obowiązków wynikających z programu;
- 4) monitoring skuteczności programu, umożliwiający oszacowanie efektów zastosowanych środków zaradczych w okresie czteroletnim i podjęcie decyzji dotyczących dalszych działań na terenie wyznaczonego obszaru szczególnie narażonego, obejmujący monitoring stanu rolnictwa umożliwiający stałą optymalizację efektywności wdrażanych obowiązkowych środków zaradczych oraz monitoring ich efektów na stan zasobności profilu glebowego na obszarze programu działania i jakość wód powierzchniowych w punktach charakteryzujących wpływ rolnictwa na

zanieczyszczenie wód związkami azotu ze źródeł rolniczych;

- 5) działania wspomagające wraz z zapewnieniem możliwego wsparcia, od którego zależy realizacja i efekt programu.

Określone w programie środki zaradcze wynikają z następujących przepisów prawa:

- 1) ustawa z dnia 26 lipca 2000 r. o nawozach i nawożeniu (Dz.U. Nr 89, poz. 991);
- 2) rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 czerwca 2001 r. w sprawie szczegółowego sposobu stosowania nawozów oraz prowadzenia szkoleń z zakresu ich stosowania (Dz.U. Nr 60, poz. 616);
- 3) rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych (Dz.U. z 2003 r. Nr 4, poz. 44).

51. Poprawa praktyki rolniczej.

1. Okresy, w których nie wolno stosować nawozów.

- 1) Nawozy nie mogą być stosowane w okresach i w warunkach, gdy zawarte w nich składniki mineralne, szczególnie związki azotu, narażone są na wymywanie do wód gruntowych lub zmywanie do wód powierzchniowych powodując ich zanieczyszczenie.
- 2) Wprowadza się ograniczenia stosowania nawozów w okresach:

Uwarunkowania	Nawozy organiczne (w tym nawozy naturalne)		Nawozy azotowe mineralne
	Płynne (gnojowica, gnojówka)	Stałe (obornik)	
Gleby nie uprawiane	cały rok	cały rok	cały rok
Gleby uprawiane bez względu na przebieg pogody i stan gleby	1 XII – 28 II	1 XII – 28 II	1 X – 28 II
Zboża ozime	Pogłównie	pogłównie	od 20 VI do zbioru
Zboża jare	Pogłównie	pogłównie	od 20 VI do zbioru
Rzepak	Pogłównie ¹⁾	pogłównie	1 IX – 30 IX od 1 V do zbioru
Buraki cukrowe i pastewne	Pogłównie	pogłównie	od 1 VI do zbioru
Ziemniaki	Pogłównie ¹⁾	pogłównie	od początku kwitnienia do zbioru
Kukurydza	Pogłównie ¹⁾	pogłównie	od 1 VII do zbioru
Strączkowe	Pogłównie	pogłównie	w całym okresie wegetacji roślin
Motylkowe wieloletnie	Pogłównie	pogłównie	cały rok
Łąki	1 XII - 28 II od 1 VII do ostatniego pokosu	1 XII - 28 II od 1 IV do ostatniego pokosu	1 I - 28 II 15 VII – 31 XII
Pastwiska	1 XII - 28 II od 1 V do ostatniego wypasu	1 XII - 28 II od 1 IV do ostatniego wypasu	1 I - 28 II 15 VIII – 31 XII

- 1) dopuszczalne jest stosowanie pogłównie wiosną w międzyrzędzia jedynie przy aplikowaniu dogłębnym specjalnym sprzętem: rzepak - do 15 IV; ziemniaki - do 20 V; kukurydza - do 30 VI.

2. Dawki i sposoby nawożenia.

Z uwagi na fakt, że przedawkowanie nawozu w stosunku do zapotrzebowania upraw, powoduje straty składników nawozowych (azotu, fosforu), które spływają do wód powodując ich zanieczyszczenie należy:

- 1) dawki nawozowe ustalać na podstawie potrzeb nawozowych upraw, przy uwzględnieniu takich czynników

jak: potencjał samego pola, sposoby uprawy pola, ilość azotu dostarczanego przez glebę oraz pochodzącego z nawozów naturalnych i mineralnych, mając na uwadze dopuszczalną roczną dawkę nawozu naturalnego odpowiadającą 170 kg azotu całkowitego na 1 ha użytków rolnych;

- 2) dostosować obsadę zwierząt do możliwości wykorzystania nawozów naturalnych lub zabezpieczyć odbiór nadwyżki ilości tych nawozów;
  - 3) prowadzić nawożenie w optymalnych terminach, według opracowanych harmonogramów i w dawkach dostosowanych do stadium rozwoju nawożonych roślin;
  - 4) stosować nawozy naturalne i mineralne równomiernie na powierzchni pól oraz w podzielonych dawkach w zależności od stadium rozwoju roślin;
  - 5) unikać stosowania nawozów azotowych w późnym okresie wzrostu i rozwoju roślin;
  - 6) przy ustalaniu dawek nawozów na pastwiska, brać pod uwagę ilość składników pozostawianych przez zwierzęta w formie odchodów;
  - 7) na polach o dużym nachyleniu (większym niż 10%) unikać stosowania nawozów łącznie ze środkami ochrony roślin, nawet jeżeli pozwalają na to instrukcje stosowania tych środków;
  - 8) przy stosowaniu płynnych nawozów organicznych dawkować je w ten sposób, żeby maksymalna jednorazowa dawka nie przekraczała 50 m³/ha.
3. Stosowanie nawozów na glebach podmokłych, zalanych, zamrzniętych i pokrytych śniegiem.
- 1) Na glebach zamrzniętych powierzchniowo można stosować nawozy, jeżeli uzasadniają to względy organizacyjne lub agrotechniczne. Dotyczy to w szczególności pierwszej, wiosennej dawki nawozów azotowych na uprawach roślin ozimych.
  - 2) Na glebach o poziomie wody gruntowej znajdującej się płycej niż 1,2 m od powierzchni terenu nie należy stosować nawozów naturalnych w formie płynnej.
  - 3) Na gleby o wysokim poziomie wody gruntowej pod trwałymi użytkami zielonymi nawozy mineralne, a szczególnie azotowe i potasowe, należy stosować w sposób dawkowany, po każdym pokosie (przepasieniu).
4. Nawożenie pól w pobliżu cieków i zbiorników wodnych oraz ograniczanie zanieczyszczeń azotanami w strefach ochrony wód.
- 1) Zabieg nawożenia należy prowadzić przy sprzyjającym kierunku wiatru, zapobiegającym znoszeniu cząstek lub kropli nawozu na powierzchnię wody czy obszaru chronionego.
  - 2) Mycie rozsiewaczy nawozów i opryskiwaczy nie może się odbywać w pobliżu wód powierzchniowych czy stref ochrony wód. Wodę z mycia sprzętu należy

równomiernie rozlać po powierzchni przeznaczonej do nawożenia, oddalonej o co najmniej 20 m od brzegów zbiorników i cieków wodnych.

- 3) Pastwiska znajdujące się w bezpośrednim sąsiedztwie linii brzegowej wód powierzchniowych nie powinny być obciążone zbyt dużą liczbą zwierząt.
  - 4) Nie wolno lokalizować wodopojów bezpośrednio na zbiorniku lub cieku wodnym.
5. Użytkowanie gruntów i organizacja produkcji na użytkach rolnych.

Ryzyko zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi z uprawianych gleb powinno być postrzegane w ogólnym kontekście gospodarki gruntami, w skali zarówno całego gospodarstwa jak i na poziomie konkretnego pola. Wobec powyższego należy stosować się do poniższych zasad.

- 1) Użytkowanie gruntów powinno być dostosowane do warunków naturalnych, w których zlokalizowane jest gospodarstwo, a organizacja produkcji rolniczej powinna opierać się na płodozmianie.
  - 2) Na terenach równinnych około 60% powierzchni gruntów ornych powinno pozostawać przez cały rok pod okrywą roślinną.
  - 3) Racjonalny płodozmian powinien obejmować 3 - 4 gatunki roślin na glebach lekkich i 4 - 5 gatunków na glebach cięższych.
  - 4) W ogniwie zmianowania rośliny ozime/rośliny jare zaleca się stosować międzyplony.
  - 5) Część gruntów w gospodarstwie może być okresowo ugorowana lub odłogowana, ale pod stałą okrywą roślinną. Okrywa musi być pielęgnowana, w przypadku traw przynajmniej raz do roku koszona.
  - 6) Trwałe użytki zielone o zdegradowanej runi powinny być odnawiane.
  - 7) Tylko wyjątkowo można stosować przeoranie darni i ponowny obsiew użytku zielonego.
  - 8) Użytków zielonych położonych w pobliżu zabudowań inwentarskich nie można traktować jako stałych wybiegów dla zwierząt.
  - 9) Na polach o dużym nachyleniu (większym niż 10%) gleby należy utrzymywać w dobrej strukturze, a przede wszystkim należy zapobiegać ich zagęszczeniu i zaskorupieniu.
  - 10) Na gruntach ornych o dużym nachyleniu (większym niż 10%) wszystkie zabiegi uprawowe należy prowadzić w kierunku poprzecznym do nachylenia pola.
6. Magazynowanie nawozów naturalnych oraz pasz soczystych.

Bezpośrednie odprowadzanie na grunty nawozów naturalnych w postaci płynnej (gnojowicy) i stałej (obornika) z budynków gospodarskich uniemożliwia zachowanie okresów, kiedy stosowanie nawożenia jest niewskazane i powoduje zanieczyszczenia wód poprzez spływanie lub przesiąkanie, wobec czego należy:

- 1) wszystkie powstające w gospodarstwie płynne i stałe odchody zwierzęce i odpady przechowywać w specjalnych, szczelnych zbiornikach lub na płytach;
  - 2) eliminować przechowywanie obornika w przyzmacach polowych bezpośrednio na gruncie;
  - 3) zapewnić pojemność płyt gnojowych, umożliwiającą gromadzenie i przechowywanie obornika przynajmniej w okresach objętych zakazem nawożenia lub okresach, kiedy nawożenie zgodnie z ustalonym planem nawożenia nie będzie realizowane; zaleca się zapewnienie powierzchni umożliwiającej gromadzenie 6 - miesięcznej produkcji nawozu;
  - 4) zapewnić pojemność zbiorników na gnojowicę i na gnojówkę, umożliwiającą przechowywanie minimum 4 - miesięcznej lub zalecanej 6 - miesięcznej produkcji tych nawozów;
  - 5) zapewnić szczelność zbiorników na płynne odchody zwierzęce oraz bezodpływowych zbiorników do gromadzenia nieczystości ciekłych;
  - 6) zabezpieczyć podłogi pomieszczeń inwentarskich i płyty gnojowe przed przenikaniem wycieków do gruntu i zaopatrzyć w instalacje odprowadzające wycieki do zbiorników na gnojówkę lub gnojowicę;
  - 7) stosować utwardzenie wybiegów i innych miejsc przebywania zwierząt, z możliwością odprowadzenia wód opadowych z tych miejsc do zbiornika na płynne odchody zwierzęce;
  - 8) nie odprowadzać substancji pochodzących z domowych instalacji sanitarnych do zbiornika na gnojowicę lub gnojówkę;
  - 9) wszystkie produkowane w gospodarstwie pasze soczyste przechowywać w specjalnych zbiornikach (silosach) lub na płytach, wyposażonych w studzienki zbierające wyciekające soki;
  - 10) eliminować przyzmy kiszonkowe sporządzane bezpośrednio na gruncie.
7. Dokumentacja prowadzona w gospodarstwach.
- 1) Racjonalne podejście do nawożenia w gospodarstwie rolnym powinno uwzględniać różnorodność sytuacji (rodzaj gleby, rodzaje upraw), w jakiej znajdują się poszczególne pola. Umożliwia to nie tylko ograniczenie zanieczyszczenia wód azotanami, lecz poprawia ekonomikę gospodarstwa. Wobec powyższego we wszystkich gospodarstwach rolnych i hodowlanych należy prowadzić następujące dokumenty:
    - a) roczny bilans azotu;
    - b) roczny plan nawozowy, polegający na prawidłowym rozdziale nawozów naturalnych, organicznych, organiczno-mineralnych i mineralnych pod poszczególne rośliny plodozmianu, uwzględniając ich zapotrzebowanie na podstawowe makroskładniki (N, P, K) oraz zasobność gleb w przyswajalne składniki pokarmowe;
    - c) karty dokumentacyjne pól.
  - 2) karty dokumentacyjne pól powinny zawierać dane:
    - a) numer ewidencyjny działki, na której położone jest pole,
    - b) powierzchnia pola,
    - c) rodzaj uprawy i dane o uzyskanych plonach,
    - d) daty nawożenia,
    - e) objętości i ilości zastosowanych związków azotu z określeniem ich pochodzenia:
      - nawozy naturalne, w tym odchody zwierzęce,
      - nawozy organiczne, w tym odpady, komposty,
      - mineralne nawozy azotowe.
  - 3) Bilanse azotu i plany nawozowe należy opracowywać zgodnie z załącznikiem nr 2 do rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać programy działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych.
  - 4) Dokumenty wymienione w pkt 1 właściciele lub użytkownicy gospodarstw rolnych i hodowlanych zobowiązani są przechowywać w czasie obowiązywania programu i przez okres nie krótszy niż 1 rok po jego zakończeniu.
- §2. Edukacja i doradztwo dla rolników.**
1. Powodzenie realizacji programu uzależnione jest od świadomości wszystkich stron zaangażowanych w jego realizację, wobec czego należy prowadzić:
    - 1) szeroką akcję informacyjną o programie w gminach objętych programem i skierowaną do:
      - a) społeczeństwa właściwych gmin,
      - b) wszystkich instytucji wspierających realizację programu,
      - c) wszystkich sołtysów i przedstawicieli organizacji rolniczych;
    - 2) obowiązkowe szkolenia dla właściwych terytorialnie doradców rolnych, szkolących rolników w zakresie realizacji programu;
    - 3) obowiązkowe szkolenia dla rolników w zakresie:
      - a) podniesienia poziomu świadomości społecznej w zakresie istnienia i ważności problemu zanieczyszczeń ze źródeł rolniczych,
      - b) identyfikacji potencjalnych źródeł zanieczyszczenia z gospodarstw,
      - c) wypracowania wśród rolników umiejętności samodzielnego rozpoznawania, oceny i likwidacji zanieczyszczeń na terenie własnego gospodarstwa rolnego,
      - d) promocji i wdrażania dobrych praktyk rolniczych, szczególnie tych wynikających z Rozdz. III §1 programu,

- e) sporządzania bilansu azotu, tworzenia planów nawozowych i prowadzenia kart dokumentacyjnych pól;
  - 4) specjalistyczne doradztwo dla rolników, w zakresie:
    - a) sporządzania bilansu azotu, tworzenia planów nawozowych i prowadzenia kart dokumentacyjnych pól,
    - b) gospodarowania nawozami naturalnymi (odchodami zwierzęcymi),
    - c) właściwego urządzania przyzmi kiszonkowych,
    - d) stosowania właściwych systemów płodozmianu,
    - e) racjonalnego nawożenia.
2. Mając na uwadze realizację powyższych zadań, jednostki odpowiedzialne za ich przeprowadzenie:
- 1) rozpowszechnią w terminie 2 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzek Samica Stęszewska i Mogilnica zwyczajowych lokalnych środkach przekazu informacji o:
    - a) objęciu obszaru gminy lub jej części programem i o wynikających z tego faktu konsekwencjach,
    - b) planowanych szkoleniach;
  - 2) zorganizują, najpóźniej w terminie 2 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzek Samica Stęszewska i Mogilnica, spotkanie informacyjne dla wszystkich instytucji wspierających realizację programu oraz wszystkich sołtysów i przedstawicieli organizacji rolniczych w całej gminie.

Na spotkaniu tym należy w szczególności:

    - a) omówić Kodeks Dobrej Praktyki Rolniczej,
    - b) zaprezentować działania zaradcze wynikające z programu,
    - c) omówić zadania instytucji wspomagających,
    - d) omówić zasady identyfikacji działalności rolniczej gospodarstw znajdujących się w granicach objętych programem i wynikających z nich zagrożeń;
  - 3) zorganizują, najpóźniej w terminie 5 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru zlewni rzek Samica Stęszewska i Mogilnica, obowiązkowe szkolenia dla właściwych terytorialnie doradców rolnych, szkolących rolników w zakresie realizacji programu;
  - 4) przygotują, w terminie 2 miesięcy od zakończenia identyfikacji gospodarstw rolnych i hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu, czteroletni plan obowiązkowych szkoleń dla rolników przy następujących założeniach:
    - a) szkolenia muszą odbywać się co roku i obejmować użytkowników wszystkich gospodarstw znajdujących się w granicach objętych programem,
    - b) program szkoleń musi odpowiadać wytycznym Ministerstwa Środowiska dotyczącym prowadzenia szkoleń z zakresu upowszechniania dobrej praktyki rolniczej w kontekście wdrażania dyrektywy 91/676/EWG,
    - c) szkolenia będą organizowane w sezonie jesienno-zimowym tj. od 1 listopada do 30 marca.
  - 5) przygotują, w terminie 2 miesięcy od zakończenia identyfikacji gospodarstw rolnych i hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu, wytyczne organizacji i realizacji systemu doradztwa dla gospodarstw rolnych i hodowlanych objętych programem, uwzględniające realizację zadań wymienionych w pkt 4 powyżej.
- 53. Kontrola rolniczych źródeł zanieczyszczenia.**
1. Wdrażanie programu na terenie obszaru zlewni rzek Samica Stęszewska i Mogilnica podlega kontroli. W tym celu, na obszarze objętym programem należy kontrolować:
    - 1) gospodarstwa w zakresie przestrzegania warunków prowadzenia działalności rolniczej i hodowlanej, wprowadzonych jako obowiązujące na podstawie programu oraz wynikające z innych obowiązujących aktów prawnych;
    - 2) gospodarstwa rolne i hodowlane powodujące szkodliwą dla zasobów wodnych emisję azotu, szczególnie w wyniku niewłaściwego magazynowania i zagospodarowania nawozów naturalnych, niezgodnego z warunkami ich rolniczego wykorzystania na własnych lub cudzych użytkach rolnych lub ich zagospodarowania jako odpadu;
    - 3) przynajmniej 1 raz w okresie obowiązywania programu wszystkie fermy hodowlane, podlegające obowiązkowi uzyskania pozwolenia zintegrowanego - zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych lub środowiska jako całości lub tzw. dyrektywą IPPC (dyrektywą Rady Nr 96/61/WE) w sprawie zintegrowanego zapobiegania i zmniejszania zanieczyszczeń. W przypadku stwierdzenia przekroczenia obowiązujących przepisów lub standardów, kontrole należy powtórzyć zgodnie z obowiązującą procedurą Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska.

W trakcie kontroli sprawdzeniu podlega m.in.:

- 1) prowadzenie dokumentacji, do której prowadzący gospodarstwo jest zobowiązany na podstawie niniejszego programu oraz saldo bilansu azotu za ubiegły rok;
  - 2) aktualność danych dotyczących powierzchni i struktury użytków rolnych;
  - 3) aktualność danych charakteryzujących typ hodowli oraz ilość i rodzaj hodowanych zwierząt;
  - 4) wyposażenie gospodarstw w infrastrukturę do przechowywania nawozów naturalnych i pasz soczystych;
  - 5) zgodność warunków przechowywania nawozów naturalnych w gospodarstwie z obowiązującymi wymogami;
  - 6) stosowanie się do ograniczeń okresów nawożenia określonych w programie oraz dawek nawożenia określonych w planach nawozowych;
  - 7) sposób zagospodarowania nadwyżek nawozów naturalnych, których ilość przekracza możliwości ich rolniczego wykorzystania na własnych użytkach rolnych;
  - 8) umowy na przekazanie lub przyjęcie nadwyżek nawozów naturalnych do rolniczego wykorzystania.
3. Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu może, biorąc pod uwagę obowiązujące go wymagania, uszczegółowić zakres wykonywania kontroli i formę opracowywania ich wyników, umożliwiające mu, jako organowi wprowadzającemu program, jednolite opracowanie i przygotowanie sprawozdań w tym zakresie.

§4. Monitoring skuteczności programu.

Dla oceny skuteczności programu należy prowadzić:

1. monitoring efektów realizacji programu w zakresie:

- a) zasobności gleb i płytkich wód gruntowych w profilu glebowym z częstotliwością jeden raz do roku - zgodnie z metodyką Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa,
  - b) oceny stanu i jakości wód powierzchniowych - zgodnie z metodyką Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska,
  - c) oceny jakości wód podziemnych, pobieranych do zaopatrzenia ludności w wodę do spożycia - zgodnie z metodyką Państwowej Inspekcji Sanitarnej;
- 1) Jednostka odpowiedzialna za prowadzenie monitoringu zasobności gleb i płytkich wód gruntowych w profilu glebowym przygotowuje projekt w tym zakresie w terminie 2 miesięcy od zakończenia identyfikacji gospodarstw rolnych lub hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu.
  - 2) Liczba punktów sieci oraz zakres monitoringu zasobności gleb i płytkich wód gruntowych w profilu glebowym powinny uwzględniać zarówno potrzeby, jak również ich hierarchię, ustalone w oparciu o wykonaną identyfikację gospodarstw rolnych lub hodowlanych

mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu.

- 3) Liczba i rozmieszczenie punktów monitoringowych wód powierzchniowych oraz zasobności gleb i płytkich wód gruntowych podlegają corocznej ocenie i weryfikacji pod kątem potrzeb oceny jakości wód i wpływu rolnictwa na ich jakość.
2. monitoring stanu rolnictwa - w zakresie zmian dotyczących pogłowia zwierząt, struktury gospodarstw, struktury użytkowania gruntów, przeciętnej wielkości nawożenia mineralnego i organicznego, wyposażenia gospodarstw w infrastrukturę do magazynowania nawozów naturalnych oraz istotnych zmian w zakresie gospodarki wodno - ściekowej na obszarze obowiązywania programu.
- 1) Na potrzeby monitoringu stanu rolnictwa na obszarze obowiązywania programu wykonuje się identyfikację gospodarstw rolnych lub hodowlanych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu.
  - 2) W zakres danych charakteryzujących gospodarstwa rolne i hodowlane objęte identyfikacją wchodzi m.in.:
    - a) numer identyfikacyjny w krajowym rejestrze urzędowym podmiotów gospodarki narodowej (REGON), jeżeli numer taki został nadany;
    - b) powierzchnia gospodarstwa rolnego, w tym identyfikatory oraz powierzchnie wchodzących w jego skład działek ewidencyjnych, na których położone są działki rolne;
    - c) dane umożliwiające identyfikację działek rolnych wchodzących w skład gospodarstwa rolnego, dotyczące w szczególności:
      - powierzchni działek rolnych wykazanej w hektarach,
      - lokalizacji działek rolnych, z podaniem numerów działek ewidencyjnych, na których są one położone,
      - sposobu wykorzystania działek;
    - d) dane charakteryzujące prowadzoną hodowlę z podaniem jej rodzaju oraz liczby, gatunków i grup produkcyjno-użytkowych hodowanych zwierząt;
    - e) dane dotyczące ilości, miejsca i sposobu zagospodarowania nawozów naturalnych, z uwzględnieniem pochodzenia i ilości nawozów naturalnych przyjmowanych z hodowli obcych lub przekazywanych do zagospodarowania poza własnym gospodarstwem;
    - f) dane dotyczące ilości i miejsca zastosowanych nawozów mineralnych;
    - g) dane dotyczące posiadanej infrastruktury technicznej do przechowywania nawozów naturalnych i pasz soczystych.
  - 3) Gospodarstwa rolne lub hodowlane mogące stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze ob-

- jętym programem podlegają monitoringowi stanu rolnictwa w czasie jego obowiązywania.
- 4) Jako mogące stanowić istotne źródło emisji związków azotu i podlegające monitoringowi kwalifikują się gospodarstwa spełniające jeden z poniższych warunków:
    - a) łączna powierzchnia użytków rolnych gospodarstwa przewyższa 10 ha,
    - b) liczba zwierząt hodowlanych w gospodarstwie przewyższa 15 DJP,
    - c) użytki rolne gospodarstwa zlokalizowane są w bezpośrednim sąsiedztwie wód określonych rozporządzeniem Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu jako wrażliwe na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych.
  - 5) Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu może w drodze decyzji zakwalifikować jako istotne źródło emisji związków azotu i objąć monitoringiem stanu rolnictwa również inne gospodarstwa, których działalność rolnicza w kontekście lokalnych uwarunkowań stanowi istotne zagrożenie dla jakości zasobów wodnych.
  - 6) Dla przeprowadzenia niezbędnej identyfikacji jak i prowadzenia monitoringu stanu rolnictwa wszystkie gospodarstwa rolne i hodowlane, których użytki rolne znajdują się w granicach obszaru objętego programem, właściwe terytorialnie organy administracji oraz podległe im jednostki zobowiązane są do bezpłatnego udostępniania danych, określonych w pkt 2 powyżej.
  - 7) Monitoring stanu rolnictwa przeprowadza się poprzez porównanie danych charakteryzujących zakwalifikowane gospodarstwa, uzyskanych z identyfikacji wykonanej na początku obowiązywania programu oraz jej kolejnych aktualizacji.
  - 8) Identyfikacja gospodarstw spełniających warunki o których mowa w pkt 4 powyżej, wykonana zostanie najpóźniej w terminie 5 miesięcy od wejścia w życie rozporządzenia Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w sprawie programu działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych dla obszaru rzek Samica Stęszewska i Mogilnica. Dane zakwalifikowanych do monitoringu gospodarstw aktualizuje się nie rzadziej niż co 2 lata.
  - 9) Monitoring stanu rolnictwa zakwalifikowanych gospodarstw realizowany będzie w oparciu o wszystkie dostępne dane, będące w posiadaniu jednostek biorących udział przy jego prowadzeniu, dokumentacje do których prowadzenia zobowiązane są gospodarstwa na podstawie niniejszego programu, wyniki przeprowadzanych kontroli oraz w miarę potrzeb o uzupełniającą ankietyzację.
  - 10) Dane gospodarstw rolnych i hodowlanych objętych identyfikacją i monitoringiem opracowuje się w formie indywidualnych kart identyfikacyjnych.
  - 11) Dane gospodarstw rolnych i hodowlanych ujęte w indywidualnych kartach identyfikacyjnych przetwarzają się w rejestrze prowadzonym w formie elektronicznej.
  - 12) Dane indywidualne gospodarstw objętych identyfikacją i monitoringiem są dostępne stronom związanym z realizacją programu, określonym w Rozdziale V, tylko na potrzeby wykonywanych w ramach tego programu zadań.
  - 13) W celu analizy efektów programu oraz zapewnienia danych do sprawozdawczości dane indywidualne gospodarstw objętych identyfikacją i monitoringiem gromadzi się dodatkowo przez 1 rok po okresie, w jakim gospodarstwo znajdowało się w granicach ustanowionego obszaru szczególnie narażonego.
  - 14) Dane indywidualne gospodarstw objętych identyfikacją i monitoringiem gromadzi się i przetwarza w sposób zapewniający ich ochronę i zabezpieczenie przed ich utratą oraz nieuprawnionym dostępem do nich.
- §5. Działania wspomagające.**
1. Mając na względzie zapewnienie maksymalnej efektywności działań podejmowanych w ramach programu, podstawą ich realizacji tj. szczegółowego ustalenia zakresu i harmonogramu są szczegółowe informacje o źródłach i wielkości emisji związków azotu uzyskane z monitoringu stanu rolnictwa na obszarze obowiązywania programu.
  2. Skuteczna realizacja programu wymaga udzielania maksymalnej pomocy zaangażowanym stronom. W związku z powyższym należy:
    - 1) udzielać priorytetowej pomocy finansowej na warunkach preferencyjnych:
      - a) rolnikom w zakresie przedsięwzięć związanych z realizacją wymagań programu,
      - b) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za edukację i doradztwo dla rolników,
      - c) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za monitoring skuteczności programu,
      - d) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za kontrolę rolniczych źródeł zanieczyszczenia,
      - e) jednostkom wskazanym jako odpowiedzialne za prowadzenie monitoringu stanu rolnictwa gospodarstw rolnych mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu;
    - 2) udzielać pomocy organizacyjnej i formalnej:
      - a) wszystkim stronom związanym z realizacją programu w zakresie dostępu do danych i materiałów potrzebnych do realizacji programu oraz bezpłatnego ich udostępniania,
      - b) rolnikom w zakresie:

- zrzeczania się w związki i grupy producenckie, dla wspólnej realizacji zadań związanych z ochroną środowiska,
- pozyskiwania środków finansowych na realizację przedsięwzięć ochrony środowiska w gospodarstwie,
- pozyskiwania typowych projektów, opracowywania i uzgadniania dokumentacji związanej z budową urządzeń do gromadzenia i przechowywania nawozów naturalnych;

3) traktować działania inwestycyjne z zakresu sanitacji wsi w granicach obszaru objętego programem jako priorytetowe, od których pośrednio uzależniona jest

wypadkowa ocena jakości wód, współdecydująca o ich ponadnormatywnej kwalifikacji i ustanowieniu obszaru zlewni rzek Samica Stęszewska i Mogilnica.

ROZDZIAŁ IV

Harmonogram rzeczowo - finansowy planowanych działań

1. Program zakłada realizację określonych zadań, których wykonanie w zdecydowanej większości wymaga przewidzenia określonych kwot w budżetach realizujących je jednostek. Zakładane koszty realizacji poszczególnych zadań, rozłożone na lata obowiązywania programu przedstawiają się następująco:

Lp.	Opis zadania	Suma	Lata			
			2004	2005	2006	2007
1	Identyfikacja i monitoring gospodarstw mogących stanowić istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu	50.000	26.000	8.000	8.000	8.000
2	Edukacja rolników	136.000	34.000	34.000	34.000	34.000
3	Doradztwo i współpraca w zakresie wykonywania przez rolników bilansu składników mineralnych, planów nawożenia i prowadzenia kart dokumentacyjnych	632.000	158.000	158.000	158.000	158.000
4	Monitoring skuteczności programu w zakresie środowiska glebowo – wodnego (monitoring specjalistyczny)	272.000	68.000	68.000	68.000	68.000
5	50% kosztów działań inwestycyjnych w zakresie budowy urządzeń do przechowywania nawozów naturalnych (po uwzględnieniu maksymalnego udziału rolników w wys. 50% kosztów)	2.426.000	0	809.000	809.000	808.000
	Razem	3.516.000	286.000	1.077.000	1.077.000	1.076.000

2. Źródłem finansowania realizacji zadań określonych w programie są środki własne podmiotów i jednostek, do których kieruje się określone obowiązki.

3. Z uwagi na ustawowy charakter programu, podmioty i jednostki, do których kieruje się określone obowiązki, mają prawo starać się o priorytetowe dofinansowanie na realizację określonych działań ze źródeł zewnętrznych a w szczególności ze wskazanych w Rozdz. V §1 pkt 14, 15 i 16.

ROZDZIAŁ V

Podmioty, do których skierowane są obowiązki ustalone w programie oraz dodatkowe obowiązki podmiotów korzystających ze środowiska

§1. Podmioty, do których są kierowane obowiązki ustalone w programie.

Obowiązki określone w Rozdziale III kieruje się:

1) obowiązki, o których mowa w §1 ust. 1 - 7 - do podmiotów prowadzących działalność rolniczą w zakresie upraw rolnych, chowu lub hodowli zwierząt, ogrodnictwa lub warzywnictwa w granicach obszaru objętego programem;

2) obowiązki, o których mowa w §2 ust. 1 pkt 1, ust. 2 pkt 1 i 2 - do Burmistrza Miasta i Gminy Buk, Wójta Gminy Dopiewo, Wójta Gminy Duszniki oraz Burmistrza Miasta i Gminy Opalenica;

3) obowiązki, o których mowa w §2 ust. 1 pkt 2, ust. 2 pkt 3 - do Krajowego Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w Poznaniu;

4) obowiązki, o których mowa w §2 ust. 1 pkt 3 i 4, ust. 2 pkt 4 i 5 - do Wielkopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Poznaniu;

5) obowiązki, o których mowa w §3 ust. 1 pkt 1 - do:

a) Burmistrza Miasta i Gminy Buk, Wójta Gminy Dopiewo, Wójta Gminy Duszniki oraz Burmistrza Miasta i Gminy Opalenica - w pełnym zakresie, zgodnie z art. 379 i 380 ustawy Prawo ochrony środowiska,

b) Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu - w zakresie kompetencji;

6) obowiązki, o których mowa w §3 ust. 1 pkt 2 i 3 - do Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Poznaniu;

7) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 lit. a - do Stacji Chemiczno - Rolniczej w Poznaniu;

- 8) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 lit. b - do Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Poznaniu;
- 9) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 lit. c - do Wojewódzkiej Stacji Sanitarno - Epidemiologicznej w Poznaniu;
- 10) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 1 pkt 3 - do:
- jednostek realizujących monitoring w ramach §4 ust. 1 lit. a, b,
  - Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu;
- 11) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 1 i 3 - do Burmistrza Miasta i Gminy Buk, Wójta Gminy Dopiewo, Wójta Gminy Duszniki oraz Burmistrza Miasta i Gminy Opalenica w zakresie:
- identyfikacji gospodarstw rolnych i hodowlanych w granicach obszaru objętego programem,
  - kwalifikacji gospodarstw jako istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu zgodnie z warunkami identyfikacji, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 4 i 5,
  - prowadzenie indywidualnych kart identyfikacyjnych gospodarstw,
  - pozyskiwania danych i materiałów na potrzeby identyfikacji i monitoringu stanu rolnictwa oraz wizualizacji przebiegu i wyników programu;
- przy pomocy:
- Wielkopolskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Poznaniu, Krajowego Centrum Doradztwa Rozwoju Rolnictwa i Obszarów Wiejskich w Poznaniu, Stacji Chemiczno - Rolniczej w Poznaniu w zakresie:
    - kwalifikacji gospodarstw jako istotne źródło emisji związków azotu na obszarze obowiązywania programu zgodnie z warunkami identyfikacji, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 4 i 5,
    - udostępniania danych na potrzeby identyfikacji i monitoringu stanu rolnictwa, pozyskiwanych w ramach prowadzonej działalności;
  - Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w zakresie:
    - prowadzenia elektronicznego rejestru indywidualnych kart identyfikacyjnych gospodarstw,
    - przetwarzania danych o gospodarstwach objętych identyfikacją i monitoringiem stanu rolnictwa,
    - wizualizacji przebiegu i wyników programu;
- 12) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 10 - do jednostek realizujących monitoring w ramach §4 ust. 2 pkt 1 i 3;
- 13) obowiązki, o których mowa w §4 ust. 2 pkt 11 - do Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu;
- 14) obowiązki, o których mowa w § 5 ust. 2 pkt 1 b, c - do Wojewody województwa wielkopolskiego - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania;
- 15) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 1 a, b, c - do:
- Marszałka województwa wielkopolskiego - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, w tym również środków Unii Europejskiej, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania,
  - Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa Oddział Wielkopolski - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, w tym również środków Unii Europejskiej, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania,
  - Fundacji Programów Pomocy dla Rolnictwa (FAPA) - w zakresie dysponowanych i wdrażanych środków i funduszy, w tym również środków Unii Europejskiej, zgodnie ze statutowymi warunkami ich wykorzystania,
  - właściwych terytorialnie gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, zgodnie z art. 406 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - właściwych terytorialnie powiatowych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, zgodnie z art. 406 oraz art. 407 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu, zgodnie z art. 406, art. 407 oraz art. 409 ustawy Prawo ochrony środowiska;
- 16) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 1 d, e - do:
- właściwych terytorialnie gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, zgodnie z art. 406 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - właściwych terytorialnie powiatowych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, zgodnie z art. 406 oraz art. 407 ustawy Prawo ochrony środowiska,
  - Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu, zgodnie z art. 406, art. 407 oraz art. 409 ustawy Prawo ochrony środowiska;
- 17) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 2 - do:
- Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi,
  - Marszałka i Wojewody województwa wielkopolskiego oraz wszystkich podległych im struktur i jednostek,
  - Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu;
- 18) obowiązki, o których mowa w §5 ust. 2 pkt 3 - do:
- zarządów właściwych terytorialnie gmin,
  - Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu,
  - właściwych terytorialnie powiatowych i gminnych funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej.
- §2.** Dodatkowe obowiązki podmiotów korzystających ze środowiska.

1. Właściciele lub użytkownicy ferm hodowlanych, podlegający obowiązkowi uzyskania pozwolenia zintegrowanego, zgodnie z wymaganiami określonymi w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 26 lipca 2002 r. w sprawie rodzajów instalacji mogących powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych lub środowiska jako całości lub zgodnie z tzw. Dyrektywą IPPC (dyrektywa Rady Nr 96/61/WE w sprawie zintegrowanego zapobiegania i zmniejszania zanieczyszczeń) zobowiązani są do:
    - 1) prowadzenia pomiarów wielkości emisji oraz poziomów substancji i energii w środowisku,
    - 2) przekazywania, ze wskazaną częstotliwością, wyników prowadzonych pomiarów oraz informacji dotyczących przestrzegania wymagań określonych w posiadanych pozwoleniach,
    - 3) dokumentowania i przekazywania informacji o sposobie gospodarowania nawozami naturalnymi, organicznymi i mineralnymi.
  2. Informacje, o których mowa w ust. 1 pkt 2 i 3, przekazuje się Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu w terminie do końca stycznia za każdy ubiegły rok obowiązywania programu oraz w ciągu 1 miesiąca po zakończeniu programu.
- a) rejestr przeprowadzonych działań propagandowych,
  - b) rejestr przeprowadzonych kontroli - zawierający daty kontroli, nazwiska kontrolowanych i kontrolujących, wyniki kontroli,
  - c) wykaz zrealizowanych inwestycji w zakresie sanitacji wsi i budowy oczyszczalni ścieków na obszarze objętym programem.
- 2) Starosta Poznański, Starosta Nowotomyski i Starosta Szamotulski - rejestr złożonych zawiadomień i wydanych pozwoleń na budowę obiektów służących magazynowaniu płynnych i stałych odchodów zwierzęcych i pasz soczystych.
  - 3) Wielkopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Poznaniu:
    - a) rejestr prowadzonych szkoleń - zawierający terminy szkoleń, lokalizację, nazwiska wykładowców, ilość rolników; załącznik stanowią listy obecności i programy szkoleń,
    - b) rejestr realizowanych działań doradczych dla rolników.
  - 4) Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu:
    - a) rejestr przeprowadzanych badań monitoringowych wód powierzchniowych, zawierający właściwy metodologicznie opis realizowanych badań oraz ich wyniki i analizę.
    - b) rejestr przeprowadzonych kontroli - zawierający daty kontroli, nazwiska kontrolowanych i kontrolujących, wyniki kontroli.
  - 5) Stacja Chemiczno - Rolnicza w Poznaniu oraz Wojewódzka Stacja Sanitarno - Epidemiologiczna w Poznaniu - rejestr przeprowadzonych badań monitoringowych, zawierający właściwy metodologicznie opis realizowanych badań oraz ich wyniki i analizę.

ROZDZIAŁ VI

Sposób kontroli oraz dokumentowania realizacji programu

Sposób kontroli oraz dokumentowania realizacji programu działań na obszarze szczególnie narażonym, z którego odpływ azotu ze źródeł rolniczych do wód wrażliwych należy ograniczyć jest podporządkowany wymaganiom Dyrektywy 91/676/EWG a opisany w aktualnych wytycznych do opracowania sprawozdań przez państwa członkowskie.

1. Organem sprawozdawczym z realizacji przez Polskę programów działań mających na celu ograniczenie odpływu azotu ze źródeł rolniczych jest Minister Środowiska, którego w tym zakresie na obszarze regionu wodnego Warty reprezentuje Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu.
2. Dla celów kontrolnych i sprawozdawczych realizacji programu należy prowadzić następującą dokumentację:
  - 1) Burmistrz Miasta i Gminy Buk, Wójt Gminy Dopiewo, Wójt Gminy Duszniki oraz Burmistrz Miasta i Gminy Opalenica:
3. Wymienione w ust. 2 informacje, wraz ze sprawozdaniem z realizacji poszczególnych zadań, wskazane jednostki przekazują Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu do końca stycznia za każdy ubiegły rok obowiązywania programu oraz w ciągu 1 miesiąca po zakończeniu programu.
4. Zakres, forma jak i harmonogram przekazywania Dyrektorowi Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Poznaniu informacji na cele sprawozdawcze z realizacji programu może ulec zmianie w zależności od aktualnych wymagań.

1174

UCHWAŁA Nr XIII/105/2004 RADY GMINY KOŚCIAN

z dnia 29 stycznia 2004 r.

zmieniająca Uchwałę Nr X/77/03 Rady Gminy Kościan z dnia 13. 11. 2003 r. w sprawie ustalenia wysokości podatków i opłat lokalnych na rok 2004

Na podstawie art. 5 ust. 1 z dnia 12 stycznia 1991 roku - o podatkach i opłatach lokalnych (t. j. Dz.U. Nr 9 z 2002, poz. 84 ze zmianami), art. 18 ust. 2 pkt 8 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku - o samorządzie gminnym (t. j. Dz.U. Nr 142 z 2001, poz. 1591 ze zmianami) Rada Gminy Kościan uchwala co następuje:

§1. Zmienia się §1 pkt 1 ppkt c uchwały Nr X/77/03 Rady Gminy Kościan z dnia 13.11.2003 r. w sprawie ustalenia wysokości podatków i opłat lokalnych na rok 2004 w taki sposób, że otrzymuje on następujące brzmienie:

„§1 pkt 1 ppkt c - pozostałych, w tym zajętych na prowadzenie odpłatnej statutowej działalności pożytku publicznego przez organizacje pożytku publicznego - 0,10 zł od 1 m² powierzchni”.

§2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Kościan.

§3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady
(-) Andrzej Przybyła

1175

UCHWAŁA Nr XVII/72/2004 RADY GMINY GODZIESZE WIELKIE

z dnia 5 lutego 2004 r.

w sprawie nadania nazw ulicom w obrębie wsi Żydów

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 13 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 roku, Nr 142, poz. 1591 ze zmianami) uchwala się, co następuje:

§1. Nadaje się nazwy ulicom we wsi Żydów:

- 1) Działkowa
- 2) Sosnowa

§2. Położenie ulic wymienionych w §1 opisano na mapach sytuacyjnych w załącznikach nr 1 i 2 stanowiących integralną część niniejszej uchwały.

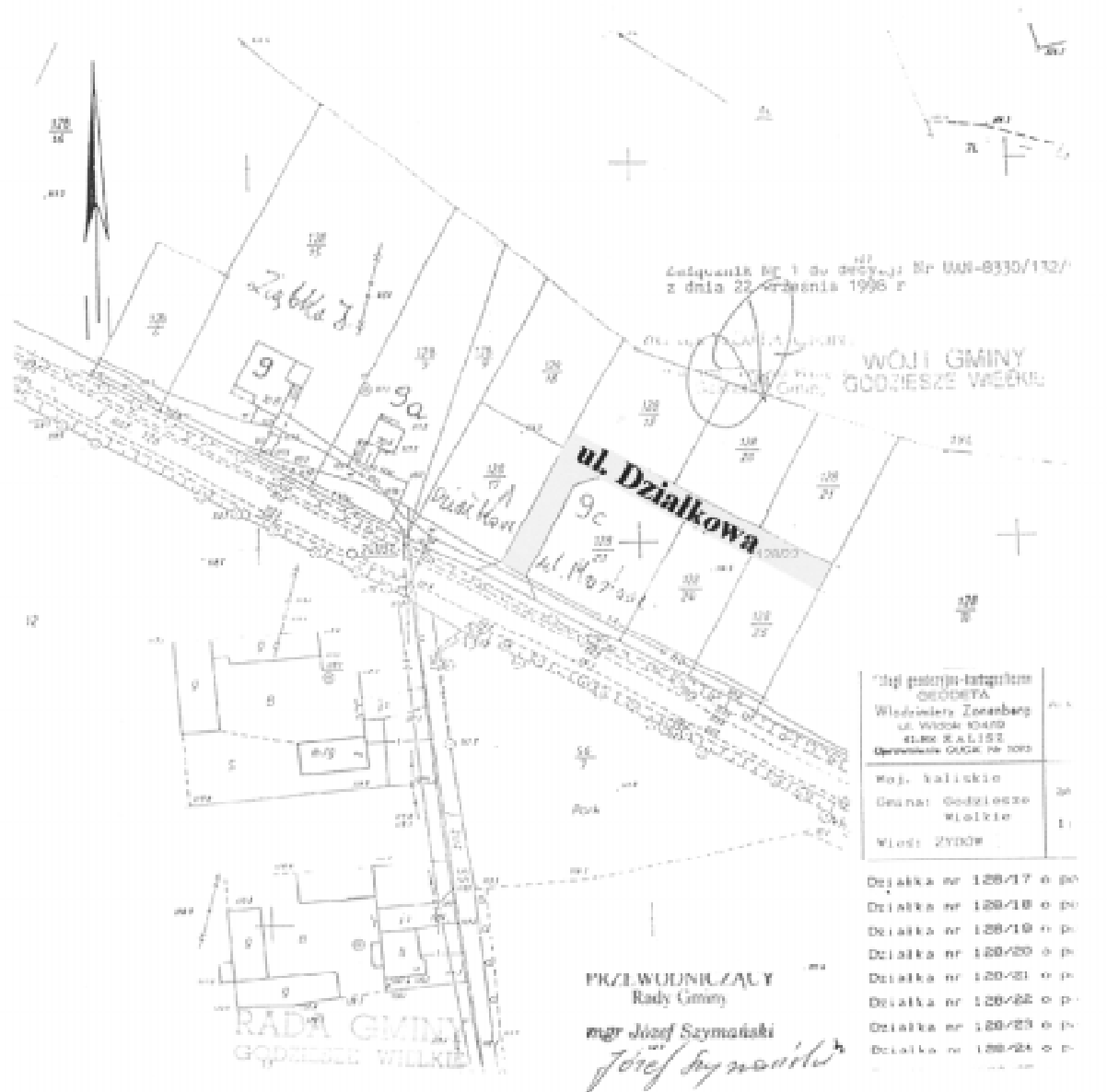
§3. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Godziesze Wielkie.

§4. 1. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

2. Uchwała podlega rozplakatowaniu na tablicach ogłoszeń w Urzędzie Gminy w Godzieszach Wielkich i we wsi Żydów.

Przewodniczący
Rady Gminy
(-) Józef Szymański

Załącznik Nr 1 do
Uchwały Nr XVII/72/04
Rady Gminy Godziesze Wielkie
z dn. 05.02.2004r.

Załącznik Nr 2 do
Uchwały Nr XVII/72/04
Rady Gminy Godziesze Wielkie
z dn. 05.02.2004r.

RADA GMINY
GODZIESZE WIELKIE

PRZEWODNICZĄCY
Rady Gminy

mgr Józef Szymański
Józef Szymański

1176

UCHWAŁA Nr XII/88/04 RADY MIEJSKIEJ W ZDUNACH

z dnia 5 lutego 2004 r.

w sprawie upoważnienia Kierownika Miejsko - Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Zdunach do załatwienia indywidualnych spraw z zakresu administracji publicznej

Na podstawie art. 39 ust. 4 z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 z późniejszymi zmianami) uchwała się co następuje:

§1. Upoważnia się Kierownika Miejsko - Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej do załatwienia indywidualnych spraw z zakresu administracji publicznej dotyczących przyznawania, ustalania i wypłaty dodatków mieszkaniowych.

§2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Gminy i Miasta Zduny.

§3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący
Rady Miejskiej
(-) mgr Andrzej Szeszycki

1177

UCHWAŁA Nr XII/64/04 RADY GMINY SZCZYTNIKI

z dnia 20 lutego 2004 r.

w sprawie utworzenia sołectwa Murowaniec

Na podstawie art. 5 ust. 2 i 18 ust. 2 pkt 7 oraz i art. 35 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. Nr.142, poz. 1591 z 2001 r. - tekst jednolity z późniejszymi zmianami) oraz Uchwały Nr VII/25/90 Rady Gminy Szczytniki z dnia 28 grudnia 1990 r. w sprawie zatwierdzenia Statutu Samorządu Mieszkańców Wsi i Uchwały Nr VI/31/03 Rady Gminy Szczytniki z dnia 29 kwietnia 2003 r. w sprawie uchwalenia Statutu Gminy Szczytniki uchwała się co następuje:

§1. W granicach wsi Murowaniec obrębu geodezyjnego Marcjanów tworzy się z inicjatywy mieszkańców jednostkę pomocniczą pod nazwą „Sołectwo Murowaniec”

§2. Organizację i zakres działania określonego w §1 sołectwa określa Statut Sołectwa Murowaniec stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§3. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Szczytniki.

§4. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady
(-) Andrzej Kupaj

Załącznik
do Uchwały Nr XII/64/04
Rady Gminy Szczytniki
z dnia 20 lutego 2004 r.

STATUT SOŁECTWA MUROWANIEC

ROZDZIAŁ I

§1. 1. Ogół mieszkańców sołectwa Murowaniec stanowi Samorząd Mieszkańców Wsi.

2. Nazwa Samorządu Mieszkańców wsi brzmi: Sołectwo Murowaniec.

§2. 1. Sołectwo Murowaniec jest jednostką pomocniczą, której mieszkańcy wspólnie z innymi sołectwami tworzą wspólnotę samorządową gminy Szczytniki.

2. Samorząd Mieszkańców Wsi - Sołectwo Murowaniec działa na podstawie przepisów prawa, a w szczególności:

- ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 - tekst jednolity z późniejszymi zmianami),
- Uchwały Nr VI/39/03 Rady Gminy Szczytniki z dnia 29 kwietnia 2003 r. w sprawie uchwalenia Statutu Gminy Szczytniki,
- niniejszego Statutu,

§3. Teren działania sołectwa obejmuje wieś Murowaniec.

ROZDZIAŁ II

Organizacja i zakres działania

§4. 1. Organami Sołectwa są:

- Zebranie Wiejskie,
- Sołtys,
- Rada Sołecka.

2. Zebranie Wiejskie może powołać także inne stałe lub doraźne organy samorządowe sołectwa, np. komisje, określając zakres ich działania.

3. Kadencja Sołtysa i innych organów powołanych przez zebranie Wiejskie trwa 4 lata.

§5. 1. Zebranie Wiejskie jest organem uchwałodawczym w sołectwie.

2. Sołtys jest organem wykonawczym.

3. Rada Sołecka jest organem wspomagającym działalność sołtysa.

§6. 1. Do zadań Samorządu Mieszkańców Wsi Sołectwa Murowaniec należy:

- 1) udział w rozpatrywaniu spraw socjalno - bytowych, opieki zdrowotnej, kulturalnych, sportu, wypoczynku i innych związanych z miejscem zamieszkania.
- 2) organizowanie wspólnych prac na rzecz miejsca zamieszkania,

§7. Zadania określone w §6 Samorząd Mieszkańców Wsi realizuje w szczególności poprzez:

- 1) podejmowanie uchwał w sprawach sołectwa w ramach przyznanych kompetencji,
- 2) opiniowanie spraw należących do zakresu działania Samorządu Mieszkańców wsi,
- 3) współuczestnictwo w organizowaniu i przeprowadzaniu przez Radę Gminy konsultacji społecznej uchwał rady Gminy w sprawach o podstawowym znaczeniu dla mieszkańców sołectwa,
- 4) występowanie z wnioskami do Rady Gminy o rozpatrywanie spraw, których załatwienie wykracza poza możliwości mieszkańców sołectwa,
- 5) współpracy z radnymi z terenu sołectwa w zakresie organizacji spotkań z wyborcami, kierowanie do nich wniosków dotyczących sołectwa,

§8. Rada Gminy nie przekazuje sołectwu składników mienia komunalnego, które w dniu wejścia w życie ustawy o samorządzie gminnym stanowiło mienie gminne tego sołectwa.

§9. Zebranie Wiejskie opiniuje w części dotyczącej sołectwa, przedstawione do konsultacji przez Radę Gminy projektów uchwał w sprawach:

- 1) planu zagospodarowania przestrzennego,
- 2) planu budżetu za dany rok,
- 3) przepisów prawa miejscowego,
- 4) innych uchwał Rady gminy,

§10. 1. Uchwały i opinie Zebrania Wiejskiego Sołtys przekazuje Wójtowi.

2. Wójt, w zależności od charakteru sprawy, załatwia je we własnym zakresie lub przekazuje do rozpatrzenia na sesji Rady Gminy.

3. O sposobie załatwienia spraw informuje się Sołtysa.

§11. Samorząd Mieszkańców Wsi może uczestniczyć w postępowaniu administracyjnym na zasadach ustalonych w kodeksie postępowania administracyjnego dla organizacji społecznych.

ROZDZIAŁ III

Sołtys i rada sołecka

§12. 1. Mieszkańcy Sołectwa wybierają ze swego grona Sołtysa i Radę Sołecką. Jednocześnie sołtys zostaje Przewodniczącym Rady Sołeckiej. Wybór na nową kadencję odbywa się na zebraniu Wiejskim zwołanym przez Wójta.

2. Wybór na nową kadencję ma być dokonany w terminie określonym przez ustawę.

§13. 1. Do obowiązków sołtysa należy w szczególności:

- 1) zwoływanie zebrań wiejskich,
- 2) zwoływanie posiedzeń Rady Sołeckiej,
- 3) działanie stosownie do wskazań zebrania Wiejskiego, Rady Gminy i Wójta,
- 4) reprezentowanie mieszkańców sołectwa wobec Rady Gminy i Wójta,
- 5) uczestniczenie w naradach sołtysów,
- 6) wykonywanie zadań z zakresu administracji publicznej, oraz zadań z mocy ogólnie obowiązujących przepisów prawa(m.in. obronności, ochrony p.poż., inkasa podatków i opłat, itp.)

2. Na zebraniu Wiejskim Sołtys przedkłada informacje ze swojej działalności.

§14. 1. Sołtys nie będący radnym może brać udział w sesjach Rady Gminy.

2. Na posiedzeniach, na których rozpatruje się sprawy dotyczące bezpośrednio sołectwa Wójt zaprasza Sołtysa do udziału w tym posiedzeniu.

3. Na sesjach Rady Gminy Sołtysowi przysługuje prawo występowania z głosem doradczym, może również zgłaszać wnioski w imieniu zebrania mieszkańców.

§15. 1. Rada Sołecka składa się z 3 do 5 osób.

2. Do obowiązków Rady Sołeckiej należy wspomaganie działalności Sołtysa.

3. Posiedzenie Rady Sołeckiej odbywają się dwa razy w roku, a w razie potrzeby na wniosek Sołtysa, który jednocześnie przewodniczy posiedzeniom.

4. Rada Sołecka w szczególności:

- 1) opracowuje i przedkłada Zebraniu Wiejskiemu projekty uchwał w sprawach będących przedmiotem zebrania,
- 2) opracowuje i przedkłada Zebraniu Wiejskiemu projekty programów pracy samorządu,
- 3) występuje wobec Zebrania Wiejskiego z inicjatywami dotyczącymi udziału mieszkańców w rozwiązywaniu problemów sołectwa i realizacji zadań samorządu,
- 4) organizuje wykonanie uchwał Zebrania wiejskiego oraz kontroluje ich realizację,
- 5) prowadzi społeczną kontrolę jednostek organizacyjnych prowadzących obsługę miejscowej ludności, formułuje wnioski pokontrolne i analizuje ich realizację,
- 6) decyduje w sprawach udziału samorządu Mieszkańców Wsi w postępowaniu administracyjnym,
- 7) współdziała z właściwymi organizacjami społecznymi w celu wspólnej realizacji zadań,

5. Na zebraniach Wiejskich sołtys składa informacje o działalności Rady Sołeckiej.

§16. 1. Zebranie Wiejskie może odwołać sołtysa przed upływem kadencji, jeżeli stracił zaufanie mieszkańców sołectwa.

2. Rada Gminy może odwołać sołtysa, który nie wywiązuje się ze swoich obowiązków lub dopuścił się czynu dyskwalifikującego go w opinii środowiska.

3. Rada Gminy odwołuje sołtysa jeżeli dopuścił się przestępstwa.

4. Wójt może zawiesić w czynnościach sołtysa, który nie wywiązuje się ze swoich obowiązków lub dopuścił się przestępstwa i wystąpić do Rady Gminy o odwołanie go.

ROZDZIAŁ IV

Zasady i tryb zwoływania zebrań wiejskich oraz warunki ważności podejmowanych uchwał

§17. Prawo do udziału w Zebraniu Wiejskim mają wszyscy mieszkańcy sołectwa, posiadający czynne prawo wyborcze do rady gminy.

§18. Zebranie Wiejskie zwołuje sołtys:

- 1) z własnej inicjatywy,
- 2) na żądanie co najmniej 1/5 mieszkańców uprawnionych do udziału w zebraniu.
- 3) na polecenie Rady Gminy lub Wójta

§19. 1. Zebranie Wiejskie odbywa się w miarę istniejących potrzeb, jednak nie rzadziej niż dwa razy w roku.

2. Termin i miejsce Zebrania Wiejskiego sołtys podaje do wiadomości publicznej w sposób przyjęty w sołectwie.

3. Zebranie Wiejskie zwoływane na wniosek mieszkańców, Rady Gminy lub Wójta winno odbyć się w terminie 7 dni, chyba, że wnioskodawca podaje termin późniejszy.

§20. 1. Zebranie Wiejskie jest ważne, gdy mieszkańcy sołectwa zostali o nim prawidłowo zawiadomieni, zgodnie z wymogami Statutu Sołectwa.

2. Zebranie wiejskie otwiera sołtys i przewodniczy jego obradom.

3. Porządek obrad ustala Zebranie Wiejskie na podstawie projektu przedłożonego przez sołtysa.

4. W przypadku z trudnością i organizacją oraz obsługą zebrania sołtys winien zwrócić się do Przewodniczącego Rady lub Wójta o pomoc, którzy wyznaczają w tym celu odpowiednich radnych lub pracowników Urzędu Gminy.

§21. W celu udzielenia sołtysowi stałej pomocy w przygotowywaniu materiałów i w organizacji zebrań Wójt wyznacza poszczególnych pracowników Urzędu Gminy do kontaktów z sołectwem.

§22. 1. Uchwały Zebrania Wiejskiego zapadają zwykłą większością głosów, tzn. liczba głosów „za” musi być większa od liczby głosów „Przeciw”.

2. Głosowanie odbywa się w sposób jawny.

ROZDZIAŁ V

Tryb wyboru sołtysa i rady sołeckiej

§23. 1. Zebranie wiejskie, na którym ma być dokonany wybór sołtysa i członków Rady Sołeckiej zwołuje Wójt. W tym celu określa miejsce, dzień i godzinę zebrania wiejskiego oraz wyznacza przewodniczącego zebrania. Za akceptacją Przewodniczącego Rady Gminy Wójt może powierzyć przewodniczenie takiemu zebraniu przez radnego Rady Gminy.

2. Postanowienie Wójta o zwołaniu zebrania wiejskiego dla wyboru sołtysa podaje się do wiadomości mieszkańców sołectwa co najmniej na 3 dni przed wyznaczoną datą zebrania.

§24. 1. Dla dokonania ważnego wyboru sołtysa i Rady Sołeckiej, na Zebraniu Wiejskim wymagana jest osobista obecność co najmniej 1/5 uprawnionych mieszkańców sołectwa.

2. O ile w wyznaczonym terminie nie uzyskano obecności wymaganej liczby mieszkańców, wybory w nowym terminie tj. o godzinę później po ustaniu pierwszego terminu zebrania mogą być przeprowadzone bez względu na liczbę obecnych na zebraniu.

3. Zebranie Wiejskie, na którym przeprowadza się wybory, może postanowić o obowiązku podpisania listy obecności przez uczestników zebrania uprawnionych do głosowania.

§25. 1. Wybory przeprowadza Komisja w składzie co najmniej 3 osób, wybranych spośród uprawnionych uczestników zebrania. Członkiem Komisji nie może być osoba kandydująca na sołtysa lub Członka Rady Sołeckiej.

2. Do zadań komisji należy:

- 1) przyjęcie zgłoszeń kandydatów,
- 2) przeprowadzenie głosowania,
- 3) ustalenie wyników wyborów,
- 4) ogłoszenie wyników wyborów,
- 5) sporządzenie protokołu o wynikach wyborów,

3. Protokół podpisują członkowie Komisji oraz Przewodniczący Zebrania.

§26. 1. Wybory odbywają się przy nieograniczonej liczbie kandydatów zgłoszonych bezpośrednio przez uprawnionych uczestników zebrania.

2. W pierwszej kolejności należy przeprowadzić zgłaszanie kandydatów i głosowanie dla dokonania wyboru sołtysa. W drugiej kolejności przeprowadza się wybory członków Rady Sołeckiej.

§27. Za wybranych uważa się kandydatów, którzy otrzymali największą liczbę głosów.

§28. Wyboru sołtysa i członków Rady Sołeckiej dokonuje się w głosowaniu tajnym.

§29. 1. Sołtys i członkowie Rady Sołeckiej są bezpośrednio odpowiedzialni przed Zebraniem Wiejskim i mogą być przez Zebranie Wiejskie odwołani przed upływem kadencji, jeżeli nie wykonują swych obowiązków, naruszają postanowienia statutu i uchwał Zebrania Wiejskiego lub dopuścili się czynu dyskwalifikującego w opinii środowiska.

2. Odwołanie z zajmowanych funkcji winno być podjęte po wysłuchaniu zainteresowanego.

3. W przypadku odwołania lub ustąpienia sołtysa Wójt zwołuje Zebranie Wiejskie dla wyboru nowego sołtysa.

4. Wybory dla uzupełnienia składu Rady Sołeckiej lub wybrania nowego składu całej Rady Sołeckiej przeprowadza samodzielnie Zebranie Wiejskie zwołane przez sołtysa.

ROZDZIAŁ VI

Postanowienia końcowe

§30. 1. Dochodami sołectwa mogą być:

- 1) dochody z majątku sołectwa,
- 2) wpływy z samo opodatkowania mieszkańców,
- 3) spadki, zapisy oraz darowizny,
- 4) środki wydzielone przez Radę Gminy dla sołectwa,
- 5) inne dochody własne sołectwa,

§31. 1. Podstawę gospodarki finansowej Sołectwa stanowi uchwalony przez Zebranie Wiejskie roczny plan finansowo - rzeczowy.

2. O przeznaczeniu funduszu Samorządu Mieszkańców Wsi decyduje Zebranie Wiejskie.

3. Fundusze Sołectwa gromadzone są na rachunku bankowym, którym dysponuje Rada Sołecka.

4. Sołectwo prowadzi gospodarkę finansową zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.

§32. Niezależnie od organów wewnętrznych nadzór i kontrolę finansową Sołectwa sprawuje Urząd Gminy, a jako organ nadzorujący Wójt.

§33. Zmiany Statutu dokonuje Rada Gminy.

§34. W przypadkach spornych postanowienia Statutu interpretuje wiążąco Wójt.

1178

UCHWAŁA Nr XII/65/04 RADY GMINY SZCZYTNIKI

z dnia 20 lutego 2004 r.

zmieniająca uchwałę w sprawie przyznania pierwszeństwa w nabywaniu lokali ich najemcom

Na podstawie art. 34 ust. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz.U.z 2000 r. Nr 46, poz. 543 tekst jednolity z późniejszymi zmianami) oraz art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. Nr 142, poz. 1591 z 2001 r. - tekst jednolity z późniejszymi zmianami) uchwała się co następuje:

§1. W Uchwale Nr IX/55/99 Rady Gminy Szczytniki z dnia 17 maja 1999 r. §1 otrzymuje nowe brzmienie: „Przyznaje się pierwszeństwo w nabywaniu lokalu osobom fizycznym, które są najemcami lokali mieszkalnych na dzień podjęcia uchwały

i termin zawarcia umowy najmu lokalu jest nie krótszy niż 5 lat lub zamieszkują nie krócej niż 5 lat w lokalach, na które gmina nie zawarła umowy najmu”.

§2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi.

§3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady
(-) Andrzej Kupaj

1179

UCHWAŁA Nr XV/84/04 RADY GMINY TRZCINICA

z dnia 24 lutego 2004 r.

w sprawie obniżenia wskaźników procentowych od których uzależniona jest wysokość dodatku mieszkaniowego łącznie z ryczałtem

Na podstawie art. 6 ust. 11 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 roku o dodatkach mieszkaniowych (Dz.U. Nr 71, poz. 734, z 2002 r. Nr 216, poz. 1826 oraz z 2003 r. Nr 203, poz. 1966) w związku z art. 7 ustawy z dnia 20 lipca 2000 roku o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz.U. Nr 62, poz. 718, z 2001 r. Nr 46, poz. 499, z 2002 roku Nr 74, poz. 676 i Nr 113, poz. 984 oraz z 2003 roku Nr 65, poz. 595), uchwała się, co następuje:

§1. Obniża się o 20 punktów procentowych wysokość wskaźników procentowych dotyczących wydatków przypadających na normatywną powierzchnię zajmowanego lokalu mieszkalnego lub faktycznych wydatków ponoszonych za lokal mieszkalny, jeżeli powierzchnia tego lokalu jest mniejsza lub równa normatywnej powierzchni - od których uzależniona

jest wysokość dodatku mieszkalnego łącznie z ryczałtem, o którym mowa w ust. 7 art. 6 ustawy o dodatkach mieszkaniowych.

§2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Trzcinica.

§3. 1. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego oraz na tablicy ogłoszeń w Urzędzie Gminy Trzcinica.

2. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący
Rady Gminy
(-) Jan Bartkowiak

1180

UCHWAŁA Nr XV/85/04 RADY GMINY TRZCINICA

z dnia 24 lutego 2004 r.

w sprawie ustalenia wysokości stawek opłaty za zajęcie pasa drogowego dróg, których zarządcą jest Gmina Trzcinica

Na podstawie art. 40 ust. 8 i 9 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz.U. z 2000 r. Nr 71, poz. 838 i Nr 86, poz. 958, z 2001 r. Nr 125, poz. 1371, z 2002 r. Nr 25, poz. 253, Nr 41, poz. 365, Nr 62, poz. 554, Nr 74, poz. 676, Nr 89, poz. 804, Nr 113, poz. 984 i Nr 216, poz. 1826, z 2003 r. Nr 80, poz. 717 i 721 oraz Nr 200 poz. 1953) uchwała się co następuje:

§1. Ustala się stawki opłaty za zajęcie pasa drogowego dróg, których zarządcą jest Gmina Trzcinica w następujących wysokościach:

- 1) za zajęcie 1 m² pasa drogowego w celu prowadzenia robót w pasie drogowym - 2 zł za jeden dzień zajmowania pasa drogowego
- 2) za zajęcie 1 m² pasa drogowego w celu umieszczenia w pasie drogowym urządzeń infrastruktury technicznej niezwiązanych z potrzebami zarządzania drogami lub potrzebami ruchu drogowego - 10 zł rocznie,

3) za zajęcie 1 m² pasa drogowego w celu umieszczania w pasie drogowym obiektów budowlanych niezwiązanych z potrzebami zarządzania drogami lub potrzebami ruchu drogowego oraz reklam, - 0,60 zł za jeden dzień zajmowania pasa drogowego,

4) za zajęcie 1 m² pasa drogowego w celach innych niż wymienione w pkt 1 - 3 - 2 zł za jeden dzień zajmowania pasa drogowego,

§2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Trzcinica.

§3. 1. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego oraz tablicy ogłoszeń w Urzędzie Gminy Trzcinica.

2. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego

Przewodniczący
Rady Gminy
(-) Jan Bartkowiak

1181

UCHWAŁA Nr XV/86/04 RADY GMINY TRZCINICA

z dnia 24 lutego 2004 r.

zmieniająca uchwałę w sprawie urzędowego wykazu nazw ulic w miejscowości Laski

Na podstawie art. 18, ust. 2 pkt 13 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 oraz z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984 i Nr 153 poz. 1271, Nr 214, poz. 1806 oraz z 2003 r. Nr 80, poz. 717 i Nr 162, poz. 1588) uchwała się, co następuje:

§1. W uchwale Nr X/65/95 z dnia 29 czerwca 1995 r. w sprawie ustalenia urzędowego wykazu nazw ulic we wsi Laski, wprowadza się następujące zmiany:

- 1) w §1:
  - a) dotychczasowa treść §1 otrzymuje oznaczenie jako ust. 1,
  - b) dodaje się ust. 2 w brzmieniu:

„2. Mapę sytuacyjną położenia ulic na terenie wsi Laski wraz z ich nazewnictwem określa załącznik Nr 1 do niniejszej uchwały.”

2) w dotychczasowym załączniku do uchwały który otrzymuje oznaczenie jako załącznik nr 2 dodaje się poz. 14 w brzmieniu:

„Osiedle Nowe”.

§2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Trzcinica.

§3. 1. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego oraz na tablicy ogłoszeń w Urzędzie Gminy Trzcinica.

2. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący
Rady Gminy
(-) Jan Bartkowiak

1182

UCHWAŁA Nr 82/XI/04 RADY GMINY BRZEZINY

z dnia 25 lutego 2004 r.

w sprawie zmiany uchwały Nr 121/XVIII/2000 Rady Gminy Brzeziny z dnia 5 września 2000 roku w sprawie ustalenia regulaminu określającego niektóre zasady wynagradzania za pracę oraz zasady przyznawania nauczycielom zatrudnionym w oświatowych jednostkach organizacyjnych na terenie Gminy Brzeziny dodatków do wynagrodzeń i nagród

Na podstawie art. 30 ust. 6 i art. 54 ust. 7 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 roku Karta Nauczyciela (Dz.U. z 2003 r. Nr 11, poz. 1112) oraz art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. (tj. Dz.U. z 2001 r. Nr 142 poz. 1591 z późniejszymi zmianami) Rada Gminy Brzeziny uchwala, co następuje:

§1. W załączniku do uchwały Nr 121/XVIII/2000 z dnia 5 września 2000 roku w sprawie ustalenia regulaminu określającego niektóre zasady wynagradzania za pracę oraz zasady przyznawania nauczycielom zatrudnionym w oświatowych jednostkach organizacyjnych na terenie Gminy Brzeziny dodatków do wynagrodzeń i nagród wprowadza się następującą zmianę:

1. §6 pkt 6 otrzymuje brzmienie „Doradca metodyczny - 250 zł”.

§2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Brzeziny.

§3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący
Rady Gminy Brzeziny
(-) *Zbigniew Słodowy*

1183

UCHWAŁA Nr XVIII/134/2004 RADY MIEJSKIEJ W KROTOSZYNIE

z dnia 26 lutego 2004 r.

w sprawie ustalenia wysokości opłaty targowej

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 8 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz.U. z 2001 r. Nr 142 poz. 1591 z późniejszymi zmianami) w związku z art. 19 pkt 1 lit a i pkt 2 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 roku o podatkach i opłatach lokalnych (tekst jednolity Dz.U. z 2002 r. Nr 9 poz. 84 z późniejszymi zmianami) Rada Miejska w Krotoszynie uchwala, co następuje:

§1. 1. Ustala się dzienne stawki opłaty targowej od osób fizycznych, osób prawnych oraz jednostek organizacyjnych nie mających osobowości prawnej, dokonujących sprzedaży na targowiskach w następującej wysokości:

1) przy sprzedaży inwentarza:

a) konie i bydło powyżej 2 lat, od każdej wystawionej do sprzedaży sztuki 15,00 zł,

b) prosięta, od każdej wystawionej do sprzedaży sztuki 1,00 zł,

2) przy sprzedaży z samochodu ciężarowego lub przyczepy ciągnikowej 25,00 zł,

3) przy sprzedaży z samochodu dostawczego lub osobowego 15,00 zł,

4) przy sprzedaży z wozu (zaprzęgu) konnego 7,00 zł,

5) przy sprzedaży obnośnej z ręki, kosza, wiadra, wózka ręcznego itp. 2,00 zł,

6) przy sprzedaży stoiskowej i straganowej pod warunkiem, że powierzchnia zajęta pod sprzedaż nie przekracza 15 m², za każdy stragan lub stoisko (pod pojęciem stoisko, stragan należy rozumieć oznaczone miejsce do handlu, ograniczone powierzchnią obiektu tymczasowego - np. wiatę,

- zadaszenie, itp. Lub wydzielone w inny sposób, np. słupkami, itp.) 20,00 zł,
- 7) przy sprzedaży stoiskowej i straganowej, gdy powierzchnia straganu lub stoiska przekracza 15 m², za każdy rozpoczęty m² powierzchni powyżej 15 m² 2,00 zł,
- 8) przy sprzedaży pozostałej, za zajęcie placu pod handel, za każdy rozpoczęty m² powierzchni 2,00 zł,

2. Wymienione w pkt 1 stawki opłaty targowej mają również zastosowanie do sprzedaży prowadzonej w innych miejscach (placach) Miasta i Gminy Krotoszyn.

3. Opłacie targowej podlega powierzchnia zajęta bezpośrednio pod ekspozycję (handel) towarów jak i zajęta pod zaplecze (np. magazynowe, gospodarcze, itp.).

§2. 1. Pobór opłaty targowej następuje w drodze inkasa dokonywanego przez inkasentów wymienionych w §3 niniejszej uchwały.

2. Uiszczenie opłaty targowej następuje w gotówce, za pokwitowaniem wyszczególniającym kwotę i datę jej pobrania, a przy oznaczonych miejscach handlu również numer miejsca.

3. Inkasenci zobowiązani są do wpłat pobranej opłaty targowej na konto bankowe Urzędu Miejskiego w Krotoszynie nr 28 1090 1157 0000 0000 1501 5572 lub w kasie Urzędu Miejskiego najpóźniej do godziny 1000 dnia następnego, z tym, że pobraną opłatę w piątek należy przekazać do godziny 1000 w poniedziałek następnego tygodnia.

4. Wynagrodzenie dla inkasentów za pobór opłaty targowej ustala się w postaci prowizji procentowej od miesięcznej kwoty pobranej opłaty. Wynagrodzenie płatne jest na konto bankowe inkasenta, w terminie 7 dni licząc od dnia przedstawienia (złożenia) przez inkasenta miesięcznego rozliczenia z pobranej opłaty.

§3. Poboru w drodze inkasa dokonują:

a) przy ul. Kobylińskiej - Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej spółka z o.o., Krotoszyn, ul. Rawicka 41 z wynagrodzeniem 20% od zainkasowanej kwoty,

b) przy ul. Zamkowy Folwark - Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej spółka z o.o., Krotoszyn, ul. Rawicka 41 z wynagrodzeniem 20% od zainkasowanej kwoty,

c) w zakresie prowadzenia handlu żywcem - Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” w Krotoszynie z wynagrodzeniem 70% od zainkasowanej kwoty,

d) w trakcie imprez kulturalno - oświatowych organizowanych na terenie Miasta i Gminy Krotoszyn oraz na pozostałych targowiskach, gdzie jest prowadzony handel - Krotoszyński Ośrodek Kultury z wynagrodzeniem 70% od zainkasowanej kwoty,

e) na terenach administrowanych przez Ośrodek Sportu i Rekreacji w Krotoszynie - Ośrodek Sportu i Rekreacji w Krotoszynie.

§4. Traci moc Uchwała Nr XIV/108/2003 Rady Miejskiej w Krotoszynie z dnia 27 listopada 2003 roku w sprawie ustalenia stawek opłaty targowej.

§5. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Krotoszyna.

§6. Uchwałę ogłasza się poprzez rozplakatowanie na tablicy ogłoszeń w Urzędzie Miejskim w Krotoszynie oraz na placach targowych Miasta i Gminy Krotoszyn, oraz na tablicach ogłoszeń we wsiach sołeckich, oraz w formie ogłoszeń w prasie lokalnej.

§7. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady
(-) *Wiesław Świca*

1184

UCHWAŁA Nr XIII/71/2004 RADY GMINY SIEROSZEWICE

z dnia 26 lutego 2004 r.

w sprawie zwolnień od podatku od nieruchomości

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 roku Nr 142, poz. 1591 ze zm.) oraz art. 7 ust. 3 ustawy z dnia 12 stycznia 1991 roku o podatkach i opłatach lokalnych (Dz.U. z 2002 r.

Nr 9, poz. 84 ze zm.) w związku z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2002 r. o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy dla przedsiębiorców (Dz.U. Nr 141, poz. 1177 ze zm.) uchwała się co następuje:

§1. 1. Zwalnia się na okres 2 lat od podatku od nieruchomości:

- a) grunty związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, bez względu na sposób zakwalifikowania w ewidencji gruntów i budynków,
- b) budynki lub ich części związane z prowadzeniem działalności gospodarczej oraz budynki mieszkalne lub ich części zajęte na prowadzenie działalności gospodarczej,
- c) budowle lub ich części związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, będące w posiadaniu przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą na terenie Gminy Sieroszewice, pod warunkiem zwiększenia zatrudnienia o 20% w stosunku do dotychczasowego stanu zatrudnienia, w pełnym wymiarze czasu pracy, niemniej jednak niż jeden etat.

2. Warunkiem uzyskania zwolnienia o którym mowa w §1 ust. 1 jest nie dokonywanie przez przedsiębiorcę w okresie ostatniego roku redukcji zatrudnienia.

§2. 1. Zwalnia się od podatku od nieruchomości grunty na których zostaną dokonane nowe inwestycje o przeznaczeniu na działalność gospodarczą, w wyniku których powstaną co najmniej dwa nowe miejsca pracy.

2. Zwalnia się od podatku od nieruchomości budynki lub ich części oraz budowle lub ich części związane z prowadzeniem działalności gospodarczej powstałe w okolicznościach opisanych w ust 1.

§3. 1. Zwolnienie od podatku o którym mowa w §2 przysługuje na okres:

- a) 1 roku, jeżeli utworzono od 2 do 3 nowych miejsc pracy w wysokości 100% należnego podatku,
- b) 2 lat, jeżeli utworzono od 4 do 5 nowych miejsc pracy w wysokości 100% należnego podatku,
- c) 3 lat, jeżeli utworzono od 6 i więcej nowych miejsc pracy w wysokości 100% należnego podatku.

2. Warunek utworzenia nowych miejsc pracy uważa się za spełniony, jeżeli:

- a) inwestycja spowodowała u podatnika wzrost liczby zatrudnionych w pełnym wymiarze czasu pracy,
- b) zatrudniono 100% pracowników z terenu Gminy Sieroszewice.

§4. Zwolnienia podatkowe o którym mowa w §1 i w §2 przysługują, jeżeli poziom zatrudnienia zostanie utrzymany przez cały okres zwolnienia od podatku.

§5. Warunkiem uzyskania zwolnienia jest brak zaległości w podatku od nieruchomości.

§6. Przedsiębiorca jest obowiązany przedłożyć organowi podatkowemu dokumenty potwierdzające zatrudnienie pracowników.

§7. 1. Przedsiębiorca jest zobowiązany do pisemnego zawiadomienia, w ciągu 14 dni organ podatkowy o utracie warunków do zwolnienia od podatku od nieruchomości.

2. Przedsiębiorca, który nie spełnił warunków określonych w §1 - §6 traci prawo do zwolnienia i uiszcza należny podatek za okres zwolnienia wraz z odsetkami.

3. Przedsiębiorca, który wprowadził organ podatkowy w błąd co do spełnienia warunków, od których uzależnione jest zwolnienie od podatku od nieruchomości, traci prawo do tego zwolnienia za cały okres zwolnienia. Podatek za okres utraty zwolnienia należny jest wraz z odsetkami.

4. Przedsiębiorca zobowiązany jest do zwrotu należności w ciągu 7 dni od daty doręczenia wezwania.

§8. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Sieroszewice.

§9. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego i wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Przewodniczący
Rady Gminy
(-) Arkadiusz Wojtczak

1185

UCHWAŁA Nr XVI/84/2004 RADY GMINY WIJEWO

z dnia 26 lutego 2004 r.

w sprawie określenia stawek opłat za zajęcie pasa drogowego dróg gminnych, dla których zarządcą jest Gmina Wijewo, na cele niezwiązane z potrzebami zarządzania drogami lub potrzebami ruchu

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 8 ustawy dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142 poz. 1591 z późn. zm.) oraz art. 40 ust. 8 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz.U. z 2000 r. Nr 71 poz. 838 z późn. zm) Rada Gminy Wijewo uchwała co następuje:

§1. Ustala się następujące stawki opłat dziennych za zajęcie pasa drogowego dróg gminnych na cele niezwiązane z budową, przebudową, remontem, utrzymaniem i ochroną dróg gminnych:

1. za prowadzenie robót w pasie drogowym za zajęcie 1 m² powierzchni jezdni:

a) przy zajęciu jezdni do 20% szerokości włącznie 0,84 zł

b) przy zajęciu jezdni pow. 20% do 50% szerokości włącznie 1,76 zł

c) przy zajęciu jezdni pow. 50% do całkowitego zajęcia jezdni 2,80 zł

2. za prowadzenie robót na poboczach, chodnikach, placach, zatokach postojowych i autobusowych, ścieżkach rowerowych i ciągach pieszych za zajęcie 1 m² 0,84 zł

3. za prowadzenie robót na pozostałych elementach pasa drogowego (rowy, pasy zieleni) za zajęcie 1 m² 0,44 zł.

§2. Ustala się następujące stawki opłat dziennych za zajęcie pasa drogowego dróg gminnych w celu umieszczenia obiektów budowlanych niezwiązanych z potrzebami zarządzania drogami lub potrzebami ruchu drogowego oraz reklam:

1. za 1 m² rzutu poziomego obiektu handlowego lub usługowego:

a) poza terenem zabudowanym 0,60 zł

b) w terenie zabudowanym:

- w miejscowości do 1000 mieszkańców włącznie 0,50 zł

- w miejscowościach powyżej 1000 mieszkańców 0,60 zł

2. za 1 m² rzutu poziomego innych obiektów 0,30 zł

3. za 1 m² powierzchni reklamy 1,70 zł

*§3. Przez dzień zajęcia pasa drogowego, o którym mowa w §1 i §2 rozumie się również zajęcie pasa drogowego trwające krócej niż 24 godziny.

§4. Ustala się następujące stawki opłat rocznych za umieszczenie w pasie drogowym dróg gminnych urządzeń infrastruktury technicznej niezwiązanych z potrzebami zarządzania drogami lub potrzebami ruchu drogowego, za zajęcie 1 m² powierzchni pasa drogowego drogi zajętej przez rzut poziomy urządzeń:

1. poza obszarem zabudowanym 3,20 zł,

2. w obszarze zabudowanym 8,00 zł,

3. na obiekcie mostowym 64,00 zł.

§5. Ustala się następujące stawki za zajęcie pasa drogowego dróg gminnych na prawach wyłączności w celach innych niż określone w §1, §2 i §4:

1. za zajęcie 1m² powierzchni jezdni:

a) przy zajęciu jezdni do 20% szerokości włącznie 0,84 zł,

b) przy zajęciu jezdni pow. 20% do 50% szerokości włącznie 1,76 zł,

c) przy zajęciu powierzchni pow. 50% do całkowitego zajęcia jezdni 2,80 zł.

2. za zajęcie 1 m² powierzchni poboczy, chodników, placów, zatok postojowych i autobusowych, ścieżek rowerowych i ciągów pieszych 0,84 zł.

3. za zajęcie 1 m² pozostałych elementów pasa drogowego (rowy, pasy zieleni) 0,44 zł.

§6. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Wijewo.

§7. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

*Rozstrzygnięcie nadzorcze Nr PN. Le. II - 1.0911 - 71/04 Wojewody wielkopolskiego z dnia 25 marca 2004 r. orzekające nieważność §3 uchwały Nr XVI/84/04 Rady Gminy Wijewo z dnia 26 lutego 2004 r. w sprawie określenia stawek opłat za zajęcie pasa drogowego dróg gminnych, dla których zarządcą jest Gmina Wijewo, na cele niezwiązane z potrzebami zarządzania drogami lub potrzebami ruchu - ze względu na istotne naruszenie prawa

Przewodniczący
Rady Gminy Wijewo
(-) Stanisław Kasperski

1186

UCHWAŁA Nr XIII/68/04 RADY GMINY SZCZYTNIKI

z dnia 2 marca 2004 r.

w sprawie stawek odpłatności za usługi opiekuńcze świadczone przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Szczytnikach

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie Gminnym (tekst jednolity: Dz.U. z 2001 r. Nr 142 poz. 1591 z późniejszymi zmianami). W związku z art. 10 ust. 2 pkt 2, art. 34 ust. 3 i 5 ustawy z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy Społecznej (Dz.U. z 1998 r. Nr 64 poz. 414 z późniejszymi zmianami) uchwała się co następuje:

§1. Ustala się stawki opłat za usługi opiekuńcze na zasadach i w wysokości określonej w Załączniku Nr 1 do niniejszej Uchwały.

§2. Wykonanie Uchwały powierza się Wójtowi Gminy Szczytniki.

§3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący Rady
(-) Andrzej Kupaj

Załącznik
do Uchwały Nr XIII/68/04
Rady Gminy Szczytniki
z dnia 02 marca 2004 r

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Szczytnikach przedkłada stawkę miesięcznej pomocy sąsiedzkiej w ramach usług opiekuńczych i stawki odpłatności za usługi opiekuńcze począwszy od 1.04.2004 r.:

1. Stawka miesięcznej pomocy opiekuńczej - sąsiedzkiej wynosi 300,- zł brutto.
2. Stawki odpłatności osoby korzystającej z usług opiekuńczych - sąsiedzkich wg dochodu ustawowego obliczonego zgodnie z art. 4 Ustawy o pomocy społecznej:

Dochód w rodzinie - % od kwoty dochodu ustawowego zawartego w art. 4 Ustawy o pomocy społecznej	Wysokość liczona od kosztu usługi w %	
	Osobie samotnie gospodarującej	Osobie w rodzinie
101 - 150	5	15
151 - 200	10	20
201 - 300	15	30
301 - 400	30	70
401 - 500	100	100
Powyżej 500	100	100

1187

UCHWAŁA Nr XL/417/IV/2004 RADY MIASTA POZNANIA

z dnia 9 marca 2004 r.

w sprawie nazewnictwa ulic Poznania

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 13 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113, poz. 984, Nr 214, poz. 1806 oraz z 2003 r. Nr 80, poz. 717) uchwała co następuje:

§1. 1. Zmienia się nazwę części ulicy Włodzimierza Majakowskiego (od ul. Jana Pawła II do ul. Chartowo), której lokalizację określono w załączniku nr 1 do uchwały, nadając jej nazwę: „ul. abpa Antoniego Baraniaka.”

2. Przebieg ulicy, o której mowa w ust. 1, przedstawia mapa informacyjna, stanowiąca załącznik nr 2 do uchwały.

§2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Poznania.

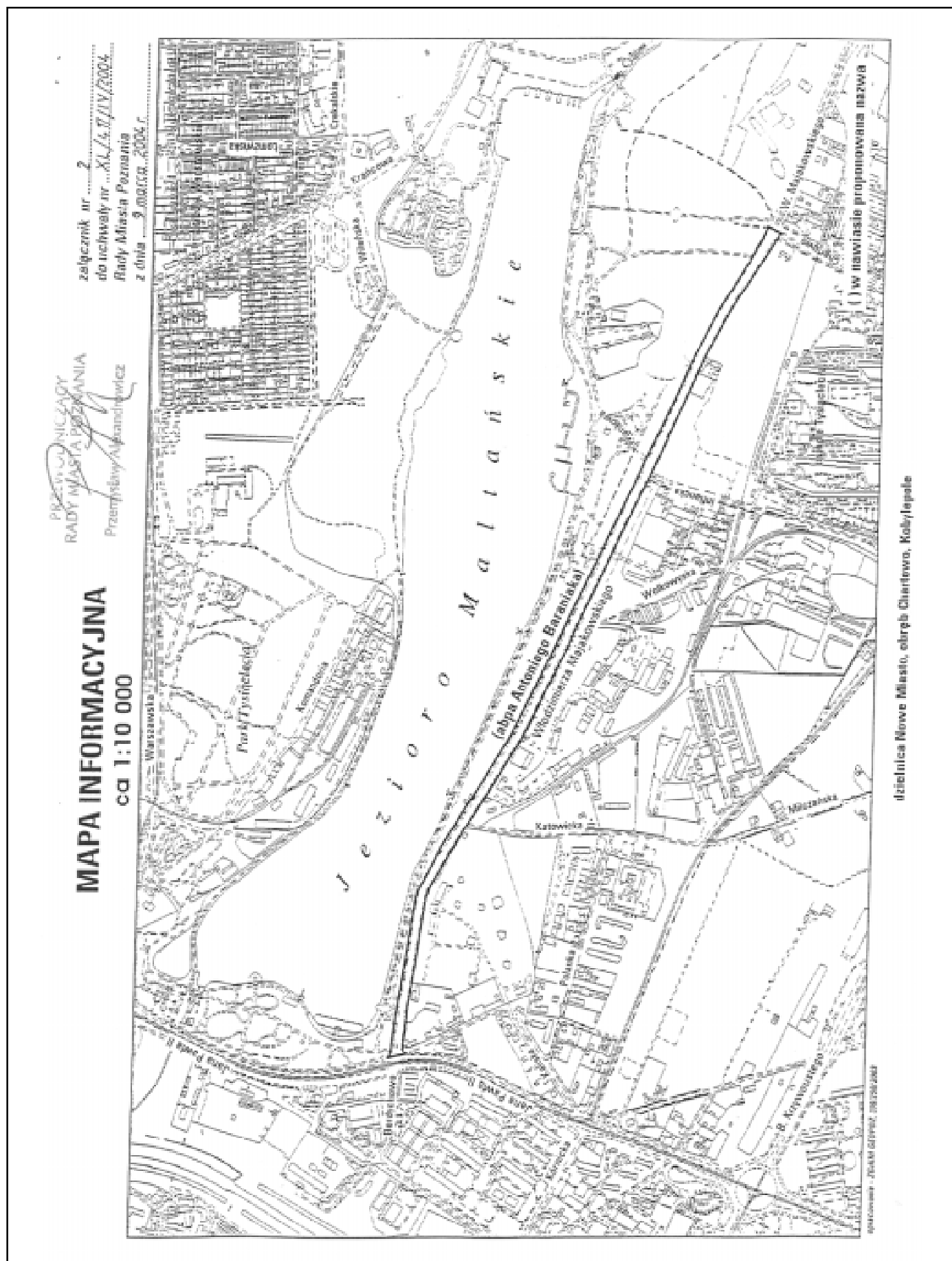
§3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący
Rady Miasta Poznania
(-) Przemysław Alexandrowicz

Załącznik Nr 1
do uchwały Nr XL/417/IV/2004
Rady Miasta Poznania
z dnia 9 marca 2004 r.

ZMIANY NAZWY ULICY

L.p.	Nazwa nowa	Nazwa dotychczasowa	Lokalizacja
1.	ul. abpa Antoniego Baraniaka	ul. Włodzimierza Majakowskiego (część)	Dzielnica: Nowe Miasto Obręb: Komandoria, Chartowo Odcinek od ul. Jana Pawła II do ul. Chartowo

1188

UCHWAŁA Nr XL/418/IV/2004 RADY MIASTA POZNANIA

z dnia 9 marca 2004 r.

w sprawie nazewnictwa ulic Poznania

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 13 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z 2002 r. Nr 23, poz. 220, Nr 62, poz. 558, Nr 113 poz. 984, Nr 214, poz. 1806 oraz z 2003 r. Nr 80, poz. 717) uchwała co następuje:

§1. 1. Zmienia się nazwę części ulicy Włodzimierza Majakowskiego (od ul. Jana Pawła II do ul. Browarnej), której lokalizację określono w załączniku nr 1 do uchwały, nadając jej nazwę: „ul. abpa Walentego Dymka.”

2. Przebieg ulicy, o której mowa w ust. 1, przedstawia mapa informacyjna, stanowiąca załącznik nr 2 do uchwały.

§2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Poznania.

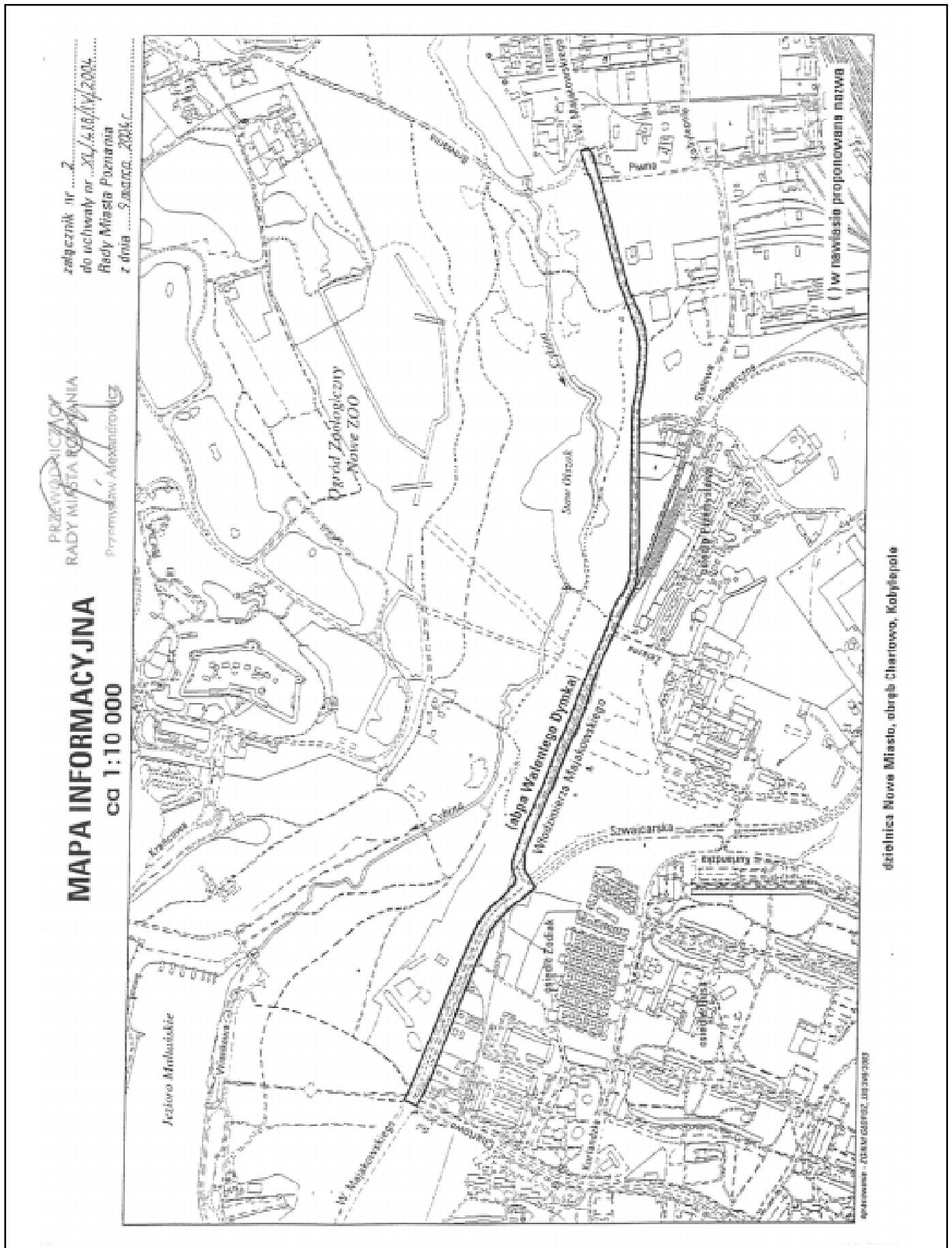
§3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący
Rady Miasta Poznania
(-) Przemysław Alexandrowicz

Załącznik Nr 1
do uchwały Nr XL/418/IV/2004
Rady Miasta Poznania
z dnia 9 marca 2004 r.

ZMIANY NAZWY ULICY

L.p.	Nazwa nowa	Nazwa dotychczasowa	Lokalizacja
1.	ul. abpa Walentego Dymka	ul. Włodzimierza Majakowskiego (część)	Dzielnica: Nowe Miasto Obręb: Chartowo, Kobylepole Odcinek od ul.Chartowo do ul. Browarnej

---

Wydawca: Wojewoda Wielkopolski

Redakcja: Wydział Prawny i Nadzoru Wielkopolskiego Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu - Redakcja Dziennika Urzędowego Województwa Wielkopolskiego
aleja Niepodległości 16/18, tel. 854 16 34, 854 16 21, e-mail – dzu@poznan.uw.gov.pl, www.poznan.uw.gov.pl

Skład, druk i rozpowszechnianie:

Skład – Ośrodek Informatyki WUW, Poznań, tel. 852 90 44

Druk – Ośrodek Małej Poligrafii Zakładu Obsługi Administracji, al. Niepodległości 18, Poznań

Rozpowszechnianie – Administracja i stały punkt sprzedaży – Wielkopolski Urząd Wojewódzki w Poznaniu, ul. Kościuszki 93, pok. PI 18 tel. 854 14 09

Egzemplarze bieżące można nabywać w punkcie sprzedaży Dziennika Urzędowego:

- Wielkopolski Urząd Wojewódzki w Poznaniu, Poznań ul. Kościuszki 93, pok. PI 14 i 18, tel. 854 14 09, 854 19 95 (także egzemplarze z lat ubiegłych),
- Wielkopolski Urząd Wojewódzki w Poznaniu, Delegatura w Kaliszu, Kalisz pl. Św. Józefa 5, pok. 132
- Wielkopolski Urząd Wojewódzki w Poznaniu, Delegatura w Koninie, Konin al. 1 Maja 7, pok. 170, blok „B”
- Wielkopolski Urząd Wojewódzki w Poznaniu, Delegatura w Lesznie, Leszno pl. Kościuszki 4, pok. 101
- Wielkopolski Urząd Wojewódzki w Poznaniu, Delegatura w Pile, Piła al. Niepodległości 33/35, pok. 214

zbiory Dziennika Urzędowego wraz ze skorowidzami są wyłożone do powszechnego wglądu w Wielkopolskim Urzędzie Wojewódzkim, w godz. 9⁰⁰-14⁰⁰

Tłoczono z polecenia Wojewody Wielkopolskiego w Ośrodku Małej Poligrafii Zakładu Obsługi Administracji
al. Niepodległości 18, Poznań
